

Povijest Korejskog poluotoka: formiranje i širenje južnokorejske kulture

Štampar, Lisa-Maria

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:766310>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Lisa-Maria Štampar

POVIJEST KOREJSKOG POLUOTOKA: FORMIRANJE I
ŠIRENJE JUŽNOKOREJSKE KULTURE

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Lisa-Maria Štampar

POVIJEST KOREJSKOG POLUOTOKA: FORMIRANJE I
ŠIRENJE JUŽNOKOREJSKE KULTURE

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Lidija Kos-Stanišić

Studentica: Lisa-Maria Štampar

Zagreb

Kolovoz, 2023

Izjavljujem da sam diplomski rad „Povijest Korejskog poluotoka: formiranje i širenje južnokorejske kulture“, koji sam predala na ocjenu mentorici prof. dr. sc. Lidiji Kos-Stanišić, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16.-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Lisa-Maria Štampar

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORIJSKO-KONCEPTUALNI OKVIR	3
3. KLASIČNO RAZDOBLJE: PERIOD TRI KRALJEVSTVA I UJEDINJENJE POD SILLOM	7
3.1. Pojava i uspon Tri kraljevstva	7
3.2. Kultura i društvo u razdoblju Tri kraljevstva	13
3.3. Ujedinjenje Koreje pod Sillom	20
3.4. Razdoblje kasne Sille: poluotočno kraljevstvo	23
4. DRUGO UJEDINJENJE KOREJE: KORYO	25
4.1. Razdoblje ranog Korya (918.-1170.)	25
4.1. Razdoblje kasnog Korya (1170.-1392.): vojno upravljanje i mongolska invazija ...	28
4.2. Uspon neokonfucijanizma	31
5. NEOKONFUCIJANSKA REVOLUCIJA I RAZDOBLJE JOSEONA	32
5.1. Razdoblje ranog Joseona (1392.-1650.)	32
5.2. Razdoblje kasnog Joseona (1650.-1910.)	34
6. KOREJA U RAZDOBLJU IMPERIJALIZMA I KOLONIJALIZMA (1876.-1945.) ...	38
6.1. Razdoblje imperijalizma (1876.-1910.)	38
6.2. Razdoblje kolonijalizma i utjecaj Japana (1910.-1945.)	43
7. OSLOBOĐENJE OD KOLONIJALNE VLASTI, PODJELA I RAT (1945.-1953.)	47
7.1. Kraj kolonijalne vladavine u Koreji	47
7.2. Sovjetska i američka okupacija: odvojene vlade i pojava dviju Koreja	48
7.3. Korejski rat	51
7.4. Posljedice Korejskog rata	52
8. RAZDOBLJE POSLIJERATNE REKONSTRUKCIJE I SUVREMENA JUŽNA KOREJA	53
8.1. Od autokratske do demokratske vladavine u Južnoj Koreji	53
8.2. Južnokorejska politika, ekonomija i društvo	57
8.3. Kultura i običaji Južne Koreje	61
8.4. Popularna kultura: alat meke moći i element javne diplomacije	66
9. ZAKLJUČAK	69
10. POPIS LITERATURE	72
11. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI	76

1. UVOD

Povijest Južne Koreje bogata je izuzetnim pričama i transformativnim događajima koji su oblikovali identitet južnokorejske nacije. Kao što to je to slučaj sa svakom državom, i u Južnoj Koreji geografija je bila glavni čimbenik koji je oblikovao njezinu povijest. Teritorij Korejskog poluotoka često je bio mjesto velikih međusobnih sukoba što se odrazilo i na današnje stanje tog teritorija. Kroz svoju dugačku povijest, Korejski poluotok bio je mnogo puta podijeljen između mnogobojnih svjetskih sila i država koje su vodile međusobne borbe oko kontrole njegova teritorija. Kompletna južnokorejska povijest prožeta je tradicijom, sukobom i otpornošću njezina naroda državama koje su ju kontrolirale. Od ranih kraljevstava i dinastija do modernog doba globalizacije, od drevnog Kojoseon kraljevstva do današnje Republike Koreje, priča o Južnoj Koreji odvija se kao svjedočanstvo o postojanju duha njezinog naroda koji je evoluirao kao jedna nacija od sedmog stoljeća do 1945. godine kada su, na kraju Drugog svjetskog rata, zemlju podijelili SAD i SSSR. Unatoč svojoj relativno maloj veličini i (ne)povoljnom geografskom položaju, Južna Koreja uspjela je zadržati vlastitu kulturu, jezik i način života koji i danas fascinira ljude diljem svijeta (Library of Congress Federal Research Divison, 1992: 3).

Današnja podjela Korejskog poluotoka potječe iz 1953. godine nakon građanskog rata koji je rezultirao stvaranjem dviju država: Narodne Demokratske Republike Koreje i Republike Koreje. Korejski rat, koji se naziva još i Zaboravljenim ratom, naziv je za jedan od najpoznatijih i najdugotrajnijih sukoba u povijesti. Rat je trajao od 1950. godine do 1953. godine kada je potpisan sporazum o primirju, ali ne i mirovni sporazum koji bi označio kraj rata. Iz tog razloga, Korejski poluotok je i dan danas u ratnom stanju (asianstudies.org, 2012). Međutim, i prije tog rata Korejski poluotok bio je podijeljen zahvaljujući mnogim drugim državama koje su pokušavale podijeliti njegov teritorij. Države koje su imale utjecaja na Korejski poluotok, i njegovu podjelu, bile su Kina, Japan, Mongolija i Rusija. Ovaj rad prikazat će kako je svaka od navedenih država širila svoj utjecaj na Korejski poluotok, bilo to u političkom, ekonomskom ili kulturnom smislu. Cilj rada je pružiti sveobuhvatan i detaljan prikaz korejske povijesti, prateći njene ključne prekretnice i trenutke koji su oblikovali socio-kulturni, ekonomski i politički razvoj države.

Budući da je Južna Koreja oduvijek bila pod utjecajem raznoraznih država, od njih je i preuzela većinu kulturnih obrazaca koje je onda uklopila i prilagodila vlastitoj kulturi. S obzirom da se Južna Koreja prema Huntingtonu ne može smatrati zasebnom civilizacijom, već dijelom istočnoazijske kulturne sfere koja je najvećim dijelom bila pod utjecajem kineske kulture, normi i tradicija, istraživačko pitanje ovoga rada glasi: „Kako su vodeće države istočne Azije (prvenstveno Kina i Japan), uzimajući u obzir povijesna događanja, utjecale na formiranje južnokorejske kulture? Metodologija istraživanja ovoga preglednoga rada temelji se na analizi prikupljene stručne literature na ovu tematiku u obliku članaka iz stručnih časopisa i knjiga te podacima preuzetima s mrežnih stranica.

Istraživačka praznina koja se uočava u ovome slučaju je činjenica da ne postoji previše literature koja se bavi proučavanjem jedinstvenih južnokorejskih kulturnih obrazaca. Velika većina literature fokusira se isključivo na elemente koje je Južna Koreja preuzela od drugih država, ali ne i na načine na koje je te elemente „učinila svojim“. U skladu s navedenim, ovaj rad nastojat će se baviti preciznim povijesnim pregledom evolucije južnokorejske kulture od drevnih kraljevstava do moderne Republike Koreje. Pokušat će se prikazati načini na koje je Južna Koreja nametnute kulturne, političke i druge obrasce uspješno prilagoditi i učiniti svojim u svakom od njezinih bitnih povijesnih razdoblja. Prikazat će se kako je Južna Koreja, iako u nemogućnosti odbijati nametnute joj obrasce, uspješno u namjeri da strani utjecaj iskoristi na najbolji mogući način i stvori jedinstvenu kulturu koja joj je u 21. stoljeću donijela titulu kulturnog lidera Azije.

Kako bi se mogao dati odgovor na istraživačko pitanje, na početku treba prikazati teorijsko-konceptualni okvir gdje će se definirati pojmovi civilizacije i kulture prilikom čega će fokus biti na Huntingtonovu definiranju civilizacije prema kojoj je Južna Koreja dio sinosfere te definiranju kulture prema Burnett Tyloru. Kod teorijsko-konceptualnog dijela bit će važno i definirati samo područje istočne Azije kako bi se vidjelo u kojem okruženju se Južna Koreja nalazi. Kako bismo što bolje prikazali stvaranje južnokorejske kulture, dijelovi nakon teorijsko-konceptualnog dijela bavit će se povijesnim razdobljima Južne Koreje. U svakom od povijesnih razdoblja prikazat će se proizvodi utjecaja vanjskih sila, uvjeti pod kojima je Koreja morala prihvatiti utjecaj stranih država, načini na koje je te utjecaje implementirala, a na kraju svakog povijesnog razdoblja moći će se vidjeti je li ih odlučila zadržati i uklopiti u svoju kulturu ili napustiti s promjenom vlasti i dolaskom novih utjecaja. To će uključivati klasično razdoblje i period Triju kraljevstava unutar kojih su postojale mnoge turbulencije i koje je rezultiralo, de

facto, prvim ujedinjenjem države pod Sillom. To prvo ujedinjenje nije bilo ujedinjenje kompletnog Korejskog poluotoka ni korejskog stanovništva, međutim pružilo je dobru podlogu za drugo ujedinjenje koje se dogodilo pod dinastijom Koryo. Taj period bio je iznimno bitan u južnokorejskoj povijesti zato što je tada došlo do drugog ujedinjenja koje je uključivalo veći teritorij i više stanovnika od ujedinjenja pod Sillom. Taj period bio je i važan jer je u tom razdoblju došlo i do mongolskih invazija, ali i pojave te uspona neokonfucijanizma koji je u kasnijim razdobljima uvelike utjecao na oblikovanje Koreje.

Neokonfucijanski uspon nastavio se u razdoblju Joseon dinastije koja se na vlasti zadržala preko 500 godina što ju je činilo najdugovječnijom dinastijom koja je vladala u jednom komadu. Međutim, nakon ranog Joseon perioda za vrijeme kojega je Koreja prošla kroz veliku kulturnu evoluciju, u razdoblju kasnog Joseon perioda Koreja se našla u razdoblju imperijalizma i kolonijalizma koji su ju nagnali na usvajanje politike izolacionizma i koji su ju, u konačnici, uveli u rat koji je rezultirao podjelom Korejskog poluotoka. Kraj kolonijalne vladavine u Koreji bio je praćen Korejskim ratom čije su posljedice vidljive i danas, a koji je dotad jedinstveni narod podijelio na dva ideološki različita dijela i dvije različite države na Korejskom poluotoku. Poslijeratno razdoblje Južnoj Koreji donijelo je mnoge izazove budući da je trebala proći proces od autokratskih režima do demokratske konsolidacije. U zaključku će se napraviti sinteza gore spomenutih dijelova te će se odgovoriti na istraživačko pitanje. Teza kojom ćemo se voditi je da su vodeće države istočne Azije utjecale na formiranje južnokorejske kulture kroz vjeru, društvo, politiku i druge odrednice koje će se definirati u daljnjim poglavljima rada. Međutim, s obzirom na sličnosti koje Južna Koreja dijeli s navedenim državama, mnogi Južnu Koreju danas ne smatraju državom koja ima jedinstvenu kulturu, nego državom koja je svoju kulturu preuzela od drugih država koje su tijekom njezine povijesti imale veliki politički i kulturni utjecaj na njezino razvijanje.

2. TEORIJSKO-KONCEPTUALNI OKVIR

Ovaj dio rada fokusirat će se na polazišne teorije koje će se koristiti u radu. Prvo, fokusirat ćemo se na definiciju civilizacije i podjelu svijeta na nekoliko civilizacija prema Huntingtonu. Nakon toga, fokus će biti stavljen na definiranje kulture prema Burnett Tyloru. U konačnici, spomenut će se i teorije Josepha Nyea, bez kojega termin *soft power* ne bi postojao, kako bismo objasnili utjecaj meke moći kao alata javne diplomacije kojom se Južna Koreja služi kako bi širila svoju kulturu. Huntingtonova teorija bitna je za ovaj rad zato što pokazuje u koji

krug se svrstava Južna Koreja. Prikazom njegove teorije može se dobiti jasniji uvid u države koje su imale utjecaja na formiranje južnokorejske kulture. Ideja civilizacije razvijena je od strane francuskih mislioca u 18. stoljeću kao suprotnost konceptu barbarstva. Civilizirano društvo razlikovalo se od primitivnog društva zato što je bilo pismeno, urbano i postojala su civilizirana načela koja su ljudi pratili. Koncept civilizacije pružio je standard prema kojemu se ocjenjuju društva, a tijekom 19. stoljeća Europljani su čak posvetili mnogo energije razradi kriterija prema kojima bi se neka društva izvan Europe mogla ocijeniti (ne)civiliziranima. Međutim, postavlja se pitanje razlike civilizacije i kulture. I civilizacija i kultura odnose se na sveukupan način života naroda, ali kultura je samo dio civilizacije. Oboje uključuju vrijednosti, norme, institucije i načine razmišljanja kojima su ljudi pridavali važnost. Za Barudela civilizacija je prostor, odnosno kulturno područje koje uključuje skup kulturnih obilježja i pojava. Wallersteinova definicija je da je to određeni spoj svjetonazora, običaja, struktura i kulture koji tvore neku vrstu koherentne povijesne cjeline. Prema Dawsonu, civilizacija je određeni izvorni proces kulturnog stvaralaštva koje proizlazi iz naroda. Neovisno o definiciji koju uzimamo, u svima je kultura zajednička tema. Ključne kulturne elemente definirali su i stari Grci koji su kulturnim elementima smatrali, između ostaloga, zajednički jezik, religiju, podrijetlo, način života itd. (Huntington, 2011: 25-28).

Nakon Hladnog rata ideološke, političke ili ekonomske podjele više nisu bile bitne zato što je došao novi svjetski poredak u kojemu su najbitnije razlike sada one kulturne. Sukladno tome, Huntington smatra kako će do sukoba doći radi kulturnih razlika, međutim kultura će također biti ta koja će i spajati ljude. Dakle, podjele i spajanja radi kulture trebala bi se događati u jednakoj mjeri. Kako bi prikazao novi globalni politički poredak koji se na tome trebao temeljiti, Huntington radi geopolitički model koji svijet dijeli na devet glavnih civilizacija: kinesku (sinosferu), japansku, hinduističku (indosferu), islamsku, pravoslavnu, zapadnu, latinoameričku, budističku i afričku (Huntington, 2011: 31-33). Od navedenih civilizacija, za ovaj rad bitno je spomenuti kinesku. Znanstvenici priznaju postojanje kineske civilizacije čija je glavna komponenta bio konfucijanizam. Međutim, iako je to glavna komponenta, kineska civilizacija obuhvaća mnogo više od samog konfucijanizma te nadilazi Kinu kao politički entitet. Kineska civilizacija tako ne obuhvaća samo Kinu, već i zajedničku kulturu kineskih zajednica u jugoistočnoj Aziji i drugdje izvan Kine te srodne kulture Vijetnama i Koreje (Huntington, 2011: 31). Uz samu civilizaciju je usko povezan i pojam kulture. Kultura „u svom širokom etnografskom smislu, je ona složena cjelina koja uključuje znanje, vjerovanje, umjetnost, moral, zakone, običaje i sve druge sposobnosti i navike koje je čovjek stekao kao

član društva“ (Burnett Tylor, 2016: 13). Kultura nam daje uvid u istraživanje zakona ljudskog djelovanja i mišljenja. Kada se govori o razvoju kulture, prvo je bitno pronaći sredstvo mjerenja. Burnett Tylor (2016: 21) smatra kako glavni kriteriji klasifikacije trebaju biti visok/nizak razvoj industrijskih umjetnosti (obrada metala, proizvodnja oruđa i posuđa, poljoprivrede i slično), opseg znanstvenih spoznaja, moralna načela, vjerska uvjerenja, stupanj društvene i političke organizacije. Na tu definiciju možemo se nadovezati i Kangovim simbolima južnokorejske kulture. On je definirao 10 simbola južnokorejske kulture koji se mogu koristiti za širenje južnokorejske kulture (primjerice *hanbok*, *hangul*, *kimchi*, *taekwondo* i drugi) (2015: 436-437). Uspoređujući neke od ovih kategorija moguće je postaviti barem okvirnu ljestvicu civilizacije. Upravo ta navedena načela koristit će se u svakom poglavlju kako bi se prikazao razvoj južnokorejske kulture.

Kada se govori o polazišnim teorijama koje se koriste u istraživanju, potrebno je spomenuti i teoriju Josepha Nyea, jednog od vodećih stručnjaka u polju javne diplomacije, koji je definirao pojam meke moći. Prema Nyeu, meka je moć „sposobnost da se utječe na druge kako bi se postigli željeni rezultati putem privlačnosti, a ne prisile ili plaćanja (Nye, 2008: 94)“. Smatra kako meka moć neke države svoje uporište ima u resursima kulture, vrijednostima i politikama te tvrdi kako moć u tradicionalnom smislu ne stavlja nužno naglasak na vojnu moć i teritorijalno osvajanje, već na druge faktore poput ekonomije, obrazovanja, tehnologije i slično, a koji polako preuzimaju glavnu ulogu u međunarodnom sustavu. Meka moć na taj način stvara situacije u kojima država osigurava da druge države čine ono što ona želi kako bi osigurala ostvarenje svojih vanjskopolitičkih ciljeva i to putem alata i sredstava meke moći poput kulturne privlačnosti, ideologije, međunarodnih institucija i drugih sličnih faktora (Nye, 1990: 153-168). Takva ideja zapravo je u suprotnosti s dotadašnjim idejama o prisilnoj vojnoj snazi i intervencijama te ekonomskim sankcijama koje su bile potrebne kako bi se državu natjeralo da učini nešto što druga država želi (Nye, 2004: 5). Također, smatra kako je javna diplomacija zapravo jedno od glavnih sredstava koje država koristi za širenje meke moći. Kako će biti vidljivo u kasnijim poglavljima, Južna Koreja bila je pod utjecajem i meke i tvrde moći prilikom stvaranja vlastitih kulturnih obrazaca. Javna diplomacija trebala bi tako Južnoj Koreji pomoći u promicanju imidža nacije te uspostavi dugotrajnog odnosa s drugim nacijama na temelju akumulacije povjerenja (Cho, 2012: 280-281).

Kako bismo uopće mogli shvatiti u kojem okruženju se Južna Koreja nalazi, potrebno je ukratko definirati regiju istočne Azije. Istočna Azija smatra se jednom od važnijih regija u

svijetu. Prilikom definiranja Azije postavlja se pitanje što je to zapravo regija istočne Azije? Mnogi smatraju kako Azija zapravo nije koherentna cjelina. Koncept današnje Azije kakvom je znano naslijedili smo od starih Grka koji su svijet dijelili na dva velika dijela: Europu i Aziju. Međutim, starogrčka i današnja definicija Azije se ne poklapaju. Naime, starim Grcima izvorna Azija predstavljala je prvenstveno staro Perzijsko Carstvo. To se počelo mijenjati kada se Azija počela širiti i izvan opsega Perzijskog Carstva i teritorija koji se danas naziva Malom Azijom. Širenjem opsega, Azija je tako počela uključivati mnogobrojne kulture i narode čime je starogrčka definicija Azije počela gubiti na značaju (Holcombe, 2016: 5).

Do kasnih 1700-ih dvije trećine stanovništva i više od 80% svjetske proizvodnje bilo je smješteno u Aziji, stoga je Azija u tom periodu bila cijeli Stari svijet bez Europe. Iako se sama Azija danas dijeli na više zemljopisnih regija koje se mogu definirati na mnogo različitih načina, za ovaj rad važno je definirati regiju istočne Azije. U povijesnom smislu regiju istočne Azije najbolje je definirati kao regiju svijeta koja je intenzivno počela koristiti kineski sustav pisma preko kojeg je prisvojila mnoge ideje i vrijednosti konfucijanizma, pravnu i političku strukturu vlasti, oblike budizma kao i mnogobrojne kulturne vrijednosti. Istočna Azija se tako smatra kulturno i povijesno koherentnom regijom, a ne regijom nasumičnih, nepovezanih država. Današnja definicija Istočne Azije uključuje Kinu, Japan, Južnu Koreju i Vijetnam. Isto tako, u tu grupaciju svrstavaju se i Hong Kong, Tajvan i Singapur. Navedene države su zaista različite, međutim dvije se posebno ističu (Holcombe, 2016: 5).

Prva je Singapur koji se ističe radi svoje geografske lokacije koja ga svrstava više u jugoistočni, a ne istočni dio Azije. Međutim, s obzirom na velik broj kineskih stanovnika u toj državi, Singapur je našao svoje mjesto u grupaciji zemalja Istočne Azije. Druga država koja se ističe je Vijetnam i to radi vlastite stare francuske oznake pod kojom je bio poznat: Indokina. Iako postoji značajna unutarnja raznolikost između tih država, Istočna Azija, usprkos tome, ima povijesnu koherentnost koja se može usporediti s onime što konvencionalno smatramo Zapadnom civilizacijom. Država iz brončanog doba koja se prvi puta pojavila u antici na zemljopisnom području koje je danas poznato pod nazivom Kina pružilo je gotovo jednaku vrstu temeljnog povijesnog nasljeđa za moderne države u Istočnoj Aziji kao što su to Rim i Grčka pružili današnjim modernim državama Italije, Francuske, Velike Britanije i drugim državama „zapada“. Holcombe (2016: 5) smatra kako su ono što mi nazivamo civilizacijama samo puke „apstrakcije koje ljudi zamišljaju oko određenih povijesnih kontinuiteta i aglomeracija koje im se čine značajnima. Granice su uvijek propusne, sve kulture su u

interakciji i razmjenjuju artefakte i ideje, a višestruki slojevi razlikovanja mogu se uočiti posvuda unutar onoga što je u konačnici globalna ljudska zajednica.“ Nadalje, u današnje vrijeme ubrzane globalizacije, regionalne civilizacijske razlike se donekle brišu. Mnoge značajke koje su Istočnu Aziju učinile istočnoazijskom (sustav pisma, konfucijalizam i sl.) ponekad su osporavane ili napuštane u ime univerzalne modernizacije ili lokalnog nacionalizma. Različite države u Istočnoj Aziji danas su zaista različite jedna od druge pa se neki s razlogom pitaju koliko je istočnoazijsko kulturno područje još uvijek relevantno. Države nisu različite samo međusobno, već se tu govori i o unutarnjim razlikama u svakoj državi što je jedna od posljedica velikih promjena koje su zahvatile Istočnu Aziju kroz povijest (Holcombe, 2016: 5-6). Veliki broj država u toj regiji prihvatio je slične ili iste kulturne obrasce, a neke od tih država uspjele su ih prilagoditi i uklopiti u vlastitu kulturu što će biti promatrano na našem primjeru Južne Koreje.

3. KLASIČNO RAZDOBLJE: PERIOD TRI KRALJEVSTVA I UJEDINJENJE POD SILLOM

3.1. Pojava i uspon Tri kraljevstva

Do sedmog stoljeća kada je budizam već učvrstio svoje korijene u Japanu, veliko Doba podjela u Kini napokon je završilo. Kinesko Doba podjele poklapa se s početcima povijesti u Japanu i Koreji kao i prvim pomacima kulturno koherentne istočnoazijske regije. Međutim, čak i prije navedenog doba, Korejski poluotok kao i japanski otoci već su tisućama godina bili naseljeni. Obje države uživale su u dugim i kulturno bogatim pretpovijesnim razdobljima. Primjerice, pronađeni ostaci keramike na Korejskom poluotoku datiraju i 10 tisuća godina prije Krista, a oko 2000. godine prije Krista počelo je razdoblje dolmena, koji vizualno podsjećaju na dolmene koji se mogu pronaći u Europi, kao i uporaba bronce (Holcombe, 2016: 81; Park, 2022: 20). Do posljednjeg tisućljeća prije Krista, uzgoj riže i obrada brončanog metala također su našli svoje mjesto u korejskom kulturnom kompleksu (Holcombe, 2016: 81). Uz rižu, poljoprivreda je bila orijentirana i na druge vrste žitarica, došlo je do potpunog prelaska na sjedilački način života, povećanja populacije te povećanu društvenu složenost, a ti trendovi nastavili su se ubrzavati uvođenjem tehnologije proizvodnje bronce (Park, 2022: 20). Doduše, i te kulturne značajke pripisuju se utjecaju vanjskih sila, odnosno same Kine. Smatra se kako uzgoj riže potječe iz današnje južne Kine zato što se riža malo uzgajala u središtu kineske

kulture na sjeveru s obzirom da je glavna žitarica bila proso (kasnije ju je naslijedila pšenica). Isto tako, Kina se usko veže uz brončanu kulturu u Aziji (Holcombe, 2016: 81).

Gospodarstvo brončanog doba ubrzalo je i društveno raslojavanje. Kako je privatno posjedovanje viška od strane moćnih ljudi postalo normom, sukobi oko kontrole i raspodjele proizvedenih dobara su se također povećali (Park, 2022: 22). Međutim, u Koreji je postao primjetan nedostatak karakterističnih brončanih posuda u kineskom stilu tim više što se bronca u Koreji obično koristila za bodeže i ogledala. Iz tog razloga se i smatra kako se kasna pretpovijesna kultura u Koreji na više načina razlikovala od kulture u Kini (Holcombe, 2016: 81). Državna formacija iz brončanog doba postavila je temelje korejskoj kulturi. Nasljedna društvena hijerarhija i određeni stupanj privatnog vlasništva pojavili su se s viškom poljoprivredne proizvodnje i upotrebom bronce umjesto kamena (Park, 2022: 19). Neki idu u drugom smjeru pa smatraju kako se Koreja mogla promatrati kao poluotočno proširenje Mandžurije s kojom je bila blisko povezana pa je na taj način mogla biti izložena širim utjecajima iz euroazijske stepe (Holcombe, 2016: 82).

S obzirom da je važnost vjerskih aktivnosti rasla, došlo je do odvajanja političkog i vjerskog vodstva, a u takvoj situaciji veću važnost je imao politički vođa za kojega se ponekad smatralo kako ima božansko porijeklo ili nadnaravne moći. Na kraju brončanog doba dolazi do jačanja plemena koja su na čelu imala takvog političkog vođu, a ta plemena podređivala su sebi slabije skupine. Kako se širila upotreba metala, sukobi između jačih i slabijih su se širili tako da su se stvarali vladari koji su vladali i puk kojim se vladalo (Park, 2022: 23).

Međutim, prvi pisani zapisi o današnjoj Koreji potječu upravo iz kineskih izvora. Ne postoji previše zabilježenih podataka do razdoblja ratova koji su potaknuli kolaps Carstva Qin i osnivanje dinastije Han. Kako su se plemena spajala kroz ratove i saveze, pojavile su se veće države. Prva takva je bila u Liaoningu i sjeverozapadnoj Koreji. Najranije poznato kraljevstvo bilo je Kojoseon. Legenda o njegovu osnivaču, Tangunu baca malo svjetla na podrijetlo Kojoseona. Prema jednom budističkom autoru, Tangunov otac Hwanung bio je sin Hwanina, a etimologija njegova imena seže do ranog indijskog boga groma i munje. Prema toj istoj legendi, Hwanung je sišao s neba na planinu Taebaek gdje je osnovao Božji grad u kojemu je, uz pomoć svojih ministara oblaka, kiše i vjetra, uspostavio zakone i poučavao različite grane umjetnosti. Tangunova majka je pak bila medvjedica koja se transformirala slijedeći Hwanungove upute. Prema legendi, njihova unija simbol je saveza plemena koje je štovalo

nebo i plemena koje je štovalo medvjede. Sukladno tome, Tangun je bio utjelovljenje vjerskog i političkog autoriteta (Park, 2022: 24).

Smatra se kako je Kojoseon bio država koja je bila dovoljno jaka da se spominje u kineskim zapisima tim više što je Kojoseon napredovao kao značajna sila u sjeveroistočnoj Aziji. Kineska politička tranzicija na prijelazu u drugo stoljeće prije Krista, dovela je do promjene režima u Kojoseonu. Izbjeglance koje su bježale pred nemirima u Kini naselile su se u Kojoseonu, a nakon kolapsa dinastije Qin i uspona dinastije Han, u Kojoseon je stigao drugi val izbjeglica koji je bio koban za kralja Juna. Jedan od izbjeglica koji su stigli bio je i kineski general Wiman koji je stigao s 1000 vlastitih sljedbenika. Wiman je utočište pronašao u Kojoseonu gdje mu je tamošnji kralj dodijelio titulu zapovjednika koji je trebao voditi obranu zapadne granice. Nedugo nakon osnivanja dinastije Han, Wiman, koji je iz perifernog dijela kraljevstva Han koje je bilo smješteno u jugoistočnoj Mandžuriji pobjegao na prostor Sjeverne Koreje gdje je obnašao novu mu dodijeljenu dužnost, oko 194. godine prije Krista osnovao je malo kraljevstvo nakon što je izdao kralja, napao glavni grad Kojoseona i proglasio se kraljem (Park, 2022: 25). Novo kraljevstvo dobilo je ime Joseon, a sam Wiman bio je vladar navedenog kraljevstva koje se sastojalo od mješovite populacije domorodačkog stanovništva kao i drugih izbjeglica poput njega samoga (Holcombe, 2016: 82).

Wimanovo kraljevstvo postalo je centraliziranije kraljevstvo s moćnijom vojskom i proširenom socioekonomskom bazom. Širenje uporabe željeznih alata također je potaknulo poljoprivredu i zanatsku proizvodnju koja je bila usredotočena na proizvodnju oružja. Takav razvoj potaknuo je i trgovinu. Za vrijeme pokoravanja susjednih skupina na istoku i jugu, Joseon je nastojao monopolizirati profit od trgovine na način da je sprječavao Chin na jugu i druge da izravno trguju s Han Kinom (Park, 2022: 25-26). Tijekom sljedeće tri generacije razvile su se mnoge netrpeljivosti između Joseon kraljevstva i Han dinastije tako je da 108. godine prije Krista car Wu iz dinastije Han napao i osvojio Joseon. Na velikom području Joseona Han je uspostavio četiri zapovjedništva, odnosno vojnih kolonija (Holcombe, 2016: 82; Park, 2022: 25). Nakon mnogobrojnih osvajanja od strane dinastije Han koja je bila na vrhuncu moći, gotovo je cijela sjeverna polovica Korejskog poluotoka bila izravno uključena u Carstvo Han. Isto tako, veliki dio Sjeverne Koreje ostao je tada pod kineskom vlašću oko četiri stoljeća, odnosno do kraja trećeg ili početka četvrtog stoljeća nove ere (Holcombe, 2016: 82).

Kineski povijesni zapisi iz trećeg stoljeća opisuju nekoliko različitih naroda koji su naseljavali područje današnje Koreje. Prvi narod naziva Puyo, kojega je osnovao Tongmyong, živio je sjeverno od poluotoka u sjevernoj Mandžuriji i prema korejskoj legendi bili su izravni preci drugih korejskih naroda poput Kogurya. Puyo je održavao dobre odnose s kineskim dinastijama u zamjenu za vojnu zaštitu i trgovinu, međutim kada su 285. godine napadnuti, utočište su pronašli u sjeveroistočnoj Koreji. Čak i nakon što su povratili svoju domovinu uz vojnu pomoć kineske dinastije Jin, grupa je ostala u Koreji gdje je stvoren Istočni Puyo uz već postojeći Sjeverni Puyo koji je i dalje bio na originalnom teritoriju (Holcombe, 2016: 82-83; Park, 2022: 25-26; Seth, 2016: 27-28). Narod Koguryo naselio je područje južno od Puya, u južnoj Mandžuriji i na području sjeverne Koreje koja je bila pod upravom kineske dinastije Han. Početkom četvrtog stoljeća Koguryo je uspio u potpunosti zamijeniti kinesku vlast u sjevernoj Koreji. Koguryo je osnovan kao konfederacija pet plemena koje se proširilo na okolne ravnice, a napadajući i usput Kineze, Koguryo se postupno proširio i na sjeveroistočnu i istočnu središnju Koreju (Park, 2022: 27-28). Koguryo se razlikovao od Puya po jeziku i kulturi. Još jedan narod koji se razlikovao od Kogurya je bio i narod Okcho koji je naselio područje istočno od Kogurya. Južno od naroda Okcho naselio se narod Yemaek (Ye) koji se proširio duž istočne obale Korejskog poluotoka. Iako su bili povezani s jezikom i običajima Kogurya, ipak su bili različitiji i izoliraniji od kineskih utjecaja. Kako su oba naroda također bila sastavljena od raznih plemena, svako od tih plemena zadržalo je vlastiti teritorij i resurse koji su drugima bili zabranjeni za korištenje (Holcombe, 2016: 83; Park, 2022: 28).

U zapadnom dijelu središnje i u južnoj Koreji stoljećima su postojali deseci političkih zajednica raznih veličina koje su bile poznate pod imenom Chin. Kasnija sociopolitička promjena, između ostaloga i kao produkt Wimanove uzurpacije, dovela je do reorganizacije China u tri konfederacije: Mahan, Pyonhan i Chinha (Park, 2022: 28). Na južnoj polovici poluotoka, iza maksimalne zone kineske uprave dinastije Han, formirala su se tri naroda Han. Unatoč sličnosti prilikom izgovora, tri korejska naroda Han bila su napisana potpuno drugačijim znakovima od onih koji su se koristili za pisanje imena kineske dinastije Han. Tri Han naroda, znana još i pod imenom Samhan („*sam*“ na korejskom znači „tri“), najizravniji su preci modernih Korejaca s obzirom i da je ujedinjenje Korejskog poluotoka postignuto osnivanjem kraljevstva koje je proizašlo iz jednog od ta tri naroda na jugoistoku (Holcombe, 2016: 84).

Međutim, tri naroda su u trećem stoljeću bila daleko od ujedinjenja. Na jugozapadu je vladao Mahan, u sredini Pyonhan, a na jugoistoku Chinha. Mahan i Chinha nisu govorili istim

jezikom, a Mahan je sam po sebi bio nazivan i „zbirkom“ 50-ak takozvanih država (*guo*) koje su zapravo bile male poljoprivredne zajednice raštrkane između planina i mora. Te zajednice nikada nisu činile gradove tako da nisu ni postojali gradski zidovi koji bi služili kao granice. Za razliku od Mahana, Pyonhan i Chinhan bili su rjeđe naseljeni s tek nekoliko manjih zajednica. Dok su Pyonhan i Chinhan bili poljoprivredne zajednice, Koguryo na sjeveru je bio poznat po svojim utverdama na brdima i prijestolnicama koje su obično kombinirale planinske gradove s rezidencijalnim gradovima u ravninama. Koguryo je tako bio prva zajednica u Koreji koja je formirala organizirano teritorijalno kraljevstvo. Godine 32. vođa Kogurya prvi puta je službeno uzeo kinesku titulu kralja (*wang*) (Holcombe, 2016: 84).

U kasnom prvom stoljeću Koguryo je također počeo uključivati i susjedne skupine, a s takvim teritorijalnim širenjem, kraljevstvo je postajalo sve jače zahvaljujući povećanoj vojnoj moći i razvijanju jače gospodarske baze (Park, 2022: 29-30). Početkom četvrtog stoljeća Koguryo je također iskoristio nemire u Kini kako bi nastavio svoju teritorijalnu ekspanziju (Park, 2022: 30). Kako je kineska dinastija Han postepeno slabila, Koguryo je odlučio napadati granice Hana. Godine 220. dolazi do potpunog kolapsa dinastije Han što je u južnoj Mandžuriji ostavilo prostor političkog vakuuma koji je bio ispunjen usponom nekineskih Xianbei režima s jedne strane, i Kogurya s druge strane. Jedna od podskupina Xianbeija, Murong, počela je naseljavati jugozapadnu Mandžuriju gdje će s vremenom stvoriti državu Murong, odnosno pet različitih država iz doba Šesnaest kraljevstava, a sve to pod nazivom Yan. Murong je također pokušao staviti Koguryo pod vlastitu vladavinu opljačkavši glavni grad Kogurya te zarobivši više od 50 tisuća ljudi (Holcombe, 2016: 84-85).

Do sredine petog stoljeća, netrpeljivosti iz razdoblja Šesnaest kraljevstava stabilizirale su se stvarivši pritom dvije velike i moćne države u sjevernom dijelu Istočne Azije. S jedne strane tu je bila dinastija Wei u sjevernoj Kini, a s druge strane, u južnoj Mandžuriji i sjevernoj Koreji, prevladavao je Koguryo. Iako nijedna strana na čelu nije imala kineskog vladara, do tog su razdoblja obje strane pale pod utjecaj kineske kulture. Nakon dugotrajnog rata između Kogurya i Xianbeija, kralj Kogurya pretrpio je još jedan poraz koji mu je nanijelo Kraljevstvo Paekche, a koji ga je koštao života. Njegov nasljednik odlučio je poduzeti mjere za jačanje centraliziranog političkog sustava. U Koguryu je tako budizam usvojen kao službena religija, osnovana je Državna konfucijanska akademija kako bi se aristokratima ponudila mogućnost obrazovanja, glavni grad preseljen je s današnje kineske strane rijeke Yalu u Mandžuriji u blizinu modernog Pyongyanga, a doneseni su i novi zakonski kodeksi u kineskom stilu.

Također, smatra se i kako je u to vrijeme donesena odluka o integraciji birokracije pet okruga kako bi se uveo sustav s više od 10 službenih rangova (Holcombe, 2016: 85; Park, 2022: 31).

Koguryo se u tom razdoblju fokusirao na širenje vlastite dominacije na Korejskom poluotoku. Štoviše, neke korejske legende kažu kako je drugo od Triju Korejskih Kraljevstava, Paekche, osnovao sin osnivača Kogurya. Kraljevska dinastija Paekche je, kao i Koguryo, tvrdila kako potječu od Puyo naroda. Kao i Koguryo, i Paekche je u početku bila samo jedna od mnogobrojnih zajednica malih zemalja u Mahan regiji na jugozapadu zemlje, a do konačnog oblikovanja u kraljevstvo došlo je konsolidacijom tih malih Mahan zajednica s većinskim Mahan stanovništvom, neovisno o tome jesu li ili ne bili Puyo porijekla (Holcombe, 2016: 85-86).

Što se tiče kineskog utjecaja na Paekche, on je zabilježen krajem četvrtog stoljeća kada je došlo do prvih kontakata između Paekche i kineske dinastije te kada je vladar Paekchea dobio kinesku titulu „general garnizona na Istoku“, odnosno „kralja Paekchea“. Paekche se proširio boreći se protiv vojnog pritiska Daifanga, kineskog zapovjedništva na sjeveru. Kraljevstvo je steklo kontrolu nad dolinom rijeke Han, usvojene su kineske institucije i ideje, a postavljena je i osnova za središnji administrativni sustav s hijerarhijom od 16 službenih rangova (Park, 2022: 30). Tijekom petog i šestog stoljeća kineski utjecaj posebno je bio vidljiv kada je Paekche Kraljevstvo uživalo u bliskim odnosima s kineskom dinastijom postavši tako visoko sofisticiranim kraljevstvom u kineskom stilu. Isto tako, polako su se stvarale veze između Paekche Kraljevstva i novonastale države u usponu u Japanu (Holcombe, 2016: 86). Krajem četvrtog stoljeća došlo je do usvajanja budizma kao službene religije što je postavilo ideološke temelje za stvaranje centraliziranijeg političkog sustava na čelu s monarhom, a kraljevsko nasljeđivanje s oca na sina također je postalo norma (Park, 2022: 31).

Treće korejsko kraljevstvo, Silla, razvilo se iz zajednice poznate pod nazivom Saro u regiji Chinhan u jugoistočnoj Koreji. U usporedbi s ostala dva kraljevstva, Silla je bilo najudaljenije kraljevstvo koje se i najsporije razvijalo, stoga se transformacija Sille u centralizirano aristokratsko kraljevstvo dogodila znatno kasnije. Kao i prva dva kraljevstva, Silla se također formirala kao savez domorodačkih snaga i migranata sa sjevera (Holcombe, 2016: 86; Park, 2022: 30). Tek su početkom petog stoljeća vođe Sille odlučile napustiti domaće titule i okrenuli su se kineskoj tituli kralja. Te iste godine, 503., Silla je prvi puta postala službeno ime zemlje. Slično Koguryu, i Silla se okrenula stvaranju zakonskih kodeksa u kineskom stilu. Krajem 6.

stoljeća dolazi, prema kraljevoj zapovijedi, do sastavljanja prve pisane povijesti Kraljevstva. Ono što su Korejci učili od Kine je bilo kako izgraditi funkcionalne institucije i, u konačnici, tehnike izgradnje države. Iako se kineski utjecaj vidio u svim sferama, sva korejska kraljevstva bila su karakterizirana ratničkom aristokracijom koja se razlikovala od kineske literarne elite. Što se tiče svakodnevnog života, većina ljudi u Koguryu nastavila je živjeti u jednostavnim, slamnatim kolibama, a samo su kraljevske palače, hramovi i vladine institucije bile građene u kineskom stilu. Također, važno je spomenuti i kako je razlika između tri kraljevstva bila vidljiva u jeziku i običajima: imali su vlastite tradicije prilikom oblikovanja keramike, grobnice i pogrebni običaji bili su različiti i sl. Štoviše, toliko su bili različiti da su često i međusobno ratovali dok su istovremeno razmjenjivali kulturne običaje i utjecaje. Sukobi su se smanjili tek u sedmom stoljeću kada konačno dolazi do prvog ujedinjenja Koreje (Holcombe, 2016: 86-88).

3.2. Kultura i društvo u razdoblju Tri kraljevstva

U razdoblju od kraja četvrtog i sredine petog stoljeća, procesi kulturnih i političkih promjena dogodili su se u svakom od Tri Kraljevstva. Korejske države posuđivale su kulturne i političke obrasce od drugih država. Na taj način provedene su mnoge administrativne reforme, uveden je budizam kao i dijelovi kineske kulture i običaja (Seth, 2016: 34). Kineski modeli bili su usvojeni s obzirom da su to bili jedini modeli dostupni narodima u regiji. Budući da je i sama Kina u tom razdoblju bila politički slaba i podijeljena, nije bila u poziciji ugroziti postojanje korejskih država. Neovisno o tome, Kina je bila koristan izvor kulturnih ideja i praksi za korejske države, ali valja naglasiti kako je to posuđivanje kulturnih obrazaca bilo na dobrovoljnoj osnovi s obzirom da Kina nije bila dovoljno jaka kako bi ih natjerala na prisilnu sinizaciju čime se može vidjeti zapravo jedna vrsta utjecaja meke moći (Seth, 2016: 34). Iako je svaka država imala vlastite kulturne prakse, institucije i stilove, između njih je ipak postojala značajna interakcija i međusobno posuđivanje tako da se na Korejskom poluotoku pojavila jasno definirana zajednička kultura (Seth, 2016: 34-35). Jedna od značajki tog vremena stvaranja zajedničke kulture bilo je i razdoblje stvaranja oklopnih ratnika na konjima koji su bili karakteristična pojava u istočnoj Aziji. Oklopljeni ratnici, slični onima u srednjem vijeku na Zapadu, borili su se za sva Tri Kraljevstva, a takav stil ratovanja proširio se i na Japan gdje postao bazom za raskošno odjevene konjske ratnike srednjovjekovne samurajske predaje (Seth, 2016: 35).

Rane korejske države donijele su zakonske kodekse u kojima su bili vidljivi uvidi u gospodarstvo, društvo i kulturu. Kojoseonov zakonik sastojao se od osam zakona od kojih su samo tri sačuvana. Ta tri navode kako će svaka osoba koja ubije drugu osobu biti kažnjena smrću, ona osoba koja ukrade od druge osobe za kaznu će postati njezinim robom, a onaj tko drugome nanese ozljedu to će morati platiti u žitaricama (Park, 2022: 32). Iz navedenih članaka može se zaključiti kako je žito bilo korišteno kao valuta, a ropstvo kako bi se održala statusna hijerarhija između bogatih i siromašnih te sačuvalo privatno vlasništvo. Izvori koji su bolje sačuvani su oni Kojoseonova sjevernog susjeda, Puya. Kada se govori o privatnom vlasništvu i društvenoj hijerarhiji, Puyo je također imao slične zakone kao i Kojoseon, no oni koji su se ticali ubojstva bili su još stroži zato što ubojica, ne samo da je bio pogubljen, već su i članovi njegove obitelji postali robovi. Još jedan od zakona koji je bio sačuvan je onaj koji se dotaknuo preljuba pa su tako ljubomorne žene ili one koje su počinile preljub bile pogubljene. Društvo je bilo poljoprivredno s naglaskom na stočarstvo, uzgoj konja i proizvodnju krzna. Zakonske kodekse nadopunjavali su razni običaji. Primjerice, *yonggo* običaj promicao je društvenu koheziju usprkos društvenoj hijerarhiji. Taj običaj odavao je počast tradiciji drevnog lovačkog društva. Ljudi su se okupljali, pjevali su i plesali, a oslobađali su i zatvorenike. U slučaju rata, ljudi su nebu prinosili žrtve u vidu ubijenih volova čija bi kopita grijali kako bi promatrali uzorke kojima su proricali sudbinu (Park, 2022: 32-34).

Koguryo je donekle slijedio Puyo. S obzirom da su dolazili iz planinskog područja, proizvodnja hrane bila je ograničena, stoga su njihovi zakoni bili stroži. Urota ili pobuna bilo kojeg tipa nije bila tolerirana i za to je kazna bila spaljivanje i odrublivanje glave. Smrt je također čekala svakoga tko je odustao od borbe u bitci, onoga tko se iz izgubljene bitke vratio kući, ali i svakoga tko se predao neprijatelju. Što se tiče krađa, zakon je bio identičan onome u Puyu, a to je da je kradljivac žrtvi morao vratiti 12 puta više robe, no što je ukrao (Park, 2022: 34). Status žena također je bio drugačiji zato što je Koguryova borilačka kultura za žene imala posebno mjesto. Uz osnivača Kogurya stanovništvo je štovalo i njegovu majku. U čast njegovoj majci, kralj i njegovi službenici prinosili su žrtve božanstvu majci i božanstvu sina u sklopu jesenskog festivala žetve. Također, muškarci bi se nakon ženidbe selili u kuću koja se nalazila iza kuće ženinih roditelja, odnosno prakticirali su uksorilokalni brak što nije bila praksa u Kini (Park, 2022: 34).

Iako su bili povezani s Koguryom, narod Okcho ipak je imao neke jedinstvene običaje. Za razliku od Kogurya, Okcho je prakticirao virilokalne brakove, odnosno zaručena mlada

djevojka useljavala se kod suprugovih roditelja, a kada je postala punoljetna, vjenčanje je moglo biti održano. Što se tiče pogrebnih običaja, prakticirao se privremeni ukop dok se tijelo nije dovoljno raspalo da bi se mogle skupiti kosti koje bi se zatim stavljale podzemne drvene komore koje su služile kao obiteljske grobnice. Jedan od detalja koji je uvijek bio prisutan je bila staklenka riže koja je bila obješena na ulazu u komoru, a koja je simbolizirala dar duhovima. To je povezano uz samo gospodarstvo naroda Okcho koje je obitavalo na veoma plodnom tlu koje je bilo idealno za uzgoj riže (Park, 2022: 34-35). Još jedan od naroda koji je bio sličan Koguryu bio je narod Tongye. Uz poljoprivredu i ribarstvo, Tongye narod bio je uspješan u proizvodnji svile i tkanine od konoplje, lukovima i strijelama te uzgoju malih konja. Što se tiče običaja, prakticirali su *mucheon*, odnosno pridonosenje žrtve nebu. Usprkos sličnosti s Koguryom, Tongye je prakticirao egzogamiju, odnosno sklapanje brakova izvan vlastitih društvenih skupina (Park, 2022: 35).

Narodi Samhana koji su bili smješteni na jugu, uvelike su se razlikovali kako u jeziku, tako i u običajima od onih sa sjevera. Isto tako, tamo je bilo moguće održavati raznolikiju poljoprivredu zato što je postojalo više obradive zemlje koja je bila pogodna za uzgoj raznih kultura. Još jedna prednost koju je Samhan imao je bilo obilje željeza koje su mogli efikasno koristiti u proizvodnji, izvozu i koje su mogli koristiti kao valutu za trgovinu. S obzirom da je poljoprivreda bila velikim dijelom društva, stanovništvo je štovalo gospodara neba kojem su pridonosili velike žrtve kako bi im podario dobro vrijeme. Religija je također promicala društvenu koheziju kroz mnoge proslave nakon pridonosenja žrtava nebu (Park, 2022: 35). Od naroda unutar Samhana, Paekche je zadržao jezik, običaje i stil odijevanja koji se nisu previše razlikovali od Koguryovih. Slično ostalim narodima, i u Paekcheu su zakoni bili strogi. Ubojstvo, povlačenje tijekom bitke ili izdaja također su rezultirali smrtnom kaznom. Što se tiče krađe, kradljivac je žrtvi morao vratiti dvostruko od onoga što je ukrao, a kada se govori o korupciji ili krađi kod državnih službenika, oni su državi morali vratiti trostruki iznos te im je trajno zabranjeno ponovno služiti (Park, 2022: 35-36). Kada se govori o elementima kineske kulture, Koguryo je te obrasce usvajao postepeno što su kasnije slijedili i Paekche te Silla koji su preoblikovali aspekte visoke kineske kulture (Seth, 2016: 37).

Kako su se kraljevstva sve više pretvarala u centralizirana aristokratska kraljevstva, aristokrati i državni službenici postali su kraljevim podanicima. Plemenska struktura i priroda postala je administrativna. Kada se govori o podjeli aristokrata koji su služili kralju, *taega* su bili stariji članovi u službi kralja, *chaega* je bila skupina svih *taega* i *soga* koji su bili nižeg ranga, a

funkcionirala je kao aristokratsko vijeće koje je provodilo zakone i kazne, odnosno bavilo se političkim poslovima. Takva sistematizacija i hijerarhija naslijeđenog društvenog statusa oblikovala je sustav rangiranja na 10 rangova. U Paekcheu je u pitanju bilo 16 rangova, dok je u Silli slična hijerarhija uspostavljena tek u šestom stoljeću (Park, 2022: 36). Silla kraljevi posudili su kineske institucionalne prakse kako bi povećali svoju moć i prestiž. Tako je tek oko 520. godine donesen i prvi kodeks upravnog prava koji je, između ostaloga, definirao spomenuti sustav rangiranja prema 17 rangova (Seth, 2016: 39).

Obrazovanje i učenje također su dobili na važnosti pa su se tako osnivale i škole za mlade, a Paekche Kraljevstvo imalo je i fakultet na kojemu se učilo o pet klasika konfucijanizma, medicini i povijesti, a aristokrati su bili dobro upućeni i u kineske klasike (Park, 2022: 54). Promicanje obrazovanja potaknulo je zanimanje za pisani sustav kao oblik komunikacije i umjetnosti u obliku kaligrafije. Uz klasično kinesko učenje, Koguryo i Paekche promovirali su i budizam, iako se prilikom toga šamanizam, koji je uključivao koncept šamana opsjednutog duhom, nije odbacio. Jedna od razlika korejskog šamanizma s drugim oblicima šamanizma je bila nasljednost, odnosno nasljedni šamani obično su bile kćeri žena šamana, iako su se na sjeveru mogli pronaći i muški šamani. Međutim, kraljevi su odlučili sponzorirati budizam kako bi ojačali kraljevsku moć i društvenu harmoniju (Park, 2022: 36-37). Religija je u oba kraljevstva službeno prihvaćena u kasnom četvrtom stoljeću (Park, 2022: 55). Iako je budizam bio službena religija u Koguryu, njegov utjecaj na društvo u početku je bio minimalan što je dokazano freskama i muralima na zidovima grobnica. To se počelo mijenjati u šestom stoljeću nakon jačanja budističke škole Vinaya koja je počela davati učene savjetnike Koguryo vladarima nakon čega je Koguryo mogao djelovati kao točka za raspršivanje budizma (Seth, 2016: 36). Kulturni vrhunac Paekchea smatra se vladavina kralja Songa za vrijeme čije vladavine se dogodila Paekche misija u Japanu kojoj se pripisuje uvođenje budizma u tu državu. Kao i u Koguryu, i u Paekcheu je nautjecajni oblik budizma bila Vinaya škola koja se temeljila na strogom praćenju pravila te je budizam imao istu ulogu: služio je kao kult koji je štitio državu pod pokroviteljstvom dvora (Seth, 2016: 37).

Iako nijedan Koguryo budistički hram nije preživio, pozlaćeni predmeti koji su sačuvani svjedoče o visokoj razini budističke umjetnosti (Seth, 2016: 36). Mnogi korejski budistički učenjaci nastavili su putovati u Kinu kako bi poboljšali svoje razumijevanje budizma prilikom čega su ujedno uveli i nove škole budizma u Koreju. Silla je pak budizam službeno usvojila tek u šestom stoljeću kada je počela koristiti budistička imena i posmrtno titule za monarhe

koji su promovirali religiju kao ideologiju koja štiti državu neodvojivu od kraljevske moći (Park, 2022: 55).

Glazba i ples bili su važni u sva Tri Kraljevstva. Koguryov *komungo* i *kayagum* postali su važni instrumenti u korejskom *hyangaku*, odnosno lokalnoj glazbi poznatoj i pod imenom *sogak*, koji se razvijao u oblik autohtone glazbe zahvaljujući utjecaju kineske dvorske glazbe (*tangak*). Žanr koji je važno spomenuti je *hyangga*, odnosno domaće pjesme koje su kao žanr utjelovile političku ideologiju, budističku i šamanističku duhovnost te narodne pjesme. Uz glazbu je, naravno, bio popularan i ples koji se većinom odvijao pod maskama. Smatra se kako je i kazalište pod maskama nastalo upravo u pretpovijesno doba i to u selima kao dio šamanističkih rituala (Park, 2022: 58).

Razlika koja je bila vidljiva uvođenjem budizma bili su pogrebni običaji. Budistička praksa kremiranja nije odmah zamijenila domaće običaje pokapanja. Pogrebna kultura Triju Kraljevstava odražavala je umjetničku i tehnološku sofisticiranost. Grobnice su se ukrašavale freskama koje su prikazivale scene iz života pokopane osobe ili kozmološke teme (Park, 2022: 57). Grobovi Kogurya i Paekchea bili su građeni u stilu brončanog doba. Postojale su kamene komore i grobnice od opeka koje su bile ukrašene freskama, a zajednički stil također je sugerirao da je osnivačka elita Paekchea doista potjecala iz Kogurya (Park, 2022: 37). Međutim, ipak je postojala i vidljiva razlika među njima. Za razliku od Kogurya, Paekche grobnice bile su profinjenije i manje animirane budući da su bile proizvod nježnije kulture udaljene od nomadskih utjecaja Mandžurije i središnje Azije, odnosno bile su u bližem kontaktu s južnom Kinom (Seth, 2016: 37). Silla grobnice bile su različite po stilu i konstrukciji. Prvotno su grobnice bile veliki tumuli od kojih je svaka imala kamenu komoru prekrivenu kamenjem i zemljom, a u sedmom stoljeću pojavile su se kamene grobnice u pećinskom stilu (Park, 2022: 57). Još jedna različitost između Tri Kraljevstva bila je vidljiva u predmetima koji su bili pronađeni u samim grobnicama. Predmeti poput kruna pronađeni u Silla grobnicama nisu pokazivali znakove kineskog utjecaja, ali nisu imali sličnosti ni s kraljevskim krunama iz Kogurya i Paekchea. Stilski detalji na Silla krunama sugerirali su utjecaj drevnih euroazijskih stepskih naroda, odnosno prepoznati motivi usko su bili povezani uz afro-euroazijski šamanizam (Park, 2022: 58).

Što se tiče Sille, ona se najkasnije razvila u organiziranu državu, a u usporedbi s Paekcheom, njezina kulturna bila je manje sofisticirana i profinjena. Međutim, to ne znači da je Silla ostala

primitivno društvo, štoviše, razvila se u jedno od sofisticiranijih društava u srednjem vijeku. S obzirom da su se Silla grobnice stilski uvelike razlikovale od Koguryo grobnica, njih je bilo teže opljačkati, stoga je rezultat toga golemo kulturno blago koje je preživjelo do danas, a kojega se može vidjeti diljem muzeja u Južnoj Koreji. Kada se govori o budizmu, Silla se dugo opirala stranim religijama što je i razlog kasnog usvajanja budizma, ali i pokazatelj njezine autohtone kulture (Seth, 2016: 38).

Uz budizam i konfucijanizam, Tri Kraljevstva bila su otvorena učenju o taoizmu, religiji koja počiva na vjerovanju kako svaka osoba mora slijediti svoj vlastiti Tao/Put koji je uzrok svega što postoji. Kako je uveden iz Kine, taoizam je nadopunio autohtona šamanistička vjerovanja (Park, 2022: 56). Neke freske na Koguryo grobnicama prikazivale su četiri božanstva koja su predstavljala taoističke bogove četiriju smjerova, a koja su štitila mrtve u zagrobnom životu. Za vrijeme Bojangove vladine, taoizam se čak promovirao kao službeni status vjerovanja koji je imao viši status od budizma ili konfucijanizma. U Silli je taoizam nadahnuo cjelokupno uređenje kompleksa jedne od kraljevskih palača kako bi utjelovila ideal svih stvari u skladu s prirodom (Park, 2022: 56).

Unutar svih država u ranoj Koreji postojala je svakodnevna kultura koju su dijelili, a koja sadržavala mnoge običaje koji se nastavljaju i u današnjoj, modernoj Koreji. Prehrana je jedan od tih primjera (Park, 2022: 38). Drevni Korejci uglavnom su konzumirali biljke, ali su ih nadopunjavali izvorima proteina iz kopnenih i morskih životinja. Proso, ječam, riža, grah, češnjak i pelin samo su neke od namirnica bez kojih je korejska kuhinja danas nezamisliva. Lov je bio neophodan za dobivanje mesa, ali je poljoprivreda uvelike ovisila i o uzgoju domaćih životinja. U obalnim regijama prehrana je uključivala velik broj raznih vrsta ribe i morskih plodova. Što se tiče skladištenja hrane, zadržane su ranije tehnike skladištenja i konzerviranja hrane kroz procese sušenja, pečenja ili fermentacije (Park, 2022: 38). Za razliku od brončanog doba, stanovanje je također postalo raznolikije s osnivanjem gradova i naselja koja su se osnivala u blizini rijeka koje su bile neophodne za navodnjavanje. Prve nastambe bile su male drvene kolibe dok su sofisticiranije građevine bile građene pod kineskim utjecajem. Što se tiče društvenog položaja, iako je položaj kraljevske kuće postao nadmoćan u odnosu na položaje obitelji plemenskih okruga, aristokracija svakog okruga bila je ta koja je kontrolirala teritorij kroz svoje dužnosnike. Unatoč mnogim sličnostima koja su Tri Kraljevstva dijelila, u narednim stoljećima količina ratova i sukoba između njih samo se povećavala što je rezultiralo i nestankom država (Park, 2022: 38).

U razdoblju Triju Kraljevstava država je priznavala postojanje privatnog vlasništva što je bilo vidljivo i iz zakona o krađi. Stanovništvo je bilo podijeljeno na kućanstva, a nakon što im je imovina bila procijenjena, vlada je koristila domaće vođe manjih plemena kako bi prikupljali porez u obliku žitarica, tkanina i drugih proizvoda koji su se proizvodili. Isto tako, vojna služba bila je obvezna za sve muškarce iznad 15 godina, a mobilizirala se i radna snaga za ratove, izgradnju i popravak palača, utvrda i sl. Za proizvodnju oružja, ukrasnih predmeta i slično, vlada je angažirala robove (Park, 2022: 49). Osim države, i aristokracija je posjedovala robove i zemlju kao osnovno sredstvo proizvodnje. Posebice bitan bio je rat koji im je osiguravao više robova i zemlje kojom bi mogli upravljati. Sukladno tome, većina ljudi jedva je preživljavala jer su uz državu, poreze i raznorazne namete morali davati i aristokraciji. Kako je trebalo osigurati da poljoprivreda opstane, s obzirom da je bila primarna baza prihoda države, Kraljevstva su nastojala održati stabilno gospodarstvo različitim politikama za povećanje proizvodnje i pružanje pomoći u teškim vremenima. Vlada je poljoprivrednike opskrbljivala alatima, gradila rezervoare vode za vrijeme suše i slično (Park, 2022: 49-50). Tri Kraljevstva također su proučavala astronomiju, meteorologiju i matematiku. Vršili su astronomska i meteorološka promatranja te su bilježili pomrčine sunca i mjeseca, komete i neobično vrijeme, odnosno sve što im je bilo potrebno za dobru žetvu. Koguryo je izradio i astronomske karte koje su prikazivale sazviježđa, a Silla je bila zaslužna i za izgradnju Cheomseongdaeja, najstarijeg astronomskog opservatorija u Aziji (Park, 2022: 56).

Iako je Silla nastala kao skupina od nekoliko manjih plemena kojima je upravljalo vijeće plemenskih starješina, postupno je postala centraliziranija država kojoj je na čelu bio jedan, nasljedni vladar. Usprkos tome, aristokracija je i dalje imala posebnu ulogu u političkom i društvenom životu pa je tako primjerice, Vijeće plemića (*Hwabaek*) odlučivalo o ključnim pitanjima poput kraljevskog nasljeđa, vijećali su o svim točkama dnevnog reda i slično, (Holcombe, 2016: 50; Park, 2022: 50). Uvođenjem već spomenutog zakonskog kodeksa 520. godine, Silla je uspostavila hijerarhiju 17 službenih titula koje su ljudima bile dodijeljene na temelju podrijetla, odnosno sustava koštanih rangova (*bone-rank* sistema). Taj sustav korišten je kako bi se aristokratsko društvo podijelilo s obzirom na nasljednu blizinu prijestolju koju su aristokrati imali. Sistem je priznavao aristokrate sa „svetim kostima“ i aristokrate s „pravim kostima“. Prijestolje je bilo rezervirano samo za one za koje se smatralo da imaju svete kosti, a posljednji pripadnici tog ranga izumrli su 654. godine kada na prijestolje dolaze nositelji

imena Kim, odnosno osobe koje su bile smatrane nositeljima „pravih“ kostiju koji do tada nisu bili podobni za prijestolje (Holcombe, 2016: 117; Park, 2022: 50-51).

Smrću kralja Jinpyeonga, koji nije ostavio muškog nasljednika, 632. godine dolazi do situacije u kojoj su sljedeći kraljevi dijelili niži rang prema *bone-rank* sistemu. Naime, Jinpyeong je bio posljednji muški vladar koji je držao najviši rang iz navedenog sistema (*Seonggol*, odnosno *Sacred-Bone*), a njegovom smrću svaki sljedeći muški vladar imao je rang koji je za jednu stepenicu bio niži (*Jingol*, odnosno *True-Bone*). Iako su nakon Jinpyeonga na tron došle dvije žene, on je ostao upamćen kao posljednji muški nositelj najviše titule *bone-rank* sistema. Jinpyeonga je na tronu naslijedila njegova kći, Seondeok, a njezinom smrću 647. godine na tron je došla njezina sestrična Jindeok. Dvije kraljice bile su, uz kralja Jinpyeonga, posljednje pripadnice aristokracije koje su držale najvišu titulu *bone-rank* sistema. Smatra se da bi to mogao biti i jedan od razloga zašto kasniji vladari nisu nikada tvrdili da su ljudi božanskog porijekla i zašto korejski vladari nisu, osim u 10. i 19. stoljeću jedno kratko vrijeme, koristili vrhovnu istočnoazijsku titulu cara (Holcombe, 2016: 118).

Uz već spomenute stroge zakone, Tri Kraljevstva održavala su institucije za promicanje stabilnosti i društvene kohezije. Kod Sille, koja je za razliku od Kine imala „ratničku kulturu“, to je bilo vidljivo u posebnoj skupini ratnika zvanih *Hwarang* koju su činili i aristokrati i pučani. Njihova uloga nije bila isključivo borbene prirode, već su, između ostaloga, bili vješti lovci i ratnici, ali su i putovali do svetih planina gdje su izvodili ceremonijalne plesove i pjesme (Holcombe, 2016: 118; Park, 2022: 52). S obzirom da se *hwarang* širio pod državnim pokroviteljstvom, osmišljeno je i pet zakona, temeljenih na budističkoj i konfucijanskoj etici, kojih su se njegovi pripadnici morali pridržavati. Budući da je aristokratski *hwarang* služio u vladi, ti zakoni također su služili kao kodeks ponašanja za buduće vođe. Kako svi pripadnici *hwaranga* nisu bili isključivo aristokrati, institucija je također pomogla u ublaživanju napetosti i društvenih sukoba uzrokovanim sustavom rangiranja kostiju (Park, 2022: 52).

3.3. Ujedinjenje Koreje pod Sillom

Tijekom stoljeća podjela u Kini nakon propasti dinastije Han te izmjene dinastija Sui i Tang, u cijeloj istočnoj Aziji razvio se određeni stupanj zajedničke međunarodne aristokratske kulture. Elite u Kini, Koreji i Japanu na neki način imale su više zajedničkog međusobno, nego sa ostatkom vlastitih naroda. Ono što je bilo od velike važnosti prilikom formiranja zajedničke,

istočnoazijske kulturne zajednice bio je budizam. Primjerice, dinastija Sui u Kini naredila je uspostavu mreže budističkih pagoda s relikvijama, veleposlanici iz Tri Korejska Kraljevstva učinili su isto podignuvši slične pagode u svojim državama (Holcombe, 2016: 114). Nadalje, redovnik iz Kogurya koji se školovao u Kini, rasprave budističke doktrine među prvima je prenio u Japan gdje je čak postao službenim poglavarom japanske Budističke Crkve. Prijenos budističkih vjerovanja bio je vidljiv i u Silli iz koje je jedan svećenik otišao proučavati budizam u Kinu, a nakon što se, na kraljevu zapovijed, vratio u Kraljevstvo, Silla je službeno usvojila kulturu odijevanja u Tang stilu, a nedugo nakon toga i kineski Tang kalendar (Holcombe, 2016: 114). Većina budističkih redovnika školovala se upravo u Kini te bi onda budističku doktrinu širili u svojim državama. Jednome od tih redovnika pripisuje se i formuliranje utjecajnog Sillinog kodeksa ponašanja u kojemu su pravila bila mješavina konfucijanizma i budizma (Holcombe, 2016: 115-116).

Usprkos kulturnim razmjenama, postojali su i mnogobrojni sukobi između naroda. Prvi sukob između dinastije Sui i Kogurya dogodio se 598. godine, a mnogobrojni pokušaji Sui invazija na Koguryo koji su započeli 612. godine, smatraju se i jednim od razloga ubrzanog raspada i pada Sui dinastije koji je uslijedio 618. godine kada ih je na vlasti zamijenila Tang dinastija. Međutim, nakon što se vladavina dinastije Tang stabilizirala, sukobi s Koguryom su se nastavili. S obzirom da u pet pokušaja, između 644. i 658. godine, nisu uspjeli poraziti Koguryo izravnim invazijama, Kinezi su uvidjeli kako će morati usvojiti novu strategiju. Nova ideja bila je poraziti Koguryo napadom s juga i to u savezu sa Sillom. Tom novom strategijom neposredna točka napada premjestila bi se i na jugozapadno kraljevstvo Paekche (Holcombe, 2016: 116).

Godine 650. izaslanik Sille koji je kasnije postao i kraljem, poslan je u misiju da osobno od cara Tanga zatraži vojnu pomoć protiv Paekchea. Tako je 651. godine jedan od članova kraljevske obitelji Sille počeo služiti u kineskoj carskoj tjelesnoj straži. Ta pozicija omogućila mu je da bude posrednik između dva saveznika što je omogućilo uspješnu koordinaciju vojnih saveza Tanga i Sille. Kombinirani napad Tanga i Sille rezultirao je uspješnim zauzimanjem glavnog grada Paekchea. Članovi kraljevske obitelji kraljevstva Paekche vraćeni su u Kinu kao zarobljenici. Međutim, jedan od prinčeva u trenutku napada nalazio se u Japanu gdje su ga Japanci proglasili novim kraljem te je uz njihovu potporu krenula borba za obnovu Paekchea. U velikoj bitci 663. godine ujedinjene snage Tanga i Sille savladale su suparničke snage Japana i Paekchea. Sudbina Paekchea nakon te bitke bila je zapečaćena, no treba spomenuti i kako je

tim porazom došlo i do prekida, gotovo tisuću godina starog, japanskog utjecaja na kontinentu (Holcombe, 2016: 116-117).

Sukobi su također bili vidljivi i u samom Koguryu koji je bio oslabljen unutarnjim sukobima koji su doveli i do ubojstva kralja 642. godine. Nakon kraljeva ubojstva, Yeon Kaesomun, njegov atentator, de facto je postao novim vladarem. S obzirom da nije bio kraljevske krvi, Kaesomun je na tron postavio kraljeva nećaka koji je vladao pod njegovim zapovijedima. 660. godine dinastija Tang bila je frustrirana svojom nesposobnošću da nadvladaju otpor Kogurya, stoga su odlučili napraviti plan invazije Paekchea morem, a nakon pokoravanja Paekchea, invaziju Kogurya s juga. Paekcheov kralj se u konačnici predao 660. godine što je Tangu dalo kontrolu nad većinom Paekchea. Sljedeći Tangov cilj bilo je uništenje Kogurya. Kaesomunovom smrću 666. godine unutarnji sukobi u Koguryu ponovno su postali aktualni što je išlo u prilog dinastiji Tang. Tangove kopnene i pomorske snage, zajedno sa vojnom snagom koju je osigurala Silla, 668. godine zauzele su Pyongyang (Seth, 2016: 44-45). To je rezultiralo padom Kogurya nakon što Koguryo snage nisu uspjele pružiti dovoljan otpor snagama Tanga i Sille. Tang dinastija s time je očekivala kako će Korejski poluotok pripojiti Kineskom Carstvu, odnosno kako će bivši teritoriji Kogurya i Paekchea biti izravno uključeni u Carstvo dok će Silla preživjeti samo kao satelitska država (Holcombe, 2016: 117; Seth, 2016: 45).

Međutim, Tang dinastija nije uspjela stacionirati dovoljno okupacijskih snaga na poluotoku da bi zadržali kontrolu nad otporom korejskog stanovništva. Kineski car predložio je da Silla postane Velikim zapovjednikom Kyerima (kineskog teritorija), međutim vladar Sille je to odbio i odlučio napasti teritorij pod kineskom kontrolom u Paekcheu. Do 671. godine Silline snage istjerale su Kineze s teritorija Paekchea, a zatim su krenule na sjever, u Koguryo. U nizu bitaka u porječju rijeke Han, Silla je uspjela natjerati Tang na povlačenje stekavši kontrolu i nad svim teritorijima južno od rijeke Taedong (Seth, 2016: 45).

Dinastija Tang nije računala na to da će Silla pružiti takav otpor, a niti da je vojno to bila sposobna. Isto tako, u prilog kineskom porazu ide i činjenica kako su imali logističkih problema na Korejskom poluotoku. Naime, Kina je imala velikih poteškoća sa opskrbom svojih trupa. Prije sukoba, Silla je bila ta koja je opskrbljivala kineske snage hranom, ali nakon što je došlo do sukoba, opskrba je stala što je Kinu dovelo u probleme. U konačnici, do 676. godine, Silla je uspjela protjerati Tang s Korejskog poluotoka koji je sada bio ujedinjen po prvi puta i to pod

domaćom vlašću, a Tang se morao zadovoljiti uništenjem Kogurya koji je graničio s njegovom sjeveroistočnom granicom te je prestao s daljnjim naporima da intervenira na Korejskom poluotoku (Holcombe, 2016: 117; Seth, 2016: 45).

Smatra se kako je Silla uspjela poraziti Tang radi nekoliko čimbenika. Političke i vojne institucije koje su bile izgrađene bile su zaista snažne i stabilne što je omogućavalo stvaranje stabilne i učinkovite vlade koja je mogla voditi državu. Nadalje, ekonomska situacija bila je zadovoljavajuća i s obzirom da su postojali viškovi koji su se mogli odvojiti za opskrbu vojnih snaga, podupiranje velikih vojnih pothvata bilo je moguće. Ono što je bila jedna od najvećih prednosti koju je Silla imala je bilo njezino geografsko određenje, odnosno činjenica da je Silla u jugoistočnom dijelu Koreje imala granice koje je bilo lakše braniti i koje su bile izvan dosega mogućeg izravnog napada Kine. Ujedinjenje većeg dijela Korejskog poluotoka od strane Sille 676. godine bio je jedan od ključnih, no ne i najbitnijih, događaja u korejskoj povijesti. Važnost ovoga ujedinjenja ležala je u tome da je Silla započela period u kojemu je na Korejskom poluotoku od 7. do 20. stoljeća vladala dominacija jedne države koja je držala kontrolu nad teritorijem onoga što je trebalo postati današnjom Korejom (Seth, 2016: 45-46).

3.4. Razdoblje kasne Sille: poluotočno kraljevstvo

Pobjede Sille na Korejskom poluotoku stvorile su kraljevstvo koje je kontroliralo veći dio poluotoka. Razdoblje nakon ujedinjenja pod Sillom između 676. godine i 935. godine često se naziva i kasnom, odnosno Ujedinjenom Sillom. Iako je Silla ujedinila veliki dio Korejskog poluotoka (više od 60%), sjeverni dio nije bio dijelom teritorija nad kojim je Silla imala kontrolu budući da je na sjeveru Korejskog poluotoka vlast i dalje imalo kraljevstvo Parhae uspostavljeno nedugo nakon pada prvog kraljevstva Koryo. Isto tako, može se reći i kako to nije bilo potpuno ujedinjenje zato što je Silla na to ujedinjenje gledala kao na uspješan osvajački pohod na suparnička kraljevstva, a ne na istinsko ujedinjenje svih Korejaca (Holcombe, 2016: 120; Seth, 2016: 51).

Usprkos tome što na Korejskom poluotoku nije postojala isključivo jedna korejska etnička skupina, tijekom stoljeća, pod poluotočnim kraljevstvom Silla i njegovim državama nasljednicama, pojavila se bolje definirana korejska kultura i društvo. Koreja je pod Sillom doživjela razdoblje rasta i konsolidacije. Kraljevstvo se postepeno širilo stanovništvom i bogatstvom stvarajući pritom funkcionalan sociopolitički sustav. Razdoblje od kraja 8. stoljeća

do kraja 9. stoljeća bilo je razdoblje političkog pada dok je 10. stoljeće bilo prijelazno razdoblje u kojem je došlo do raspada Sille te razdoblja političkog nejedinstva (Seth, 2016: 52).

Smatralo se kako će se ujedinjenjem Korejskog poluotoka i protjerivanjem Tangovih snaga kontakt između dvije države smanjiti, međutim dogodilo se upravo suprotno. Izgleda da se kontakt između Sille i Tangove Kine povećao, ne toliko u kulturnom smislu, koliko u komercijalnom. Naime, Silla je bila ta koja je dominirala pomorskom trgovinom unatoč činjenici da nije proizvodila vlastiti novac, već je koristila kineski. Geografski položaj na kojem se Silla nalazila omogućavao je pomorcima i trgovcima da do Kine stignu kroz tri dana. Lakoća putovanja rezultirala je i formiranjem malih korejskih sela i predgrađa u kineskim gradovima. Nadalje, korejski su se studenti školovali u kineskim gradovima, a kasnije bi to znanje koristili radeći u kineskim državnim službama ili bi se vratili u Sillu poučavati druge korejske studente koristeći se nastavnim planovima u kineskom stilu koji su uključivali konfucijanske klasike, kinesku povijest i književnost. Državno sponzorirano konfucijansko obrazovanje dobilo je na većem značaju (Holcombe, 2016: 118-119; Park, 2022: 75). Tek krajem 8. stoljeća Silla je počela provoditi ispite za prijem u državnu službu. Međutim, javilo se i nezadovoljstvo radi velike razine nepismenosti koja je vladala na Korejskom poluotoku tim više što je obrazovanje bilo uvedeno na kineskom jeziku. To je Koreju dovelo u istočnoazijsku kulturnu sferu kojoj drugi susjedi Tang Kine, poput Tibeta koji je imao vlastito pismo, nisu jednako pripadali. Iako je pisani kineski jezik prevladavao u Koreji, govorni jezik bio je dominantno korejski. Smatra se i kako je moderni korejski jezik potekao iz razdoblja Sille. Prije nego što je Silla ujedinila Korejski poluotok postojala je regionalna jezična raznolikost, no ujedinjenjem su Korejci na cijelom teritoriju počeli govoriti istim jezikom koji je bio različit i od kineskog i od japanskog jezika što im je omogućilo kakvu takvu kulturnu raznolikost od ostalih naroda (Holcombe, 2016: 119).

Krajem 8. stoljeća dolazi do razdoblja opadanja utjecaja koji je Silla do tada imala. Taj period bio je karakteriziran mnogobrojnim pobunama i državnim udarima i to je razdoblje također zabilježeno i kao razdoblje u kojemu je većina kraljeva umrla nasilnom smrću. Uslijed tih događanja, između 901. i 935. godine, dolazi i do ponovne privremene podjele Korejskog poluotoka na tri kraljevstva koja su nakratko oživjela i stara imena Paekche i Koguryo. Međutim podjela nije potrajala tako da je 936. godine došlo do ponovnog ujedinjenja, ali ovoga puta pod novim kraljevstvom: Koryo (skraćeno od Koguryo). Novo kraljevstvo pod vodstvom kralja Taejoa, osnivača Koryo dinastije, naglasak je stavljalo na stajalište da je Koreja

nezavisna zemlja s jedinstvenom kulturom koja je bila dijelom istočnoazijske sfere (Holcombe, 2016: 119-120). Ovo ujedinjenje Korejskog poluotoka smatra se jednim od najvažnijih događaja u korejskoj povijesti. Ujedinjenje pod Koryom 936.godine bilo je većih razmjera od ujedinjenja pod Sillom te je bilo karakterizirano kao istinsko ujedinjenje korejskog naroda, a ne uspješan osvajački pohod. Štoviše, čak i današnje ime „Koreja“ svoje korijene vuče upravo iz Koryo perioda (Holcombe, 2016: 120).

4. DRUGO UJEDINJENJE KOREJE: KORYO

4.1. Razdoblje ranog Korya (918.-1170.)

Dinastija Koryo osnovana je 918. godine pobunom koju je vodio Wang Kon, kasnije znan i kao kralj Taejo, ali tek 935. godine posljednji kralj Sille abdicirao je u njegovu korist čime je došlo do završetka sukoba i ponovnog ujedinjenja Korejskog poluotoka pod Koryo dinastijom. Koryo dinastija predstavljala se nasljednicom starog Koguryo kraljevstva prema kojemu je i dobila ime, a koje je bilo smješteno, između ostaloga, i na samoj granici s Mandžurijom (Holcombe, 2016: 149; Seth, 2016: 79). Neovisno o tome kakve je ambicije Koryo imao oko Mandžurije, sve veći uspon kitanske vojne moći, a kasnije Jurchena i Mongola, sve je više zabrinjavao Koryo. Nakon kitanskog osvajanja neovisne države Parhae u Mandžuriji, koja je djelomično bila i pod utjecajem Koreje, 926. godine Koryo se našao „zatvoren“ na Korejskom poluotoku čime je potvrđen i geografski oblik onoga što se danas naziva Korejom. Upravo prijetnje koje su dolazile iz smjera Khitana i kasnije Jurchena bile su i jedan od poticaja za korejsku političku i kulturnu konsolidaciju (Holcombe, 2016: 149).

Kao i Silla u ranijem razdoblju, i Koryo je također bio pod kineskim utjecajem, no s nekoliko razlika. Sama uspostava dinastije Koryo bila je pod utjecajem kineske teorije o Nebeskom mandatu kojim se opravdavala vladavina jednog kralja ili cara za kojeg se smatralo da ima božansku podršku, odnosno blagoslov Neba (Holcombe, 2016: 149-150). Nebo je označavalo poredak i volju pravednog vladara koji je bio smatran „nebeskim sinom Nebeskog carstva“. Ako je vladar bio zbačen s trona to je značilo da je vladar bio nedostojan vladati. Isto tako, prirodne nepogode poput poplava značile su da je Nebesko carstvo bilo nezadovoljno vladavinom vladara. Takve pojave označavale su božansku odmazdu što je dovodilo do velikih nemira među stanovništvom koje je željelo svrgnuti vladara kojemu je oduzet nebeski mandat (courses.lumenlearning.com, 2023; Seth, 2016: 81).

Pod Koryo dinastijom korejski narodi integrirali su se u jedinstvenu kulturu i društvo u daleko većoj mjeri nego pod vladavinom Sille. Ono što je bilo iznenađujuće je kojom brzinom je to bilo ostvareno. Naime, smatra se kako je Sillin primjer uvelike pomogao Koryu na način da je potaknuo korištenje Sillinog nasljeđa jedinstvene, birokratske vlade te snažno kulturno jedinstvo među narodima na Korejskom poluotoku. Isto tako, budući da je Koreja u tom razdoblju bila pod utjecajem vanjskih prijetnji Khitana, na njezin razvoj utjecao je i model jake ujedinjenje države koju je predstavio Tang, a koji je bio ojačan ponovnim ujedinjenjem Kine pod Songom 979. godine (Seth, 2016: 79-80). Međutim, za vrijeme Wang Kona, njegova nova država nije bila centralizirana birokratska država, već svojevrsan oblik saveza gospodara rata. Čak su se i njegovi nasljednici borili s moćnim aristokratima pa su tako donosili zakone koji su oslobađali robove kako bi smanjivali moć velikih gospodara. Sama centralizacija te procesi izgradnje učinkovitih državnih institucija ostavljeni su njegovim nasljednicima, a rezultat je bio uspješan budući da je stvoreno kraljevstvo koje je opstalo gotovo pet stoljeća (Seth, 2016: 80-82).

Nadalje, političke, pravne i ekonomske institucije u Koryu također su bile strukturirane prema kineskom imperijalnom modelu iz razdoblja Tanga. Međutim, Koryo se istovremeno udaljio od Kine i to u smislu da su postali više orijentirani na razvoj vlastite kulture. Wang Kon je smatrao kako Kinu treba gledati kao uzor, ali da bi Koreja trebala imati vlastite običaje. Smatrao je kako ne treba prigrliti sve kineske običaje i kako je, one običaje koje preuzmu, potrebno prilagoditi vlastitoj kulturi. Kontakt između Korya i Kine prekinut je padom dinastije Tang 907. godine, ali i usponom dinastije Liao kod Khitana i dinastije Jin kod Jurchena. Kako bi održao domaće tradicije i ojačao svoj položaj među aristokracijom, kralj Taejon tražio je sklapanje bračnih saveza s lokalnim gospodarima. Kćeri koje je dobio iz 29 bračnih saveza koje je sklopio, udao je za posljednjeg kralja Sille ili za svoje sinove, odnosno njihovu polubraču. Primjer ovakvih bračnih saveza bio je nezamisliv u Kini u kojoj je postojao tabu o sklapanju bračnih saveza između ljudi koji su nosili isto prezime (Holcombe, 2016: 150; Seth, 2016: 80). Također, brakovi između rođaka, polubrača i sestara nisu bili neuobičajeni među korejskom aristokracijom, ali ni u nekim drugim dijelovima svijeta u tom razdoblju. Isto tako, neke starije prakse i običaji su se također nastavili. Primjerice, muškarac je i dalje živio sa ženinom obitelji, a ako je imao nekoliko žena, sve su smatrane ženama koje su bile u ravnopravnoj poziciji, a nisu, kao u kineskom stilu, bile smatrane sekundarnim ženama ili konkubinama. Jedan od običaja koji je također bio prisutan je da su žene također imale pravo na jednaki udio obiteljskog nasljeđa kao i njihova braća (Holcombe, 2016: 150).

Iako je konfucijanizam s naglaskom na redu, hijerarhiji i važnosti dobre vlade bio temelj u oblikovanju ideja o vladavini i moralu u državi, Koryo je u velikoj mjeri bio budističko kraljevstvo u smislu da su budističke ceremonije i rituali bili u središtu društvenog i kulturnog života (Seth, 2016: 92). Plod toga je i primjerice Koryo porculan (*Koryo dojagi*) koji su neki smatrali kvalitetnijim od kineskoga. Isto tako, budizam je u Koreji imao različit, više sinkretistički pristup koji je spajao više raznih pristupa. Također, budističke crkvene organizacije bile su bogate budući da su bile oslobođene poreza što je omogućavalo redovnicima da se bogate i dobiju još važniju ulogu u gospodarskom životu. To je počelo zabrinjavati državne dužnosnike u tolikoj mjeri da su doneseni i zakoni oko toga koliko se pučana može zarediti (Seth, 2016: 92-93). Još jedna bitna stavka bio je i tisak koji je izumljen u Kini. Poznato je da je većina dokumenata u Koreji dugi niz godina bila napisana na kineskom jeziku, međutim prva upotreba metalnog pokretnog tiska u svijetu zabilježena je upravo u Koreji (Holcombe, 2016: 150).

Nadalje, iako je birokracija bila izgrađena u kineskom stilu, lokalna uprava pod Koryom u početku je uglavnom bila u rukama lokalnih gospodara koji su često kontrolirali svoje vlastite privatne vojske. Uloga središnje vlasti u tome je bila da prizna njihovu već postojeću lokalnu vlast i da im dodijeli službene titule. Upravo radi snage i utjecaja koju su lokalni gospodari imali, kralj Taejo s njima je pokušavao ojačati veze kako bi dobio i zadržao njihovu podršku. Njegov primjer kasnije su slijedili i drugi vladari, iako je bilo i onih koji su željeli smanjiti njihov utjecaj kako bi se osigurala centralizacija države (Holcombe, 2016: 150). Nakon raznoraznih eksperimenata s različitim vrstama institucija, Koryo je usvojio Tangov sustav Tri Kancelarije znan i kao *Samsong*. *Chungsosong* je bilo tajništvo zaduženo za izradu nacrtu politika, *Munhasong* je bila kancelarija zadužena za revidiranje politika, a *Sangsosong* je bilo tajništvo za državne poslove čiji je zadatak bio provoditi te politike kroz *Yukpu*, odnosno šest ministarstava (Seth, 2016: 82-83).

Stari *bone-rank* sustav zamijenjen je novim sustavom u kojem su aristokratske obitelji bile usko identificirane s određenim mjestom na kojem su živjeli njihovi predci, oni, ali i njihovi budući potomci. Tom promjenom proširila se i upotreba obiteljskih imena. Međutim, aristokracija nije podržala kraljevu odluku da se ispiti za državnu službu provode u kineskom stilu, ali čak ni to nije spriječilo aristokratsku dominaciju zato što je sustav ispita potaknuo veći prestiž građanske aristokracije u odnosu na vojsku. Korejska aristokracija je za vrijeme Koryo

dinastije postala poznata pod imenom *Yangban* koje se odnosilo na dva reda civilnih i vojnih dužnosnika (Holcombe, 2016: 150-151).

4.1. Razdoblje kasnog Korya (1170.-1392.): vojno upravljanje i mongolska invazija

Kada se govori o kasnom Koryu onda treba spomenuti i tri odrednice koje su oblikovale to razdoblje. Prvi od tih događaja obilježio je 12. stoljeće kada su vojni generali preuzimali vlast u državi. To je rezultiralo stoljećem vladavine vojnih vladara. Drugi događaj veže se uz 13. stoljeće kada su Mongoli pokrenuli niz razornih invazija koje su Koreju svele na vazalnu državu Mongolskog Carstva. Treći događaj nije bio velikog razmjera kao prva dva, ali je duboko utjecao na korejsko društvo, a to je uvođenje neokonfucijanizma koje je dalo ideološku osnovu za uspostavu nove dinastije u 14. stoljeću, dinastije Yi. Koryo je bilo društvo u kojemu je dominirala građanska aristokracija (*munban*) kod kojih su bogate obitelji držale ključne položaje u državi, sklapale brakove s kraljevskom obitelji, kontrolirale većinu zemlje i gospodarstva i slično. Nasuprot njima, postojali su vojni dužnosnici (*muban*) koji su, iako su bili aristokrati, imali manji ugled i prestiž u društvu (Seth, 2016: 105). Vojno nezadovoljstvo ovom civilnom sklonošću i podjelom u dva reda jednim je dijelom pridonijelo državnom udaru 1170. godine kada je zapovjednik kraljevske garde smaknuo mnoge dvorske dužnosnike i protjerao kralja, a kasnije ga i pogubio. Nestabilnostima u Koreji doprinijeli su i brakovi između aristokratskih obitelji i kraljevske obitelji zato što su stalno bile aktualne borbe oko prava na tron. Uspon vojne diktature u Koreji bio je paralelan s gotovo istodobnim uspostavljanjem šogunata i vojnom dominacijom u Japanu. Međutim, civilne, centralizirane i birokratske institucije ostale su snažnije u Koreji, nego u Japanu, a samo razdoblje vojne dominacije u Koreji ubrzo je prekinuto mongolskim osvajanjima (Holcombe, 2016: 151; Seth, 2016: 90-91; Lee, 1992: 330-331).

Nakon vojnog udara 1170. godine, vojna aristokracija dolazi na vlast i počinje provoditi čistku civilnih dužnosnika. Također, odlučeno je kako će se državnim poslovima upravljati kroz *Chungbang*, odnosno Vrhovno vojno vijeće. Iako je pogubljenog kralja na tronu zamijenio njegov brat, stvarna vlast bila je u rukama vojnih generala. Međutim, i tu su postojale tenzije s obzirom da su se konstantno vodili sukobi između suparničkih vojnih klanova što je dovelo do toga da su mnogi generali planirali urote jedni protiv drugih, a kao rezultat toga, razdoblje između 1170. godine i 1179. godine bilo je razdoblje velike nestabilnosti. Uz sukobe koji su se

javili među vojnim generalima, valja spomenuti kako su se pobunili i seljaci protiv zemljoposjednika, robovi protiv gospodara, a bunili su se i vojnici u provincijama (Seth, 2016: 106-107).

Do stabilizacije je došlo na samom kraju 12. stoljeća kada je vlast preuzeo general Choe čija je obitelj zadržala vlast gotovo 60 godina. On je stabilizirao područja koja su bila pogođena čestim pobunama na način da je vođama pobunjenika nudio visoke časničke titule i službe, a niže rangirane stanovnike uključivao u sustav lokalne uprave. S obzirom da su budistički redovnici bili povezani s dvorom, a u svojim su redovima imali naoružane redovnike koji su ugrožavali Choeov autoritet, Choe je odlučio smanjiti njihovu moć protjerivanjem iz prijestolnice što je rezultiralo i pobunom naoružanih redovnika 1217. godine koja je bila ugušena. Choe se u korejskoj povijesti isticao zato što je bio jedan od rijetkih pojedinaca koji je uspio imati toliku količinu moći, a da nije bio kralj. Od brojnih reformi koje je proveo bitne su bile reforme državnih institucija u pogledu stvaranja nove paralelne vlade koja je bila pod njegovom izravnom kontrolom. Najvažnija institucija unutar te vlade bila je *Kyojong Togam*, odnosno Ured za donošenje dekreta koji je bio najviši organ vlade (Seth, 2016: 107-109).

Razdoblje vladavine vojnih generala završilo je mongolskom invazijom. Mongoli su se pojavili kao ujedinjena skupina pod vodstvom Džingis-kana u 13. stoljeću. Pod vodstvom Džingis-kana i njegovih nasljednika, Mongoli su uspjeli pokoriti unutarnju Aziju i većinu Euroazije te stvoriti veliko Mongolsko Carstvo. Mongolski napadi na dinastiju Jin kojom je vladao Jurchen u sjevernoj Kini započeli su 1210. godine dok su napadi na Koreju započeli 1231. godine. Međutim, to nije bio prvi susret Korejaca s Mongolima. Plemena Khitana bježala su od mongolskih invazija sjeverne Kine kada su prešla granicu i opljačkala sjeverni dio Koreje. Mongoli su zato 1218. godine pomogli Koryo snagama da ih poraze, a zauzvrat je Koryo trebao Mongolima plaćati danak u obliku odjeće, krzna ili konja. Budući da je Koryo ubrzo odbio mongolske zahtjeve, Mongoli su se odlučili na osvetu i 1231. godine krenula je invazija na Koreju (Seth, 2016: 112).

Iako su napadi krenuli u različitim vremenskim intervalima, mongolske vojske opustošile su gotovo cijeli Korejski poluotok. Iako vidno slabiji, Korejci su nastojali pružiti otpor Mongolima iz baze na malom otoku kraj zapadne obale Korejskog poluotoka. Borbe su se nastavile sve do 1270. godine kada je uspostavljena pro-mongolska vlada. Međutim, čak i uspostavom te vlade, Mongoli su dopustili Koryo kraljevima da zadrže vlastitu, korejsku

dinastiju. Iako su korejski kraljevi i dalje vladali Korejskim poluotokom, od 1270. godine do 1356. godine to su činili podređeni mongolskim vladarima (Holcombe, 2016: 152; Seth, 2016: 113). U početku su mongolski vladari nadzor vršili putem povjerenika koji su bili znani kao *darughachi*, a nakon 1280. godine kroz mongolske institucije. Nadalje, kako bi učvrstili svoj utjecaj, Mongoli su uspostavili obiteljske veze sa pripadnicima Koryo dinastije što je Koreji donijelo i naziv *Pumaguk* (Nacija zetova) tijekom tog razdoblja (Seth, 2016: 113).

Kao i Kina, i Mongoli su utjecali na korejsku kulturu i svakodnevni život. Mnogi Korejci uzeli su mongolska imena, sklapali bračne saveze s Mongolima, govorili su mongolskim jezikom te su usvojili mongolski stil odijevanja i frizure. Pod dinastijom Yuan prijestolnica Mongolskog Carstva bio je današnji Peking. U to vrijeme taj grad bio je više od običnog kineskog grada, bio je prijestolnica transkontinentalnog carstva. Korejci koji su posjetili prijestolnicu tamo su se susreli s neokonfucijanizmom. Mongolska vlast učinila je zapravo mnogo za promicanje neokonfucijanskog preporoda u Koreji kao i za rastuću svijest o korejskom kulturnom identitetu. Blizak kontakt članova kraljevske obitelji i ostatka društva u Pekingu s Kinezima ostavilo je veliki utjecaj i na slikarstvo, književnost, modu (prvi kontakt s pamukom) i druge kulturološke aspekte. Najznačajnije nasljeđe mongolskog razdoblja bilo je uvođenje neokonfucijanizma. Isto tako, jednim dijelom zahvaljujući i mongolskim invazijama, Koreja je postala opreznija prema strancima što je potaknulo i izolacionističku politiku (Holcombe, 2016: 152; Seth, 2016: 115-116).

Kada je 1273. godine svladan i posljednji otpor mongolskoj vladavini, Mongoli su naredili korejskim brodograditeljima da im izgrade i zatim upravljaju velikom mongolskom flotom koja je u nekoliko navrata, od kojih je svaki bio neuspješan, napala Japan. Za Japance je taj neuspjeh potvrdio ono u što su oni sami vjerovali, a to je da je njihova zemlja zaštićena od invazije kroz božansku pomoć. Isto tako, to je doprinijelo i mitu o njihovoj nepobjedivosti. Za Korejce, međutim, dvije neuspjele invazije te prekinuta treća, bile su ništa više nego skupi podsjetnik na njihov podređeni status (Seth, 2016: 114-115). Kako se mongolska vlast u Kini počela raspadati, 1356. godine kralj Kongmin raskinuo je veze s promongolskom frakcijom u Koreji, potvrdio je korejsku neovisnost, ali je usprkos tome s Yuanom nastavio vojno surađivati protiv pobunjeničkih snaga. Nakon što je vođa kineskih pobunjenika Zhu Yuanzhang istjerao Mongole iz Pekinga i nakon što je osnovao svoju novu dinastiju Ming u Kini 1368. godine, mongolska moć nastavila se smanjivati. Iako je kralj Kongmin uspio održati korejsku neovisnost, bio je manje uspješan u svojem pokušaju da proširi kraljevsku vlast nad korejskom

aristokracijom što ga je, u konačnici, koštalo života nakon što je 1374. godine ubijen od strane jednog korejskog aristokrata (Holcombe, 2016: 152).

4.2. Uspon neokonfucijanizma

Iako su pod Mongolskim Carstvom bili izloženi mnogim inovacijama, na Korejce je najdublji utjecaj ostavio novi oblik konfucijanizma koji se počeo razvijati u Kini u 11. i 12 stoljeću. Neokonfucijanska tradicija ciljala je na uklanjanje onoga što se smatralo praznovjernim budističkim, taoističkim i drugim iskvarenim učenjima koja su bila povezana uz Konfucija i njegove sljedbenike. Neokonfucijanizam je u stvarnosti ipak bio reinterpetacija konfucijanizma koja ga je učinila sveobuhvatnim sustavom vjerovanja koji je obuhvaćao mnoge aspekte religije. Novi oblik konfucijanizma koji se pojavio u 11. stoljeću, vladarima Yuana trebao je služiti kao sekularna ideologija koja će im pomoći u upravljanju njihovom hibridnom kinesko-mongolskom državom. Kako su Korejci bili u bliskom kontaktu s Kinezima, to im je omogućilo kontakt s neokonfucijanizmom. Korejci su neokonfucijanska učenja doveli i u Koreju, a uvođenje tog učenja dovelo je neke Korejce i do preispitivanja korejske vlade i samoga društva u kojem se nalaze što je, u konačnici, dovelo do revolucije koja je transformirala korejsko društvo i stvorila osnovu kulturnih normi, etičkih standarda i koncepcija o državi i društvu (Seth, 2016: 122-124; Levi, 2013: 9-10).

Uvođenje neokonfucijanizma u Koreju potaknulo je i ponovnu izgradnju Nacionalne akademije te Nacionalnog svetišta Konfuciju, a to su bili važni koraci u oživljavanju konfucijanizma u Koreji koji je za neke predstavljao nacrt za usavršavanje korejskog društva. Neke od osnovnih ideja neokonfucijanizma bile su sljedeće: odgoj vladara da služi kao moralni primjer vlastitom narodu, eliminacija budizma i drugih suparničkih škola mišljenja, preoblikovanje državnih institucija i obiteljskih praksi, odabir samo poštenih ljudi koji su vrijedni služiti kralju itd. (Seth, 2016: 124). Budizam je za njih bio neprijatelj broj jedan budući da je naglašavao individualno prosvjetljenje umjesto težnje da se služi obitelji i društvu. Do kasnog 14. stoljeća, neokonfucijanski znanstvenici udružili su se s elitama i vojskom kako bi pomogli pri uspostavljanju nove dinastije Yi koja je Koreji pomogla u procesu značajne kulturne transformacije (Seth, 2016: 124-125).

5. NEOKONFUCIJANSKA REVOLUCIJA I RAZDOBLJE JOSEONA

5.1. Razdoblje ranog Joseona (1392.-1650.)

Slabljenjem mongolske moći Koryo je ponovno stekao neovisnost, ali se dinastija suočila s mnogobrojnim izazovima. Vojnik Yi Seong-gye koji se proslavio u borbama protiv japanskih gusara, 1388. godine stavljen je na čelo Koryo vojske kako bi se pokušao oduprijeti kineskim zahtjevima Ming dinastije za spornim teritorijem na sjeveru. Nakon što je stigao do rijeke Yalu, Yi Seong-gye okrenuo je vojsku i umjesto prvotnog plana odlučio je svrgnuti vlastita kralja. Godine 1390. spalio je sve zemljišne knjige što je, između ostaloga, doprinijelo slabljenju velikih obitelji, odnosno aristokracije. Uz potporu neokonfucijanskih učenjaka, 1392. godine uspio je uspostaviti vlastitu, novu dinastiju. Yi Seong-gye odlučio je poslušati savjet cara dinastije Ming tako da je nova korejska dinastija poprimila ime drevne korejske države Joseon, iako se ponekad nazivala i dinastijom Yi prema svojoj vladajućoj obitelji (Holcombe, 2016: 152). Zanimljivo je da je, kao i utemeljitelj prethodne dinastije Koryo, i Yi Seong-gye odlučio koristiti ime Taejo tako da je u povijesti također bio znan i kao kralj Taejo od Joseona. Objašnjenje toga je bilo to što ime Taejo simbolički označava „Velikog utemeljitelja ili Velikog praoca“ što je bila uobičajena titula za osnivače istočnoazijskih dinastija. To se može vidjeti i na primjeru osnivača kineske dinastije Ming čija se titula na kineskom izgovarala kao *Taizu*. Dinastija Joseon postojala je preko 500 godina, do 1910. godine, a uvelike je pomogla u izgradnji korejske nezavisne države. Iako uspostava te dinastije nije označila trenutnu radikalnu promjenu, ipak je pomogla da se pokrene značajna transformacija u korejskom društvu (Seth, 2016: 134).

Neokonfucijanizam, koji je zamijenio budističko-konfucijanističku državu, postao je državnom ideologijom. Za neokonfucijaniste, koji su pridavali veliku važnost ulozi vlade u stvaranju čestitog društva, nova dinastija bila je prilika za reformu vlasti koja je trebala reformirati društvo. Temeljna načela kojih se trebalo pridržavati bila su hijerarhija, lojalnost, poštovanje tradicije, odnosno potreba svih članova društva da se pridržavaju vlastitih uloga u društvu. Iako su ta načela postojala i prije, razlika je bila u tome što je Koreja tada prekinula tradiciju prihvaćanja višestrukih oblika duhovnosti. Budizam, šamanizam, taoizam i konfucijanizam u prijašnjim su razdobljima mogli koegzistirati, međutim uvođenjem neokonfucijanizma sve tradicije i rituali koji nisu bili neokonfucijanski smatrani su štetnima za razvoj društva. Neke od reformi započele su ubrzo pa je tako početkom 15. stoljeća prijestolnica Joseona premještena iz Kaesonga u današnji Seul. Nadalje, privatne vojske prestale su postojati s

obzirom da je oružana moć stavljena pod središnje zapovjedništvo. Za vrijeme vladavine kralja Sejonga, sjeverna granica na rijeci Yalu konačno je stabilizirana, a 1446. godine Koreja je službeno dobila svoje nacionalno pismo *Hangul* (Holcombe, 2016: 153; Seth, 2016: 134-135; Lee, 1992: 516).

Za razliku od kineskih i japanskih pisama, ovo je bila prava abeceda u kojoj su se znakovi uskladili s fonemima, stoga je učenje korejskog pisma bilo veoma lagano. S obzirom da se do onda koristilo kinesko pismo koje je za velik broj ljudi bilo previše komplicirano, stopa nepismenosti bila je iznimno visoka, a samo pismo znali su većinom samo pripadnici aristokracije. Uvođenjem *hangula*, stopa nepismenosti rapidno je padala, stoga su neki korejsko pismo percipirali kao prijatnu. Jedni od tih ljudi bili su i neki konfucijanski učenjaci koji su smatrali da je jedino kinesko pismo ispravno. Međutim, korejsko pismo bilo je prihvaćeno među nižim staležima, a pogotovo ženama, i to upravo zato što se baziralo na fonetici, stoga je znakove bilo lako naučiti. Još jedan novitet koji je bio predstavljen za vrijeme kralja Sejonga bio je i sustav kišomjera kojim su Korejci počeli pratiti količine padalina. U 16. stoljeću također dolazi do ponovnog prikaza korejske inventivnosti kada Korejci, prvi put u povijesti, počinju koristiti ratne brodove s oklopnicima (tzv. brodovi-kornjače), preteče modernih oklopnjača (Holcombe, 2016: 153). Razdoblje 16. stoljeća je bilo razdoblje u kojemu je državna podrška neokonfucijanizmu i njegovim ritualima prestala. Međutim, to nikako ne umanjuje sam utjecaj neokonfucijanizma na društvo i kulturu koji su doživjeli duboke promjene koje su utjecale na strukturu obitelji, ulogu žene, umjetnost, književnost te druge kulturne i političke sfere (Seth, 2016: 135-136).

Utjecaj Kine na formiranje kulture i društva nije bio zanemariv ni u vrijeme Joseon dinastije. Usprkos promjenama koje su se dogodile uslijed novog vodstva države, unutar korejskog društva bilo je malo promjena. Službenici su u državnu službu i dalje bili primani polaganjem ispita u kineskom stilu koji su se polagali na kineskom jeziku, a budući da se podrijetlo pomno ispitivalo prije ulaska u državnu službu, korejska elita ostala je i dalje veoma zatvorena skupina kao i za vrijeme države Koryo. Tome u prilog išla je i činjenica kako su pripadnici korejskog *yangbana*, odnosno dva reda civilnih i vojnih dužnosnika, ženili samo druge pripadnike *yangbana*. Društvenu ljestvicu nakon njih činili su obični, siromašni seljaci, a jedini niži stalež od njih na društvenoj ljestvici bili su nasljedni robovi koji su činili gotovo trećinu stanovništva. Proučavanjem kineskih klasika, korejski neokonfucijanci usvojili su drevnu Kinu kao idealizirani model države. Sukladno tome, Koreja je otišla najdalje u pokušajima ponovnog

stvaranja zlatnog doba kineske antike od bilo koje druge države u istočnoj Aziji (Holcombe, 2016: 153).

Reforme koje su se dogodile u doba Joseona zapisane su u nizu pravnih kodeksa, a uključivale su i pokušaj restrukturiranja korejske obitelji u skladu s onim što su neokonfucijanci smatrali univerzalnim konfucijanskim moralnim poretkom. Između ostaloga, novim zakonima žene su gubile pravo nasljeđivanja, zabranjeno im je jahati konje, načelo primogeniture sve se više promicalo, sekundarne žene i njihova djeca gubili su ravnopravan status koji su imali za vrijeme Koryo dinastije, sekundarna djeca bila su nepodobna polagati čak i ispite za državnu službu. Isto tako, zabranjeno je sklapanje brakova između osoba s istim prezimenom. Iako se u ranoj Joseon dinastiji pritisak da se Korejci prilagode konfucijanskim idealima širio kroz vladu, do 17. stoljeća konfucijanske vrijednosti promicale su se putem popularne literature i privatnih akademija. Do kraja 18. stoljeća osnovano je preko 800 takvih akademija. Rezultat promicanja tih konfucijanskih ideja bilo je ono što se i danas smatra tradicionalnim korejskim društvom: patrilinearne obitelji koje dijele prezimena i sjedišta predaka prilikom čega tvrde da potječu od jednog zajedničkog muškog pretka kojega svi štiju i to sve s glavnom linijom podrijetla koja se prenosi preko prvorođenog sina primarne žene. Može se reći kako je Koreja do 18. stoljeća postala potpuno konfucijansko društvo (Holcombe, 2016: 153-154).

Što se tiče budizma za vrijeme Joseona, on je donekle ostao utjecajan unatoč prijeziru neokonfucijanaca. Međutim, pod Joseon dinastijom, budistički hramovi bili su isključeni iz glavnog grada te su izgubili službenu potporu dinastije i oslobođenje od poreza. Zabranjeni su i pokopi u budističkom stilu (kremiranje mrtvih) kako bi se počeli prakticirati neokonfucijanski rituali. To se odvijalo na svim razinama društva: od aristokracije do seljaka (Holcombe, 2016: 154).

5.2. Razdoblje kasnog Joseona (1650.-1910.)

Razdoblje od kraja 17. stoljeća do početka 19. stoljeća bilo je razdoblje mira, stabilnosti i prosperiteta u Koreji. To nije vrijedilo samo za Koreju, već i istočnu Aziju. Qing je učvrstio vlast u Kini te je stekao čvrstu kontrolu nad Mandžurijom dok je Japan pod Tokugawom ušao u razdoblje ograničenog kontakta s vanjskim svijetom (Seth, 2016: 201). Kada je počelo rano moderno doba, Koreja je još uvijek pokušavala polako graditi ono što se danas smatra korejskim tradicionalnim kulturnim obrascima. Taj proces započeo je institucionalnim

reformama u ranom razdoblju Joseona, a nakon 1932. godine bilo je potrebno još nekoliko stoljeća da potpuno sazrije. Jednu od razdjelnica ranog i kasnog Joseona u dugoj povijesti dinastije čine japanske invazije koje su počele 1592. godine. Nakon doba decentralizacije, Japan je u kasnom 16. stoljeću ponovno ujedinjen od strane triju velikih vojskovođa od kojih je najbitniji bio Hideyoshi. On je bio iznimno uspješan u osvajanju japanskih otoka nakon čega je imao ambicije osvojiti Kinu. Naravno, da bi do Kine i došao bilo je potrebno proći kroz Koreju. Iz tog razloga, Hideyoshi je 1592. godine iskrcao gotovo 160 tisuća vojnih snaga na jugoistočni dio Korejskog poluotoka. To je označilo prvu fazu njegove invazije na kinesko kopno. Korejci nisu bili pripremljeni za iznenadan napad, stoga je Japancima trebalo nekoliko tjedana kako bi zauzeli glavni grad Seul i proširili svoju prisutnost na gotovo cijelom Korejskom poluotoku (Holcombe, 2016: 183; Oberdorfer, 2001: 4).

Međutim, kako to obično i biva, napadnuta strana polako je počela pružati otpor. Vođene admiralom Yi Sun-sinom, korejske snage uspjele su poremetiti japanske planove napadom na japansku mornaricu. Napad je iznenadio Japance zato što se nisu mogli obraniti od novog, ranije već spomenutog, korejskog izuma: brodova kornjača, odnosno ratnih brodova obloženih željenim oklopima. Korištenje tih brodova osiguralo je Korejcima nekoliko pomorskih pobjeda, a u međuvremenu su i Kinezi poslali vlastite snage da pomognu u borbi protiv Japanaca. Protujapanski gerilski rat izbio je na mnogim mjestima diljem Korejskog poluotoka. Korejci su uspjeli izgurati Japance natrag do jugoistočne obale te su započeli diplomatske pregovore. Budući da se diplomacijom ništa nije uspjelo riješiti, Hideyoshi je naredio novu invaziju 1597. godine. Međutim, Korejci su naučili na svojim greškama te su ovoga puta bili spremni što je rezultiralo japanskim neuspjehom i povlačenjem s Korejskog poluotoka. Njihovo povlačenje ubrzala je i Hideyoshijeva smrt 1598. godine. Usprkos uspjehu kojeg su Korejci postigli, rat je opustošio veći dio Korejskog poluotoka. Ti događaji postali su mrlja u korejsko-japanskim odnosima, a antagonizam je, u nekim slučajevima, prisutan i dan danas (Holcombe, 2016: 183-184).

Rezultat tih invazija bila je i reakcija kasnog Joseona pod kojim je Koreja postala država s najjačom izolacionističkom politikom u istočnoj Aziji što joj je i donijelo nadimak „Pustinjačko kraljevstvo“. Privatna trgovina s Kinom preko rijeke Yalu bila je zabranjena, dok su drugi trgovački dogovori i dalje bili poštivani. Trgovina s Japanom obnovljena je, ali samo preko gospodara s otoka Tsushime te je bila ograničena na samo 21 brod godišnje. Stvaranjem novog Mandžurskog Carstva u području rijeke Yalu u blizini Koreje, odnosi s Kinom počeli

su se mijenjati. Njihovi zahtjevi za Joseonovom potporom doveli su Korejce u neugodan položaj radi dobrih odnosa koje su imali s Ming dinastijom, kako u trgovačkom pogledu, tako i radi kineskog slanja vojnih snaga kako bi se zajedničkim naporima borili protiv japanskih invazija. Mandžuri su odgovorili invazijama na Koreju 1627. godine, a zatim i 1637. godine prilikom čega su na dugih osam godina za taoca uzeli korejskog prijestolonasljednika (Holcombe, 2016: 184).

Korejci su Kineze smatrali središtem civiliziranog svijeta što je narušeno kineskim invazijama. Mnogi su Korejci vlastitu zemlju počeli doživljavati kao jedinu preostalu ispostavu prave konfucijanske civilizacije. Čak i prije mandžurskih invazija, Korejci su zamjerali dinastiji Ming odstupanja od neokonfucijanskih učenja, a nakon što je dinastija Ming pala, Koreja je sebe vidjela kao posljednju državu koja još uvijek istinski slijedi neokonfucijanske ideale. S obzirom da su Kinezi bili razlog zbog kojega je neokonfucijanizam stigao u Koreju, zanimljiva je bila činjenica kako su Kinezi sada postali razlogom promicanja ponosa i svijesti Korejaca o vlastitom nacionalnom identitetu. Iako su se neokonfucijanski materijali i dalje pisali na kineskom jeziku, u 17. i 18. stoljeću dolazi do porasta literature pisane na korejskom jeziku i *hangulu* (Seth, 2016: 215-216).

U razdoblju kasnog Joseona razvila se još jedna umjetnička forma zvana *Pansori*. *Pansori* je kombinirao glazbu, dramu i ples u jedinstvenom stilu. Ta umjetnička forma potiče iz regije Cholla, a do 19. stoljeća pojavila se kao popularna zabava koju su u selima i gradovima izvodili putujući izvođači. Uz razvoj jezika, u kasnoj Joseon eri došlo je i do razvoja umjetnosti te gospodarskog razvoja. Budući da je došlo do razvoja boljih sustava navodnjavanja i poljoprivrednih tehnika, došlo je do rasta poljoprivredne proizvodnje koja je potaknula razvoj komercijalnog tržišta. Međutim, potrebno je spomenuti kako je Koreja, u usporedbi s Japanom i Kinom, i dalje bila manje komercijalno razvijena. Jedan od razloga tome bio je i prezir aristokratske i konfucijanske elite prema trgovini te službena politika izolacionizma. Unatoč izolacionističkoj politici, Koreja nije bila imuna na vanjsku trgovinu. Duhan je bio veoma popularan usjev, a pojava čili papričica potpuno je transformirala korejsku kuhinju. Nadalje, od inovacija koje treba spomenuti tu su još i europski sat te teleskop koji su u Koreju doneseni već u ranom 17. stoljeću (Holcombe, 2016: 185-186).

Danak koji su Mandžuri izvlačili iz Koreje nakon pobjede 1636. godine, smanjio se u 17. stoljeću. Međutim, iako se smanjio, i dalje je bio obveza za Korejce sve do 19. stoljeća. Unatoč

preziru koji su mnogi Korejci osjećali prema Qing dinastiji, i dalje su se divili nekim aspektima njihove kulture i gospodarstva. Diplomatske misije i dalje su bile važan izvor informacija i kulturne razmjene, a u njima su sudjelovali vodeći korejski znanstvenici i dužnosnici koji su bili impresionirani prosperitetom i visokim kulturnim dostignućima države pod Qing dinastijom. No, budući da su na nju uvijek gledali samo kao na uzurpatorsku dinastiju upitnog legitimiteta koja pokušava uništiti kulturu koju je dinastija Ming izgradila, kod Korejaca se pojavila ideja kako su sada oni posljednji nositelji (konfucijanske) civilizacije što je korejskoj eliti davalo osjećaj posebnosti i odvojenosti od Qinga kao i osjećaj kulturne superiornosti (Seth, 2016: 203-204). Doduše, treba spomenuti kako su Korejci izvana možda pružali podršku Qingu i pratili su njihove naredbe, međutim iznutra su potajno i dalje poštovali dinastiju Ming. Primjerice, gradili su oltare carevima Minga, nisu prihvatili Qing kalendar i slično što je nagnalo dinastiju Qing da ograniči kontakt s Ming dinastijom (Seth, 2016: 204).

Jedno od najvećih kulturnih noviteta bila je pojava kršćanstva u Koreji. Godine 1784. jedan Korejac vratio se iz Pekinga kao kršteni kršćanin. Iako je u Koreji postojao jako mali broj europskih misionara, određeni broj Korejaca obratio se na katoličanstvo čitajući kršćanske tekstove napisane na kineskom jeziku. Kao što je već spomenuto, konfucijanizam je bio tolerantan prema različitim vjerskim uvjerenjima, ali ta tolerancija nije se proširila na vjerske prakse koje su bile u suprotnosti s onime što su neokonfucijanci smatrali temeljnim svjetovnim moralnim obvezama. Nemiri između ljudi različite vjere javili su se i kada je Katolička Crkva zabranila prakticiranje neokonfucijanskih pogrebnih ritualnih obreda što je bio i jedan od razloga kasnijih progona kršćana (Holcombe, 2016: 186).

Početak 19. stoljeća Koreja je i dalje vodila izolacionističku politiku tako da su jedine države s kojima je imala kontakt bile Japan i Kina. Iako su sve države u Aziji održavale politiku ograničavanja kontakta sa strancima, Koreja je bila najizoliranije društvo u istočnoj Aziji (Seth, 2016: 230). Usprkos toj politici, Koreja je i dalje preuzimala neke kulturne obrasce od drugih država. S obzirom na utjecaj koji je Kina imala na Koreju, bilo u kulturnom ili političkom aspektu, nije bilo iznenađujuće da su korejski kraljevi i dalje naređivali korištenje kineskih kalendara, tražili potvrdu kineskog cara oko prijestolonasljednika, odnosno jednu vrstu „blagoslova“ nakon dolaska na tron i slično. Štoviše, bili su ponosni što su dio veće kozmopolitske civilizacije. Kao što je već spomenuto, korejska aristokracija također je zadržala duboke osjećaje odanosti prethodnoj dinastiji Ming koja im je pomogla prilikom japanskih invazija, a time je automatski imala neprijateljski stav prema Qingu. Iako je Koreja bila priznati

tributar Kineskog Carstva to je samo značilo da je Koreja bila primorana odavati počast Kini kroz ceremonijalne misije, ali je u svojim domaćim i vanjskim poslovima bila neovisna. Dvosmislenost u odnosu između Koreje i Kine bila je također izlika za odbijanje ranih zapadnjačkih pristupa (Holcombe, 2016: 235-236).

Korejski odnos s Japanom također je bio kompliciran. Hideyoshijeve neuspjele invazije, a kasnije i Tokugawa šogunat u Japanu, uvelike su tome doprinijeli tako da je kontakt Japana s Korejom obnovljen tek 1609. godine trgovačkim sporazumima koji je Japancima omogućio da trguju u Busanu. Korejci su također slali vlastita veleposlanstva u Japan, a to im je omogućilo da ostave svoj utjecaj na japansku umjetnost i filozofiju. Usprkos prividno dobrim odnosima, Korejci su i dalje ostali nepovjerljivi prema Japancima promičući i dalje svoju politiku izolacionizma (Seth, 2016: 204-206). Tokugawa šoguna Korejci su smatrali jednakim po statusu vlastitom kralju, korejska veleposlanstva slana su u šogunov dvorac, međutim Japanci su odbijali slati svoja veleposlanstva u Koreju. Korejci su također odbijali priznati japanskom vladaru titulu cara zato što bi ga to izjednačilo s kineskim carem što je bilo neprihvatljivo u korejskom pogledu na svijet, a priznavanjem te titule bi također priznali superiornost japanskog cara nad korejskim kraljem nižeg ranga (Seth, 2016: 205-206). Korejska razmišljanja bila su dijelom opravdana zato što su u Japanu mnogi smatrali kako će Meiji obnova Japanu, između ostaloga, donijeti obnovu drevnog mitskog poretka u kojemu su Korejci bili podređeni Japanu (Holcombe, 2016: 237-238). Izravan korejski kontakt s Tokugawa šogunatom prekinut je 1811. godine. Što se tiče trgovačkih sporazuma koji su do onda bili na snazi, nakon prekida izravnih odnosa, umjesto šoguna ili japanskog cara, gospodar otoka Tsushime, koji se nalazio na pola puta između glavnih otoka Japana i Korejskog poluotoka, imao je monopol nad korejskom trgovinom (Holcombe, 2016: 236).

6. KOREJA U RAZDOBLJU IMPERIJALIZMA I KOLONIJALIZMA (1876.-1945.)

6.1. Razdoblje imperijalizma (1876.-1910.)

Druga polovica 19. stoljeća, točnije 1860. godina, bila je rezervirana za obnovu u istočnoj Aziji. U Kini se govorilo o Tongzhi restauraciji, u Japanu o Meiji restauraciji, a u Koreji se govorilo o kraljevskoj restauraciji. Jedna od država u kojoj nije došlo do obnove je Vijetnam u kojemu je započela francuska kolonizacija. S obzirom da se u japanskom i kineskom slučaju radilo o

restauraciji, u Koreji to nije bio slučaj iz čega se može zaključiti kako su postojale razlike u detaljima koji su okruživali spomenute obnove. Ono što im je svima bilo zajedničko je da su vladajuće elite bile fokusirane na iste konfucijanske ideje, suočavale su se i s nekim istim izazovima te su sve imale mlade vladare za vrijeme obnova. U Koreji je kralj Kjong došao na prijestolje sa svega 12 godina, stoga je njegov otac, koji sam nikada nije bio kralj, djelovao kao njegov neformalni regent. On je pokušao promicati reforme koje bi osnažile korejsku monarhiju smanjenjem korupcije, neučinkovitosti te aristokratskih privilegija. Istovremeno, promicao je kršćanstvo te učvrstio odlučnost Koreje da se obrani od pokušaja zapadnih utjecaja na državu. Uspjesi koje su imali u tjeranju Francuza 1866., a potom i Amerikanaca 1871. godine naveli su Korejce na razmišljanje kako su vojno još uvijek sposobni braniti se od zapadnih utjecaja. Suprotno Tokugawa šogunatu u Japanu, koji je nakon Opijumskih ratova u Kini zaključio da je otpor zapadnoj vojnoj sili uzaludan, Koreja je donijela zaključak kako je potrebno zauzeti čvrst stav i odbiti sve strane zahtjeve za međusobnom trgovinom (Holcombe, 2016: 236-237).

To neprijateljstvo i izolacionistička politika bili su vidljivi najviše upravo u 19. stoljeću. Još od početka 19. stoljeća, zapadne civilizacije pokušavale su ostvariti trgovinske i druge odnose s Korejom. Engleski brodovi pojavili su se 1832. godine, francuska tri ratna broda 1846. godine, a ruski brodovi 1854. godine. Godine 1866. američki trgovački brod General Sherman plovio je rijekom Taedong prema Pyongyangu s namjerom da potakne američko-korejsku trgovinu. Međutim, brod se nasukao nakon čega su ga Korejci spalili, a njegovu posadu su ubili. Iste godine francuska ekspedicija poslala je sedam francuskih ratnih brodova kao odgovor na ubojstvo devetorice Francuza koji su se nalazili na tom brodu. Korejske snage uspjele su savladati Francuze koji su se povukli, a Korejci su to protumačili kao pobjedu. Godine 1871. Amerikanci su, s pet godina zakašnjenja, poslali pet ratnih brodova kao odgovor na spaljivanje njihova trgovačkog broda. Iako su bombardirali grad Kanghwa te su uništili korejske utvrde, Amerikanci su se na kraju povukli što je Koreja ponovno shvatila kao vlastiti vojni uspjeh. Koreja se borila kako bi zadržala izolacionističku politiku koju je vodila, a tome u prilog ide i to što su uspjeli zadržati strance izvan svoje države čak i kada su Britanci prisilili Qing Kinu da otvori nove luke za zapadnu trgovinu, a Amerikanci uspjeli u otvaranju Japana (Holcombe, 2016: 186; Eckert i dr, 1990: 194-197).

Nakon Meijijske obnove imperijalne vladavine u Japanu, nadležnost nad korejskim poslovima oduzeta je gospodarstvu Tsushime te je pripala Carskom ministarstvu vanjskih poslova. Međutim,

korejska vlada odbila je prihvatiti te promjene zato što im se nije svidjelo kako su se Japanci okrenuli zapadu i zapadnim vrijednostima (Holcombe, 2016: 237-238). Uskoro je bilo samo pitanje vremena kada će doći do sukoba između tih dviju država što se i dogodilo 1875. godine nakon što je ratni brod japanske mornarice iskrcao svoje trupe na korejski teritorij. Do toga je došlo nakon što su Japanci malenim čamcem pokušali doći do korejskog otoka Kanghwa nakon čega su Korejci ispalili hitce upozorenja. Međutim, Japanci su to shvatili kao napad te su uzvratili vatru. Sljedeće godine Japan je poslao još nekoliko ratnih brodova i vojnika na korejski teritorij. S obzirom da je kralj Kojong započeo svoju vladavinu i da se manje protivio zapadnim utjecajima, 1876. godine Koreja je s Japanom potpisala prvi moderni korejski sporazum: Ugovor iz Kanghwa kojim je Koreja službeno proglašena neovisnom državom, ali je zauzvrat Japanu morala ustupiti korištenje korejskih luka za trgovinu. Sporazum je bio od iznimne važnosti za Koreju zato što ju je pozicionirao na međunarodnu političku scenu i otvorio joj vrata prema ostatku svijeta, a samim time je i utjecaj zapadnih civilizacija na Koreju bio neizbježan (Holcombe, 2016: 238; Eckert i dr, 1990: 197-201).

Ti događaji podijeli su Koreju u ideološkom smislu. S jedne bili su konzervativci koji su se okretali Kini tražeći savjete kako da smanje japanski utjecaj, a s druge strane bili su korejski modernizatori koji su se priklonili Meiji Japanu. Godine 1884. nekoliko korejskih reformatora planiralo je državni udar u dogovoru s japanskim ministrom u Seulu. Nedugo nakon banketa povodom otvaranja moderne pošte na kojem je došlo do napada reformatora, ubojstva nekoliko korejskih dužnosnika te otmice kraljice i kralja, proglašena je nova korejska vlada koja je trebala provesti modernizacijske reforme u Koreji. To se nije dogodilo zato što su kineske trupe izvele protunapad u kojemu su oslobođeni kralj i kraljica. Neuspjeli državni udar, koji je trajao samo dva dana, bacio je mrlju na ugled reformatora i projapanskih pozicija (Holcombe, 2016: 238).

Dinastija Qing u Kini podupirala je korejske napore oko modernizacije te je pregovarala o modernim ugovorima u ime Koreje sa SAD-om, Velikom Britanijom i Njemačkom čime je zapravo prekinula vlastiti stav o neuplitanju u korejske poslove. To je rezultiralo i napetostima koje su proizašle iz japanskih ambicija u Koreji, a koje su privremeno zaustavljene sporazumom iz 1885. godine kada su i Kina i Japan povukli svoje trupe (Holcombe, 2016: 238). Mir nije bio dugotrajan zato što je 1894. godine izbila vjerska pobuna u Koreji. Sredinom 19. stoljeća jedan Korejac, koji nije imao pravo polagati ispit za primanje u državnu službu, formulirao je novu religiju koja je bila mješavina tradicionalnih istočnoazijskih ideja. Ta

religija nazvana je *Tonghak* (Istočno učenje), a nastala je kao odgovor na nove ideje i razvoje koji su se događali u Koreji što je uključivalo i širenje kršćanstva (Holcombe, 2016: 239; Seth, 2016: 260). Iako je njezin osnivač pogubljen, njegova vjerovanja nastavila su se širiti korejskim selima što je, u konačnici, 1894. godine dovelo do Tonghak ustanka na jugozapadu Koreje. Ustanak je bio potaknut nezadovoljstvom naroda velikim porezima i kamatama, a ostao je zapamćen kao najmasovnija pobuna u zabilježenoj korejskoj povijesti. Seljaci su morali plaćati velike poreze kako bi država mogla financirati nove reforme, a ulazak japanskih i kineskih trgovaca u korejsko društvo, kao i visoki broj korumpiranih državnih dužnosnika, bio je poseban problem za seljake koji nisu imali iskustva s modernom komercijalnom ekonomijom (Holcombe, 2016: 239; Seth, 2016: 260).

Zabrinut oko ustanka i njegova potencijalnog širenja, korejski kralj zatražio je vojnu pomoć od Kine. Kinezi su odlučili pomoći te su poslali mali odred vojnika, ali su Japanci na to odgovorili raspoređivanjem puno većeg broja vlastitih snaga. Korejci su odlučili ponuditi ustupke pobunjenicima zato što su bili zabrinuti radi ove dvostruke intervencije, a njihov strah bio je opravdan kada Japanci nisu željeli povući svoje trupe nakon završetka pobune. Ubrzo su Japanci zauzeli korejsku kraljevsku palaču, a u kolovozu 1894. godine službeno je objavljen rat između Kine i Japana (Holcombe, 2016: 238-239).

U periodu od devet mjeseci, Japanci su uspjeli istjerati kineske trupe iz Koreje, zauzeli su teritorij u Mandžuriji te su uspjeli zauzeti dio u obalnoj Kini. Kineske snage nisu se uspjele oduprijeti Japancima zato što su bile loše vođene, potkopane korupcijom i podijeljene u manje skupine različitih ideoloških pogleda. Štoviše, velik dio kineske mornarice odbio je sudjelovati u ratu. U Prvom kinesko-japanskom ratu pobjedu je odnio Japan, a sama pobjeda bila je slavljena diljem Japana, dok je u Kini poraz služio kao poziv na buđenje. Sporazumom iz Shimonosekija, Kina je Japanu morala predati otok Tajvan, platiti odštetu koja je bila jednaka gotovo 15% japanskog bruto nacionalnog proizvoda, ali je također morala priznati i neovisnost Koreje što je značilo priznavanje japanskog utjecaja (Holcombe, 2016: 239). Nakon Prvog kinesko-japanskog rata, Japan je uvelike utjecao na Koreju, a korejski reformatori pod pokroviteljstvom Japanaca donijeli su niz zakona i propisa te su potaknuli brojne reforme. Započeta je izgradnja željeznice na Korejskom poluotoku te su provedene mnoge modernizacijske reforme (Kabo reforme). Te reforme obuhvaćale su kulturnu, političku, gospodarsku i društvenu sferu. Kineski kalendar, koji je izbačen iz službenih korejskih dokumenata, zamijenjen je novim korejskim kalendarom, reorganizirana je vlada, odnosno

Državno vijeće zamijenjeno je organizacijom u stilu kabineta s premijerom, stvorena su nova ministarstva, velik dio kraljevih ovlasti prebačen je na kabinet i premijera, pravosudne i vojne funkcije odvojene su od civilnih, donesena je nova hijerarhija sudova te je uveden novi policijski sustav. U gospodarskom pogledu ukinuti su trgovački monopoli. Ukinuta je zabrana udovicama da se ponovno udaju, konfucijanski sustav ispita za državnu službu je ukinut, *hangul* se morao koristiti u vladinim dokumentima, a u škole je uvedeno učenje korejske povijesti. Ukinuto je i ropstvo, ali i formalne razlike između aristokracije (*yangbana*) i pučana, a došlo je i do nametanja zapadnjačke odjeće i frizura. Nakon što je doneseno preko 200 novih zakona, 1895. godine donesen je i novi ustav (Holcombe, 2016: 239; Seth, 2016: 263-266).

Iako se činilo kako će Japan po utjecaju u Koreji i istočnoj Aziji prestići Kinu, sve se promijenilo događajima iz 1895. godine. Unatoč utjecaju koji je Japan imao na Koreju nakon pobjede u Prvom kinesko-japanskom ratu, Koreja je izbjegla postati japanskim protektoratom. Nakon što je Kina pristala iznajmiti Japanu poluotok Liaodong s njegovom pomorskom bazom, to je uznemirilo Rusiju koja je imala svoje planove za tu pomorsku luku, stoga je ubrzo dobila potporu Njemačke i Francuske da izdaju zajednički zahtjev Kini o otkazu najma Japanu. Budući da mu je prijetila trostruka intervencija, Japan se odlučio povući. Korejci su to protumačili kao dokaz slabosti Japana, a protivnici projapanske vlade u tome su vidjeli svoju priliku (Seth, 2016: 265).

Japanski utjecaj u Koreji izazvao je i nezadovoljstvo među stanovništvom. U listopadu 1895. godine izbio je puč u kojemu je ubijena korejska kraljica nakon čega su na vlast ponovno došli projapanski dužnosnici. U veljači 1896. godine kralj Kjong želio je izbjeći japansku kontrolu te je dopustio ruskim marincima da ga prokrijumčare u rusko veleposlanstvo gdje je proveo iduću godinu. Godine 1897. vratio se u palaču i formalno preuzeo vrhovnu istočnoazijsku titulu cara (*hwangje*) čime je potvrdio svoju suverenu jednakost s kineskim i japanskim monarsima. Tijekom sljedećih nekoliko godina organizirane su moderne vojne postrojbe, izdane su poštanske marke, uvedeni su tramvaji i električna svjetla u glavnom gradu, a 1902. godine Korejsko Carstvo dobilo je čak i nacionalnu himnu u zapadnom stilu. Kršćanstvo se i dalje širilo, a moderno obrazovanje u zapadnom stilu imalo je veliki utjecaj na korejsko društvo. Na samom kraju 19. stoljeća, 1897. godine, objavljene su i prve novine napisane isključivo na *hangulu* što je, između ostaloga, potaknulo i širenje korejskog nacionalizma koji je budio nadu da će se Koreja uspješno transformirati u neovisnu i modernu državu. Premda se korejski nacionalizam širio, početkom 20. stoljeća nada o neovisnoj državi polako je nestajala nakon

što je Japansko Carstvo intenzivnije širilo svoj utjecaj koji je Koreju u konačnici učinio japanskim protektoratom (Holcombe, 2016: 239-240).

6.2. Razdoblje kolonijalizma i utjecaj Japana (1910.-1945.)

Iz japanske perspektive, Korejski poluotok, koji se nalazio samo 80-ak kilometara od japanske obale, bio je od strateške važnosti za Japan. Iako su protjerali Kineze iz Koreje nakon Prvog kinesko-japanskog rata, Japanci su sljedeću prijetnju vidjeli u Rusima koji su počeli graditi Transsibirsku željeznicu još 1891. godine i koji su 1898. godine stekli pomorsku bazu u južnoj Mandžuriji. To je bio i jedan od razloga zašto su Japanci udvostručili svoju vojsku nakon pobjede nad Kinezima. Iako je primarni interes Rusije bio u Mandžuriji, a Japana u Koreji, nijedna strana nije se željela odreći svojih širih ambicija kako bi postigla dogovor. Štoviše, Japan je 1902. godine potpisao službeni savez s najvećim ruskim imperijalnim suparnikom: Velikom Britanijom. Japan je priznao britanske interese u Kini u zamjenu za britansko priznanje japanskih interesa u Koreji. To je Japanu omogućilo da se pobrine za Rusiju. Iako su 6. veljače 1904. godine započeli pregovore o podjeli Koreje na dvije sfere utjecaja, oni su prekinuti četiri dana kasnije kada je, nakon odbijanja Rusije da prihvati predložene kompromise, objavljen rat (Holcombe, 2016: 273-274; Oberdorfer, 2001: 4-5).

Rusija je bila velika svjetska sila s kojom se Japan nije mogao ravnopravno nositi. Japanci su imali malu, tek industrijaliziranu državu i nisu si mogli priuštiti velike gubitke koje im je Rusija nanijela. U Japanu je bilo jasno kako je potrebno ubrzati pregovore o brzom okončanju rata, a prilika za to došla je nakon japanske pomorske pobjede kod Tsushime. Japanci su ruskoj baltičkoj floti, koja je stizala kao pojačanje kopnenoj vojsci, nanijeli veliki poraz dok su oni sami pretrpjeli minimalne gubitke što ih je stavilo u poziciju da se obrate predsjedniku SAD-a sa zahtjevom za posredovanje. Ugovorom iz Portsmoutha u rujnu 1905. godine rat je konačno okončan, a kao rezultat Rusija je morala prepustiti Japanu koncesije koje je imala u južnoj Mandžuriji te se morala odreći ruskih interesa u Koreji. Japan je konačno dobio status priznate dominacije nad korejskim teritorijem čime je Koreju, bez ikakvih vanjskih prepreka, mogao učiniti vlastitom kolonijom (Holcombe, 2016: 274-275; Eckert i dr, 1990: 237-241).

Nakon završetka rata 1905. godine, jedna od posljedica je bila ta da je Koreja službeno postala japanskim protektoratom. Korejci su to smatrali prvom izdajom SAD-a s obzirom da je, tadašnji ministar rata, William Taft odobrio japansku dominaciju u Koreji. To je dogovoreno

u tajnom sporazumu s japanskim ministrom vanjskih poslova koji je u zamjenu za to morao dati jamstvo kako Japan neće osporavati kolonijalnu dominaciju SAD-a nad Filipinima (Oberdorfer, 2001: 5). Ito Hirobumi, prvi japanski premijer i osoba koja je stvorila Meiji ustav, postao je prvim japanskim generalom rezidentom u Koreji, odnosno vođom Koreje (Holcombe, 2016: 275; Seth, 2016: 272). Car Kjong pristao je na protektorat pod prisilom te je javno apelirao na svjetsku potporu protiv Japana, a kada je uvidio kako je japanska dominacija postala još snažnija, 1907. godine abdicirao je u korist vlastita sina. Japanski utjecaj bio je toliko snažan da su svi zakoni, važne odluke, imenovanje dužnosnika i slični poslovi zahtijevali odobrenje japanskog generala rezidenta. Kako je korejska vojska bila raspuštena, mnogi korejski vojnici odlučili su se pridružiti antijapanskim gerilcima u selima (Holcombe, 2016: 275; Seth, 2016: 273). Gerilci su Japancima stvarali velike probleme koji su se manifestirali u gotovo 3 tisuće sukoba između Japanaca i korejskih gerilaca. Iako je jedan takav gerilski napad rezultirao približavanjem Korejaca okupiranom Seulu, moderna japanska vojska ipak je bila presnažna da bi ju nadvladali neorganizirani gerilci. Japanska prisutnost u Koreji brzo se širila pa je tako u Busanu, gradu na jugu Koreje, polovica stanovništva bila japanskog podrijetla dok je veliki dio korejskih gradova bio izgrađen u japanskom stilu (Holcombe, 2016: 275).

Japanci su također financirali svoje planove modernizacije Koreje (primjerice izgradnja banaka i cesti) kroz japanske zajmove korejskoj vladi. S obzirom da Korejci nisu mogli odbiti te zajmove zato što su sve odluke bile u rukama generala rezidenta, prisilno su se zadužili kod Japanaca. Nakon što je jedan korejski nacionalist ubio Ita Hirobumija, a i pod izlikom velikih korejskih dugova prema Japanu, Japan je 22. kolovoza 1910. godine formalno anektirao Koreju kao vlastitu koloniju. Japan je djelovao oprezno čak i nakon što finalizirao ugovor o aneksiji s Korejom te se suzdržao od objavljivanja rezultata. Javnosti je ta vijest bila priopćena tek tjedan dana kasnije, a taj događaj označio je i konačan kraj vladavine dinastije Joseon (Holcombe, 2016: 275; Eckert i dr, 1990: 241-254). Japansku kolonizaciju, uz podjelu Koreje, Korejci smatraju jednom od dvije najveće tragedije u svojoj modernoj povijesti. Krivnja za to pripisuje se kralju, *yangban* eliti, konzervativcima i propalim reformatorima (Seth, 2016: 274). Koliko je surova vladavina Japanaca bila svjedoči i činjenica da se prvo desetljeće kolonijalne vladavine naziva još i „mračnim razdobljem“ (Seth, 2016: 286; Caprio, 2009: 82).

Surovost vladavine Japana vidjela se i u policijskom nadzoru svih intelektualaca za koje su smatrali da bi mogli dići pobunu, religijskih vođa i nacionalistički nastrojenih političara. Tako se i dan danas pamti dobro poznat „Slučaj 105“ (*105-Man Incident*) u kojemu je uhićeno više

od 700 ljudi pod sumnjom da su se urotili kako bi ubili japanskog generala, a među kojima je njih 105 bilo osuđeno (Eckert i dr, 1990: 254-264; Alchetron.com, 2022). Do početka 20. stoljeća, u doba procvata novog imperijalizma, veći dio svijeta bio je sveden na kolonijalni status. Japanska kolonija u Koreji bila je izuzetna, prvo zbog velikog broja Japanaca koji su tamo živjeli, a zatim i zbog visokog stupnja nametljivosti kolonijalnog režima. Sukladno tome, ne čudi činjenica kako je u Koreji broj japanskih kolonista bio veći, nego francuskih kolonista u Vijetnamu (Holcombe, 2016: 275).

Nakon aneksije došlo je do velikih promjena u korejskom političkom i društvenom životu. Nije postojala sfera u državi koja nije bila pod japanskim utjecajem, a politička dilema uzrokovana gubitkom suvereniteta, otvorila je Koreji put prema nacionalizmu. Japanci su željeli ostvariti svoje planove vezane uz stvaranje novog pravosudnog sistema, govorilo se o reformama koje bi potaknule ekonomski razvoj, središnjoj banci koja bi bolje koordinirala nacionalnim financijskim sistemom, uvođenju nove tehnologije i mnogim drugim reformama. U političkom smislu, japanski generalni guverneri Koreje postali su aktivnim generalima u carskoj vojsci, a svi politički skupovi i javna okupljanja nisu bili dozvoljeni. Centralizirana priroda kolonijalne vlade, Generalne vlade Koreje, mogla se vidjeti u moći koja je bila koncentrirana u rukama generalnog guvernera (*Sotoku*). On je bio imenovan od strane japanskog cara i izravno je bio odgovoran premijeru, a posjedovao je široke ovlasti poput prava izdavanja zakona, imenovanja dužnosnika, zapovijedao je vojnim snagama i slično. Druga bitna pozicija bila je i ona glavnog direktora administracije (*Seimu Sokan*) kojeg je imenovao japanski premijer. U političkom smislu važno je spomenuti kako je došlo i do administrativne podjele Koreje na 13 provincija koje su se onda dijelile u okruge i općine. (Seth, 2016: 285; Duus, 1995: 220).

U gospodarskom smislu, kolonijalna gospodarska politika usredotočila se na iskorištavanje sirovina i poljoprivredu, a razvoj modernog poslovanja nije bio moguć ako nije bio u japanskom vlasništvu. Došlo je do nacionalizacije i modifikacije zemljišta te posebnog procesa u kojemu se trebao izračunati adekvatan porez na zemlju. Svo zemljište bilo je mapirano i svrstano u nekoliko kategorija ovisno o njegovoj uporabnoj svrsi. Svaka osoba ušla je u modernizirani sustav vlasništva gdje su trebali dokazati svoje pravo na posjedovanje zemlje. Takav sustav omogućio je Japancima da preuzmu vlasništvo nad gotovo 40% teritorija Korejskog poluotoka. Uz poljoprivredu, fokus je bio i na poboljšanju komunikacije, javnih usluga i institucija te ekonomskih aktivnosti (Eckert i dr, 1990: 254-273).

Također, na snagu je stupila zabrana tiskanja novina u korejskom vlasništvu. Kako bi naglasili svoj autoritet, japanski dužnosnici sa sobom su nosili mač dok je Korejcima posjedovanje oružja bilo zabranjeno. Politička i kulturna represija rezultirala je korejskim ogorčenjem japanskom vladavinom, stoga je 15. ožujka 1919. godine izbio masovni prosvjed nadahnut Wilsonovim idealima nacionalnog samoodređenja i nadolazećim sprovođom bivšeg cara Kojonga (Holcombe, 2016: 276; Seth, 2016: 286). Demonstracije, u kojima je sudjelovalo više od milijun Korejaca diljem države, započele su čitanjem korejske Deklaracije o neovisnosti. Iako su Japanci uspjeli ugušiti te pobune, odlučili su provesti nove reforme koje nisu bile toliko stroge. Primjerice, u gospodarskom smislu, Japanci su odlučili kako novim korejskim poduzetnicima više ne treba dopuštenje vlade, a japanska je vlada čak počela davati subvencije nekim korejskim tvrtkama. Nadalje, vojnu policiju zamijenili su civili, cenzura je ublažena, a izdavanje časopisa i novina na korejskom jeziku ponovno je bilo dopušteno (Holcombe, 2016: 276).

Japanska kolonizacija na neki je način promicala modernizaciju i vesternizaciju Koreje. Japanski kolonijalni režim uspostavio je temelj mnogih gospodarskih, obrazovnih i vladinih institucija Koreje, a prisilna asimilacija zahvatila je sve sfere političkog i društvenog života. Iako je korejsko nepoljoprivredno gospodarstvo bilo manje razvijano od japanskog ili kineskog, do kraja kolonijalnog razdoblja 1945. godine, Koreja je bila temeljitije industrijalizirana od bilo kojeg drugog dijela istočne Azije (osim samog Japana). Potrošačka kultura Zapada također je stigla u Koreju. Kino, gramofonske ploče, radio, komercijalno oglašavanje, robne kuće i drugi produkti Zapada pojavili su se u svim većim korejskim gradovima. Modernizacija Koreje odvijala se istovremeno s japanizacijom, vesternizacijom i sazrijevanjem novog osjećaja korejskog nacionalizma. Od početka 20. stoljeća, velikim dijelom zahvaljujući i modernom tisku na korejskom jeziku, korejska se nacionalna svijest ubrzano razvijala. Usvojena je nova riječ, iako se već koristila u Japanu i Kini, koja je označavala naciju (*minjok*), osnovano je Društvo za istraživanje korejskog jezika kako bi se promoviralo učenje i korištenje *hangula*, pravopisnih pravila i kako bi se sastavio rječnik korejskog jezika (Holcombe, 2016: 276).

Povećana korejska integracija u Japansko Carstvo donijela je Koreji ubranu industrijalizaciju i ekonomsku modernizaciju. S obzirom na okolnosti Drugog svjetskog rata, od 1943. godine Korejci su također bili uključeni u japansku carsku vojsku, a tisuće korejskih žena, uz žene iz drugih azijskih država u kojima je Japan širio svoj utjecaj, bile su prisiljene biti „ženama za

utjehu“ koje su pružale seksualne usluge japanskim vojnicima, odnosno bile su prisiljene postati seksualne robinje u vojnim bordelima. Brza industrijalizacija i prisilna mobilizacija za japanske ratne napore u Drugom svjetskom ratu stvorila je poremećaje u, do tada, agrarnom korejskom društvu. Prisilna asimilacija, prisilna mobilizacija, iseljavanje i sve ostale teškoće s kojima su se Korejci susretali pod japanskom vladavinom trajno su obilježili korejsko društvo kod kojega se i danas nailazi na trajno antijapansko nezadovoljstvo (Holcombe, 2016: 277-278). Sve u svemu, može se zaključiti kako je japanska kolonizacija, u jednu ruku, uspostavila temelje za moderno korejsko društvo, iako su temelji reformi koje su proveli Japanci, već bili vidljivi za vrijeme kasnog Joseona, odnosno Korejskog Carstva koje je tijekom svojeg kratkog postojanja ipak osiguralo provođenje zakonskih reformi, uspostavilo moderan obrazovni sustav, provelo sustavnu izmjeru zemljišta i osiguralo gradnju infrastrukture (Seth, 2016: 274-275).

7. OSLOBOĐENJE OD KOLONIJALNE VLASTI, PODJELA I RAT (1945.-1953.)

7.1. Kraj kolonijalne vladavine u Koreji

Oslobođenje Koreje od japanske vladavine bilo je popraćeno velikom nacionalnom tragedijom: podjelom zemlje. Pri kraju Drugog svjetskog rata dogodilo se nekoliko događaja koji su se pokazali ključnima u stvaranju navedene podjele. Nepredviđeni saveznici kako se rat približavao kraju, suparništvo između SSSR-a i SAD-a te podijeljena priroda korejskog nacionalističkog pokreta bili su samo neki od ključnih događaja koji su zaslužni za podjelu Koreje. U travnju 1942. godine Čang je Saveznicima predložio da Korejsku privremenu vladu priznaju legitimnom vladom Koreje, međutim SAD je to ignorirao. Početkom 1943. godine, američki predsjednik Roosevelt i britanski ministar vanjskih poslova Eden složili su se da će Mandžuriju i Tajvan vratiti Kini i da će se Koreja staviti pod skrbništvo Kine, SAD-a i možda još jedne ili dvije druge države. Kasnije te iste godine Roosevelt, Churchill i Čang sastali su se u Kairu kako bi razgovarali o budućnosti Azije. Donesen je zaključak kako su svi svjesni da je Koreja porobljen narod i kako će osigurati da Koreja u dogledno vrijeme postane neovisna i slobodna država (Seth, 2016: 327-328).

Sastanak u Kairu bio je bitan zato što su po prvi puta javno izneseni planovi za Koreju. Koreja nije bila od velikog interesa ili brige za SAD ili Britaniju, ali je Roosevelt, potaknut ulogom

SAD-a na Filipinima gdje su Amerikanci sebe vidjeli kao učitelje koji koloniju pripremaju za neovisnost, imao ideju kako Koreju treba staviti pod skrbništvo. Dok je ideja o nekoj vrsti okupacije Koreje od strane SAD-a i drugih savezničkih sila bila dijelom plana za poslijeratno rješavanje, podjela Koreje bila je proizvod brzine. Nakon što je SAD bacio atomsku bombu na Hirošimu, SSSR je objavio rat Japanu te je započeo ofenzivu duž krajnjeg sjeveroistočnog kuta Koreje koji graniči sa Sibirom (Seth, 2016: 328). Nakon što je bačena druga atomska bomba na Japan, japanska vlada počela je signalizirati svoju odluku o predaji (Park, 2022: 328).

Radio najava o japanskoj predaji Korejcima je bila šokantna, međutim šok se ubrzo pretvorio u slavlje s obzirom da se očekivala neovisnost korejske države. Korejci su diljem države počeli uništavati simbole japanske vlasti poput šintoističkih svetišta i posvuda je bila istaknuta, do onda zabranjena, korejska zastava. Lokalni ljudi svih političkih uvjerenja sastajali su se kako bi planirali budućnost nakon neovisnosti, a po cijeloj zemlji organizirani su narodni odbori. Nedugo nakon toga, nekoliko stotina izaslanika sastalo se u Seulu gdje je proglašena Korejska Narodna Republika na čelu sa Singmanom Rheejem. Iako je Korejska Narodna Republika bila dobar pokazatelj nade u brzu neovisnost, to je ipak bila nemoćna organizacija budući da je vlast pripadala vojnim okupacijskim snagama SAD-a (Seth, 2016: 330-331).

7.2. Sovjetska i američka okupacija: odvojene vlade i pojava dviju Koreja

S obzirom na neočekivani razvoj događaja tijekom rata, Amerikanci su brzo trebali odlučiti o okupaciji Koreje od strane američkih i sovjetskih snaga. Budući da su sovjetske snage već ulazile na sjeveroistok Koreje, Amerikanci su uvidjeli kako neće imati dovoljno vremena da stignu do Koreje, stoga je bilo potrebno razraditi sporazum kako bi spriječili da cijeli Korejski poluotok padne u sovjetske ruke. Sukladno tome, 10. kolovoza 1945. godine donesena je odluka o podjeli Koreje na dva dijela, a tu odluku Korejci su smatrali drugom američkom izdajom (Oberdorfer, 2001: 5). Granica je napravljena na 38. paraleli koja je zemlju dijelila na otprilike dvije jednake polovice, s time da je u južnoj polovici SAD zadržao Seul. Dvije privremene okupacijske zone u Hladnom su ratu postale mjesta dvaju antagonističkih korejskih režima utemeljenih na suprotnim načelima i sponzorima. Ono što je bilo iznenađujuće je da su Sovjeti gotovo odmah prihvatili to rješenje, iako su bili u poziciji zauzeti cijeli Korejski poluotok (Seth, 2016: 328; Oberdorfer, 2001: 5).

Granica na 38. paraleli bila je proizvoljna linija na karti i nije odgovarala nikakvoj geografskoj, kulturnoj ili povijesnoj podjeli zemlje. Ideje o podjeli države nisu bile nove teme u korejskoj povijesti. U 16. stoljeću Hideyoshi je predložio podjelu Koreje na japansku i korejsku sferu nakon njegove neuspješne invazije, a u 19. stoljeću Japanci su ponovno predložili podjelu po 38. paraleli na japansku i rusku sferu što je ruska strana odbila. Kako je položaj Japana u Koreji jačao, Rusija je 1903. godine predložila podjelu na 39. paraleli. Međutim, podjela na američku i rusku sferu Korejcima je došla kao šok budući da su od 7. stoljeća bili jedinstvena država (Seth, 2016: 329). Podjela je natjerala korejske političke čelnike da se na svim razinama pokušaju organizirati u pripremi za nacionalnu neovisnost. Došlo je do povećanja broja narodnih odbora koji su niknuli kao savjetodavna tijela diljem Koreje. Sovjeti i Amerikanci nisu priznavali organizacije koje su tvrdile da predstavljaju korejski narod. Sovjeti su sjevernim dijelom upravljali preko Kim Il Sunga i njegovih bivših anti-japanskih saveznika koji su uz sovjetsku pomoć ubrzo preuzeli narodne odbore. Amerikanci su kontrolu na jugu provodili kroz Vojnu vladu SAD-a u Koreji (Park, 2022: 268-269).

Na sastanku u Moskvi ministri vanjskih poslova Velike Britanije, Sovjetskog Saveza i SAD-a složili su se oko uspostave privremene vlade za Koreju uz uvjet da će mješovito povjerenstvo osmisлити sporazum četiriju sila o skrbništvu nad Korejom u trajanju od pet godina. Međutim, problem se pojavio kada se komisija nije mogla dogovoriti oko toga koje će korejske političke stranke i organizacije konzultirati oko tog prijedloga. Lijevo-desni ideološki sukob dosegno je vrhunac zato što se desnica protivila skrbništvu, dok ga je ljevica podržavala. Desničarski vođe poput Singmana Rheeja zalagali su se za korejsku vladu koja bi zastupala njihove pozicije na jugu, dok su na sjeveru partizani predvodili osnivanje Privremenog narodnog odbora za Sjevernu Koreju s Kim Il Sungom kao predsjednikom. U kolovozu 1946. godine partizani su predvodili i formiranje Radničke partije Sjeverne Koreje koja je prihvatila druge komunističke frakcije. Sjeverno vodstvo počelo je smišljati planove o ujedinjenju Koreje putem širenja komunizma na južni dio (Park, 2022: 269-270).

Budući da se američko-sovjetska komisija nije mogla usuglasiti oko budućnosti Koreje, pitanje je u svoje ruke uzeo UN. U studenom 1947. godine UN, kojim je dominirao SAD sa svojim saveznicima, donio je rezoluciju kojom se nalažu opći izbori pod nadzorom UN-a za cijelu Koreju. Budući da je stanovništvo na sjevernom dijelu Korejskog poluotoka bilo znatno manje, nego na južnom dijelu, SSSR se tome usprotivio. Dok su Kim Il Sung i drugi komunistički vođe požurivali s uspostavom vlasti na sjeveru, UN je odlučio da se opći izbori održe tamo

gdje je to moguće i to pod njihovim nadzorom. Međutim, čak i u južnom dijelu protivljenje izborima bilo je široko rasprostranjeno jer se smatralo kako će izbori samo trajno podijeliti Koreju. Desnica je odlučila bojkotirati Zajedničku konferenciju Sjever-Jug u Pyongyangu, a naponi prema odvojenim vladama počeli su se ubrzavati. Članovi zakonodavnog tijela, odnosno Nacionalne skupštine, na jugu su se birali na općim izborima tajnim glasovanjem, a uskoro je prihvaćen i novi službeni naziv države: Republika Koreja. Uz to, prihvaćen je i demokratski republikanski ustav koji je svoj legitimitet temeljio na duhu neovisnosti privremene vlade. Službena uspostava Republike Koreje proglašena je 15. kolovoza 1948. godine, Seul je postao glavni grad, a Singman Rhee, koji je živio u egzilu tijekom većeg dijela japanske okupacije, izabran je za predsjednika nove države (Park, 2022: 271; Oberdorfer, 2001: 7-8).

Nakon tih događaja, na sjeveru su provedeni izbori na kojima je formirana Vrhovna narodna skupština. Nekoliko dana nakon toga ratificiran je Narodni ustav koji je odredio Seul kao glavni grad nacije, a Pyongyang kao privremeni glavni grad. Demokratska Narodna Republika Koreja uspostavljena je 9. rujna 1948. godine s Kim Il Sungom kao premijerom (kasnije i predsjednikom) na čelu. Uz suparničke korejske režime, SAD i SSSR odlučili su povući svoje vojske iz Koreje. Od uspostave dviju korejskih vlada, od kojih je svaka poricala legitimitet one druge, do sveobuhvatne sjevernokorejske invazije u lipnju 1950. godine, sjeverne i južne snage neprestano su se sukobljavale duž 38. paralele (Park, 2022: 272).

Nakon svoje uspostave, sjevernokorejska vlada brzo je postigla stabilnost zato što je režim bio relativno dobro utemeljen. U lipnju 1949. godine dolazi do spajanja Kimove i Parkove stranke koje su formirale današnju Radničku stranku Koreje. Potporu stanovništva Sjeverna Koreja dobivala je kroz lokalne narodne odbore, ali i radi svoje zemljišne reforme kojom su obrađivači od zakupaca došli do pozicije posjednika što ih je učinilo lojalnim pristašama režima (Park, 2022: 272).

Nasuprot sjevernokorejskoj stabilnosti, u Južnoj Koreji nastavila su se unutarnja previranja. Narod se sve više bunio i zahtijevao da se kazne projapanski kolaboracionisti, stoga je Narodna skupština donijela Zakon o kažnjavanju osoba koje su sudjelovale u protunarodnoj djelatnosti. Međutim, Singman Rhee želio si je osigurati političku potporu zemljoposjednika i poslovnih vođa, stoga je blokirao punu provedbu tog zakona. Lijevo-desni sukobi koji su i dalje bili aktualni problem, podijelili su čak i južnokorejsku vojsku. Kako bi donekle uspostavio red, Rhee je, uz provedbu reformi poljoprivrednog zemljišta, donio Zakon o nacionalnoj sigurnosti

kojim je komunizam učinio nezakonitim. Južna Koreja također je bila u nepovoljnom položaju nakon što su komunisti pod Mao Zedongom u Kini uspostavili Narodnu Republiku Kinu čime su Čang Kaj-šek i nacionalisti prisiljeni na povlačenje u Tajvan. Narodna Republika Kina tada je oslobodila 50 tisuća vojnika Korejske dobrovoljne vojske koji su se borili kao članovi Kineske narodne oslobodilačke vojske, a Sjeverna Koreja ih je odmah uključila u Korejsku narodnu armiju. Uz brojčanu prednost, Sjeverna Koreja bila je i u tehnološkoj prednosti nakon što im je SSSR isporučio teško naoružanje (Park, 2022: 272).

7.3. Korejski rat

Kontinuirani sukobi duž granice rezultirali su Korejskim ratom 25. lipnja 1950. godine kada je Sjeverna Koreja pokrenula invaziju na Južnu Koreju. Invazija je bila potaknuta sukobom na otoku Jeju za što je Sjeverna Koreja krivila Južnu Koreju tvrdeći kako Južna Koreja nije poslala dovoljno policije kako bi se sukob spriječio. Sljedeći dan SAD je sazvaio Vijeće sigurnosti UN-a, a budući da sovjetski predstavnik nije bio tamo da uloži veto na odluku, Vijeće je Sjevernu Koreju osudilo kao agresora. Kako bi pomogle Južnoj Koreji, SAD i 15 drugih članica UN-a poslale su Južnoj Koreji svoje vojne snage. Dok je snaga UN-ovih trupa pristizala, sjevernokorejska vojska uspjela je zauzeti veći dio Južne Koreje, uključujući Seul. U sljedećih sedam mjeseci smjer rata promijenio se nekoliko puta prije nego što je došao do mrtve točke (Park, 2022: 273; Eckert i dr, 1990: 344-346; britannica.com, 2023; khanacademy.org, 2023). U tom razdoblju su obje strane nekoliko puta zauzimale glavne gradove one druge. To se nastavilo sve dok se UN-ove i južnokorejske trupe nisu dovoljno približile kinesko-sjevernokorejskoj granici kada ih je milijun kineskih trupa počelo potiskivati što je komunistima osiguralo da u sljedeća dva mjeseca ponovno zauzmu Seul. Međutim, UN-ove snage i južnokorejska vojska ponovno su pokrenule protuofenzivnu akciju kojom su ponovno vratile Seul 14. ožujka 1953. godine. Do ranog ljeta iste te godine, bojište se stabiliziralo duž sadašnje demilitarizirane zone (Park, 2022: 273-275).

Tijekom rata obojica vođa ojačali su svoje pozicije u unutarnjoj politici svojih nacija, a na samom kraju 1951. godine u Busanu koji je bio privremeni glavni grad Južne Koreje, Rhee i njegovi pristaše osnovali su Liberalnu stranku koja je za sljedeće izbore predložila ustavni amandman kojim su propisani neposredni predsjednički izbori. Suprotno tome, oporba je inzistirala na amandmanu za uvođenje parlamentarnog sustava. Usvojen je kompromisni amandman kojim su omogućeni izravni izbori, a Rhee je osvojio još jedan mandat. Na sjeveru

je Kim počeo čistiti suparničke komunističke frakcije iz strukture vlasti. Za to vrijeme, predstavnici UN-a, Sjeverne Koreje i Kine započeli su pregovore koji su se odugovlačili pune dvije godine prije nego što je postignut sporazum o primirju. Rhee se protivio primirju te je inzistirao na osvajanju Sjeverne Koreje, ali ni SSSR ni SAD nisu željeli nastavak sukoba. Budući da se Rhee protivio primirju, samo su UN, Kina i Sjeverna Koreja sudjelovali u razgovorima prije potpisivanja sporazuma o primirju. Iako je potpisano primirje, to nije označilo kraj rata jer nikada nije potpisan mirovni sporazum, stoga je Korejski poluotok i dan danas, tehnički, u ratnom stanju (Park, 2022: 275). Rat je učvrstio i savezništva između SSSR-a i Kine te je SAD i Kinu učinio neprijateljima na dugi vremenski period. Bitka za Koreju, odnosno ideološko i političko suparništvo između SSSR-a i SAD-a, uspostavila je Hladni rat i dovela Korejski poluotok u središte svjetske pozornosti (Oberdorfer, 2001: 8-9).

7.4. Posljedice Korejskog rata

Ne može se sa sigurnošću reći koliko je točno života Korejski rat odnio. Neke procjene kažu kako je u ratu nastradalo 750 tisuća vojnika te 800 tisuća civila, međutim prema nekim procjenama broj Južnokorejaca koji je umro od gladi, bolesti i drugih uzroka rata, iznosi preko milijun. Što se tiče Sjeverne Koreje, za zemlju koja je imala nešto manje od 10 milijuna stanovnika procjene su da je izgubila 10-15% ukupnog stanovništva uslijed bolesti, gladovanja, smrti, bježanja od rata i drugih uzroka povezanih s ratom (Seth, 2016: 354). U Južnoj Koreji, Korejski rat doprinio je ubrzanju zemljišne reforme te društvenog izjednačavanja. Američka pomoć omogućila joj je gospodarsku potporu i pružila joj pristup stranoj valuti. Isto tako, vlast je dobila sredstvo da se legitimizira korištenjem ideologije antikomunizma. Korejski rat također je stvorio veliku vojnu silu koja je sa 100 tisuća vojnika narasla na 600 tisuća. Ta brojka svrstavala ih je u jednu od najvećih oružanih snaga na svijetu, a kao rezultat Korejskog rata, u Južnoj Koreji muškarci danas moraju služiti i obvezan vojni rok. Čak i nakon rata, vojne snage zadržane su na toj razini te su bile dobro opremljene od strane SAD-a. Uz vojni utjecaj, SAD je imao ekonomski i kulturni utjecaj na Južnu Koreju (Seth, 2016: 354-356). U Sjevernoj Koreji sukob je donio velika razaranja. SAD je bacio više od 630 tisuća tona bombi u Koreju što je bilo 20 posto više nego na cijelom pacifičkom ratištu za vrijeme Drugog svjetskog rata, stoga su mnogi gradovi Sjeverne Koreje bili razoreni. Međutim, potrebno je spomenuti kako sukob nije slabio Kim Il Sungovu moć, već naprotiv, sukob je imao učinak konsolidacije. Kinezi su tijekom rata preuzeli kontrolu nad vojnim operacijama, ali nisu se miješali u unutarnje političke prilike tako da je Sjeverna Koreja imala veću političku neovisnost (Seth, 2016: 356).

Jedna od najvažnijih posljedica rata bilo je učvršćivanje ideoloških i političkih, a kasnije i kulturnih, granica između Sjeverne i Južne Koreje. Jedinstvo korejskog naroda bilo je razbijeno buđenjem antipatije suprotstavljenih režima. Kako će biti objašnjeno u nastavku rada, Rheejev režim na jugu postao je autoritarniji i korumpiraniji sve dok ga pobuna predvođena studentima 1960. godine nije svrgnula s vlasti. U Sjevernoj Koreji Kim Il Sung sustavno je provodio čistke kako bi se riješio svojih političkih protivnika prilikom čega je stvorio visoko centralizirani sustav koji mu je dao neograničenu moć i stvorio kult ličnosti. S obzirom da se između Kine i SSSR-a pojavila komunistička podjela, Kim Il Sung odlučio je tu situaciju iskoristiti u vlastitu korist. U srpnju 1961. godine otišao je u SSSR potpisati ugovor o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj pomoći u slučaju novog rata. Nakon toga otišao je u Kinu, pokazao im dogovor sa SSSR-om i zatražio je od Kineza da također potpišu takav sporazum sa Sjevernom Korejom što su oni i učinili. Iako su se i Sjeverna i Južna Koreja usuglasile kako treba doći do ponovnog, konačnog ujedinjenja Korejskog poluotoka, s vremena na vrijeme su se pojavljivali incidenti. Jedan od takvih bio je onaj, u svjetskom kontekstu, iz turbulentne 1968. godine kada je grupa sjevernokorejskih komandosa pokušala ubiti južnokorejskog predsjednika u napadu na Plavu kuću. Incidenti poput takvih smanjivali su izgleda za bilokakvo pomirenje (Oberdorfer, 2001: 9-12).

8. RAZDOBLJE POSLIJERATNE REKONSTRUKCIJE I SUVREMENA JUŽNA KOREJA

8.1. Od autokratske do demokratske vladavine u Južnoj Koreji

Prije ranih 1970-ih godina, gospodarske i političke institucije Sjeverne Koreje bile su stabilnije od onih u Južnoj Koreji. Međutim, 1970-ih započinje dramatičan preokret u njihovoj relativnoj ekonomskoj i političkoj snazi, a do ranih 1990-ih Južna Koreja bila je ta koja je bila puno jača od Sjeverne Koreje. U novom okruženju koje je bilo obilježeno Hladnim ratom, Južna Koreja imala je prosperitetno gospodarstvo s potpuno demokratskim institucijama dok je Sjeverna Koreja zaostala u svim sferama. Godine 1972. predsjednik Park organizirao je državni udar prilikom čega je stvorio novi autokratski režim, Četvrtu Republiku (Kim, 2012: 468-469). Tog dana raspuštena je Narodna skupština, zatvorila su se sveučilišta diljem zemlje i dolazi do stroge cenzure medija. Nedugo nakon toga krenula je i revizija Ustava koji je, u strahu, prihvaćen na referendumu u studenome 1972. godine. Između ostaloga, predsjednik je dobio pravo neograničenog mandata te je mogao birati trećinu Narodne skupštine. Park je dobio i

sljedeći mandat 1978. godine, a svoj neustavni potez opravdao je nuždom vremena, odnosno želio je eliminirati moguće sukobe u programima nacionalne sigurnosti. Želio je graditi nacionalnu snagu, promicati gospodarski rast te jačati domaću nacionalnu obranu, a tražio je i demokraciju u korejskom stilu, odnosno onaj oblik demokracije koji bi odgovarao trenutnoj situaciji u Koreji. Budući da je birao trećinu zastupnika, nakon izbora 1973. godine, Park je dobio i dvotrećinsku većinu u zakonodavnom tijelu, a imao je i ovlast raspustiti Narodnu skupštinu u bilo kojem trenu. Također, često je koristio svoju moć kako bi kontrolirao sve političke aktivnosti i cjelokupno stanovništvo kroz Korejsku središnju obavještajnu agenciju. Mnogi su se protivili Parkovoj vladavini, međutim on je i dalje imao podršku javnosti jer su ljudi živjeli u strahu, a kontinuirani gospodarski rast nekima je ulijevao povjerenje da je Park sposoban vladati (Kim, 2012: 469-471).

Kako je vrijeme prolazilo, Park je postajao sve radikalniji, posebice nakon pokušaja atentata koji se dogodio 15. kolovoza 1974. godine. Park je preživio pokušaja atentata, međutim njegova je žena ubijena. Kako bi učvrstio vlast, do svibnja 1975. izdao je hitne mjere kako bi pojačao vlast, a najradikalnija od svih bila je posljednja mjera koja je zločinom učinila bilo kakvo kritiziranje njegove vladavine, ali i medijsko izvještavanje o tome. Padom gospodarstva 1979. godine, Park se suočio sa sve većim pritiskom oporbe. Radi pada gospodarstva mnoge su se tvrtke zatvarale, a nakon jedne takve organiziran je veliki prosvjed na koji je Park poslao tisuću policajaca koji su imali za zadatak ugušiti prosvjed, međutim prilikom toga je ubijena jedna radnica. Taj incident pokrenuo je niz protuvladinih pokreta jer su se radnički sindikati, studenti i drugi građani ujedinili s Novom demokratskom strankom, a nemiri koji su iz toga proizašli doprinijeli su padu Parkova režima krajem te iste godine. Međutim, danas se Park manje pamti kao nemilosrdni diktator, a više kao otac i vođa iznimnog gospodarskog napretka zemlje koji je uspješno industrijalizirao Južnu Koreju (Kim, 2012: 471-472).

Parkovom smrću, Južna Koreja ušla je u teško i neizvjesno prijelazno razdoblje. Dilema se javila prilikom izbora prijelaza na demokraciju ili povratka na autokratsku prošlost. Nakon Parkove smrti, premijer Choe postao je novi predsjednik što je potvrđeno i na sljedećim izborima u prosincu 1979. godine. Međutim, s obzirom da je bio birokrat, a ne političar, nije imao političku potporu i nije bio snažan vođa. Oporba također nije mogla ponuditi alternativu zato što je i sama bila podijeljena unutarnjim sukobima. U preokretu događaja, general Chun nasilno je svrgnuo vojne vlasti te je počeo provoditi promjene u vojsci što mu je donijelo kontrolu nad južnokorejskim oružanim snagama budući da je na vodeće pozicije postavio svoje

ljude. Dok je Chun konsolidirao svoju moć, u Seulu se javilo Seulsko proljeće, po uzoru na Praško proljeće, u kojem su studenti izašli na ulice pozivajući na ukidanje vojnog stanja, ukidanje Parkova ustava te prelazak na predstavničku vladu, odnosno zahtijevali su političku liberalizaciju. Chun je uklonio sve glavne političke vođe iz političkog života te je proširio izvanredno stanje po cijeloj državi. Ulične demonstracije ubrzo su eskalirale nakon uhićenja vođa oporbi, a ustanak u Kwangjuu završio je ozbiljnom represijom i agresijom koja je rezultirala velikim brojem žrtava. Iako je Chun poslao specijalce da se obračunaju s pobunjenicima, nenaoružani civili ipak su ih uspjeli poraziti. Međutim, Chun je poslao još jednu diviziju korejske vojske koja je uspjela ugušiti pobune. Taj incident u Kwangjuu postao je simbolom snažnog narodnog otpora i demokratskog pokreta (Kim, 2012: 473-476; Chung, 2003: 19).

Nakon tog incidenta, Chun je nastavio uspostavljati svoj autoritarni režim. Nakon što je Choe podnio ostavku, Chun je postao novim predsjednikom, a nedugo nakon toga na referendumu je prihvaćen i njegov novi Ustav Pete Republike kojim je uspostavljena još jedna vojno orijentirana autoritarna vladavina u Južnoj Koreji. Chun je, kao i Park, provodio čistke svojih političkih protivnika i dužnosnika kako bi ih na njihovim pozicijama zamijenio ljudima od povjerenja te kako bi sebi stvorio novu bazu moći. Kako bi opravdao svoju vladavinu koju je podupirala vojska, Chun je obećao postizanje snažne nacionalne sigurnosti, političke i društvene stabilnosti i gospodarskog razvoja. Kako bi mogao utjecati na izbore za Nacionalnu skupštinu, Chun je osnovao novu Stranku demokratske pravde koju je pratila pojava poslušne oporbene stranke koja je pristala surađivati s Chunovim režimom. Budući da je želio osnovati oporbenu stranku, morao je ukinuti zabranu političkog djelovanja određenih oporbenih političara. Do 1982. godine Chun je čvrsto držao vlast. Konsolidirao je svoju kontrolu dominirajući sudskim sustavom, koristeći aparat državne sigurnosti u vlastitu korist, cenzurom medija te postavljanjem ljudi od povjerenja na ključne državne pozicije. Kako bi stekao podršku javnosti, oslobodio je državu nekih mjera štednji koje je uveo Park, no to je bilo bezuspješno (Kim, 2012: 476-479).

Budući da mu se bližio kraj mandata, a obećao je kako se neće ponovno kandidirati, Chun je za svojega nasljednika želio postaviti osobu od povjerenja, Roh Taewooja. Međutim, nakon njegove nominacije, u Seulu su izbili masovni prosvjedi protiv Chunove vlade koji su se velikom brzinom proširili i na druge gradove diljem države. Ovoga puta Chun nije mogao ugušiti pobune kako se ne bi dogodio još jedan incident poput onoga u Kwangjuu, stoga se

morao predati zahtjevima opozicije te je Roh Taewoo prihvatio izravne predsjedničke izbore. Iako je Južna Koreja pod autoritarnom vladavinom postigla impresivan gospodarski razvoj, politička zaostalost dovela je do nezadovoljstva javnosti. Pred sam kraj Chunova režima, Južnokorejci su zahtijevali kraj autoritarne vladavine koju podržava vojska, a u tu svrhu je pokret poznat kao „lipanjski otpor“ postao ključan trenutak u južnokorejskoj politici budući da je za cilj imao uništiti autoritarnost i uspostaviti demokratsko društvo pod vladavinom zakona. Južna Koreja time je bila na putu prema punopravnoj demokraciji (Kim, 2012: 479-482).

Peta Republika službeno je završila 27. listopada 1987. godine kada je nacionalni referendum odobrio novi ustav Šeste Republike, iako je već mjesecima unatrag slabila na moći. Tim ustavom predviđeno je da će se predsjednik birati izravnim putem na mandat od pet godina, ali i da će predsjedništvo biti oslabljeno gubitkom ovlasti da predsjednik dekretom proglasi nacionalno izvanredno stanje. Zakonodavna vlast je ojačala, a Nacionalna skupština dobila je nova prava da odobrava imenovanje premijera i Vrhovnog suda. Ustav je također jamčio slobodu političkog djelovanja, tiska, okupljanja i govora. Na sljedećim predsjedničkim izborima Roh je pobijedio te je postao predsjednikom koji je imao legitimitet. Nakon što je 1988. godine položio zakletvu kao predsjednik Šeste Republike, nastojao je liberalizirati sve institucije i sektore Južne Koreje. Pod njegovom je vlašću Južna Koreja konačno započela eru prave demokracije. Narodna skupština postala je autonomno zakonodavno tijelo, a nakon prvih izbora većina izabраниh zastupnika bila je iz oporbenih redova. Demokratski politički sustav se također susreo sa zahtjevom za više slobode i sudjelovanja, a interesne skupine počele su težiti većoj autonomiji. Čak su i glavni *chaeboli* tražili veću ulogu u kreiranju ekonomske politike dok su udruge poljoprivrednika prosvjedovale protiv vladinih liberalnih trgovinskih mjera. Međutim, ubrzo se predsjednik Roh nije mogao nositi sa suprotstavljenim zahtjevima novonastalih interesnih skupina zbog strukturnih nedostataka u njegovu predsjedništvu. Godine 1990. tri od četiri glavne političke stanke odlučile su se spojiti u veliku stranku čime je stvorena Demokratska liberalna stranka koja je osvojila većinu glasova i na lokalnim izborima 1991. godine (Kim, 2012: 482-486; Buzo, 2023: 206).

Mnogi Južnokorejci bili su nezadovoljni Rohovim pasivnim vodstvom. Iako je pokrenuo Šestu Republiku, Rohovo predsjedništvo zapravo je bilo prijelazna uprava koja se pomicala od prošlih vojnih diktatura prema istinskoj demokraciji. Iz tog razloga se to razdoblje ponekad naziva i razdobljem „Pete i pol republike“. Usprkos tome, postignuća Rohove administracije bila su značajna. Nije bilo povratka na autoritarnu vladavinu, uočena je težnja za boljim

odnosima sa socijalističkim zemljama, a odnosi Južne i Sjeverne Koreje prešli su u novu fazu pregovora čime se ponovno probudila nada o ponovnom ujedinjenju (Kim, 2012: 486-487; Buzo, 2023: 211-215).

8.2. Južnokorejska politika, ekonomija i društvo

U poslijeratnoj Južnoj Koreji Singman Rhee borio se svim snagama da se održi na vlasti. Kad je pokušaj ustavnog amandmana da se ukloni ograničenje predsjedničkog mandata samo za Rheeja pao za jedan glas manje od potrebne dvotrećinske većine, Liberalna stranka inzistirala je da se minimalan potreban broj glasova, matematički razlomak, zaokruži na nižu vrijednost kako bi amandman mogao proći. Pred nove izbore 1956. godine, kandidat nove glavne oporbene stranke, Demokratske stranke, uživao je veliku potporu birača, međutim umro je 10 dana prije izbora što je Rheeju ponovno donijelo pobjedu, odnosno treći četverogodišnji mandat, iako je za potpredsjednika izabran kandidat iz oporbe. Kako bi olakšali suzbijanje oporbe i drugih proturežimskih snaga, vlada je revidirala Zakon o nacionalnoj sigurnosti kako bi obuhvatio čitav niz navodnih špijunskih aktivnosti onih koji promiču mirno ponovno ujedinjenje. Nakon toga, popularni progresivni političar i dvostruki predsjednički kandidat bio je pogubljen pod optužbom da je špijunirao za Sjevernu Koreju (Park, 2022: 275-277).

Na izborima 1960. godine, Rhee se natjecao za svoj četvrti mandat, a njegov suparnik iz Demokratske stranke, kao i na prijašnjim izborima, misteriozno je umro 10 dana prije izbora. Za razliku od prijašnjih izbora, Liberalna stranka ovaj se put pobrinula da za potpredsjednika bude izabran čovjek kojemu je Rhee vjerovao, Lee Ki-Poong. Ubrzo su u svim većim gradovima izbili masovni prosvjedi radi nezadovoljstva namještenih izbora. Studenti Korejskog sveučilišta izašli su na ulice Seula zahtijevajući Rheejevu ostavku, a ubrzo su im se priključili i studenti s drugih fakulteta, srednjoškolci i obični građani. Nakon što je više od stotinu prosvjednika ubijeno, prosvjedu su se priključili i sveučilišni profesori. SAD koji je pratio situaciju također je pritisnuo Rheeja da podnese ostavku. Rhee je u konačnici podnio ostavku i otišao u egzil na Havaje gdje je bio aktivan kao korejski aktivist za neovisnost (Park, 2022: 277-278).

Kraj autoritarizma 1987. godine označio je uspješan prijelaz na demokraciju što je bilo obilježeno prepravljajem Ustava i demokratskim prijenosom vlasti na oporbenog kandidata 1997.-1998. godine. Suvremena Južna Koreja danas ima sustav vlasti koji je pluralistički,

demokratski, predsjednički sustav u kojemu se predsjednik bira narodnim glasanjem svakih pet godina, ali samo na jedan mandat kako bi se spriječilo ponavljanje Rheejeva slučaja. U tom sustavu predsjednik države, koji obnaša dužnost izvršne vlasti, bira predsjednika vlade kojega ima pravo razriješiti dužnosti. Zakonodavnu granu vlasti čini jednodomni parlament, Korejska nacionalna skupština, koji se sastoji od 299 zastupnika od kojih se 80% bira izravno na mandat od četiri godine, dok se ostali članovi biraju po proporcionalnom sustavu. Iako sada prevladava predsjednički sustav, mnogi pozivaju na promjenu u parlamentarni sustav kako bi se smanjila apsolutna moć predsjednika (seoul.embassy.qa, 2023; europarl.europa.eu, 2022).

U ekonomskom pogledu, nakon završetka japanske okupacije, problemi koji su se javili u Južnoj Koreji polako su uništavali južnokorejsko gospodarstvo. Mnoge tvrtke koje su radile uglavnom s japanskim kapitalom zatvorile su svoje tvornice nakon što su se japanski doseljenici vratili kući. Uz nedostatak kapitala, problemi koji su omogućili tu situaciju uključivali su neadekvatne prirodne resurse i tehnologiju. Japan je većinu svoje kolonijalne industrije izgradio na sjeveru pa su podjela Koreje i gubitak električne energije sa sjevera uništili južnokorejsko gospodarstvo koje je patilo od hiperinflacije i nedostataka svakodnevnih potrepština. Stotine tisuća ratnika koji su se vraćali kući iz dijelova bivšeg Japanskog Carstva dodatno su pogoršali situaciju. Režim Singmana Rheeja nastojao je obnoviti kapitalističko gospodarstvo provođenjem reforme poljoprivrednog zemljišta i raspolaganjem japanskom imovinom. Zakon o reformi poljoprivrednog zemljišta omogućio je državi da stekne zemljište kompenzacijom vlasnicima i preraspodjelom zemljišta među kupcima. Tom reformom svako poljoprivredno domaćinstvo dobilo je parcelu, a reforma je ukinula zakupništvo i postavila temelje za modernije ruralno gospodarstvo (Park, 2022; 279).

Poslijeratna Južna Koreja bila je jedna od najsiromašnijih zemalja na svijetu. Gospodarstvo se temeljilo na poljoprivredi i lakoj industriji, a Rhee je uložio mnogo truda u obnovu. Čak je i SAD osigurao pomoć od preko 3 milijarde dolara koja je trebala Južnoj Koreji pomoći s vojnim i gospodarskim oporavkom i reformama. Velik dio tog novca koristio se i u sustavu nagrađivanja i osiguravanja dovoljne efikasnosti proizvodnje. Ta pomoć u gospodarstvu također je bila usmjerena na poljoprivredne proizvode, sirovine i repromaterijal za različite faze proizvodnje, a kako se uvelike poticala proizvodnja brašna, šećera i pamuka, smanjila se nestašica hrane i odjeće. Izgradnja tvornica i dalje je bila teška zato što se Južna Koreja i dalje oslanjala na male termoelektre, a rezultat toga je bio i da velika većina stanovništva na selu, a dosta njih i u gradovima, nije imala struje. Budući da je vlada radila na gospodarskom

napretku, ubrzo je donesen i Zakon o radnim standardima koji je uspostavio minimalne uvjete za radnike (Park, 2022: 279-280; Cumings, 2005: 323-324).

Ekonomski razvoj Južne Koreje jedna je od rijetkih pozitivnih priča nakon Drugog svjetskog rata. Japanska vladavina, kao što je već rečeno, potaknula je velike društvene, ekonomske i političke promjene na Korejskom poluotoku koje su postavile temelje modernoj ekonomskoj transformaciji željeznica, infrastrukture, tekstilnoj industriji, brodogradnji i drugim industrijama. Isto tako, počele su se formirati velike tvrtke poput Hyundaija koje su postale veoma važne za američku vojsku, a kasnije su se proširile i na druge međunarodne teritorije. U razdoblju od 1974. godine i 1979. godine, top 10 južnokorejskih *chaebola* (najvećih poslovnih konglomerata) ostvarilo je profit od preko 22 milijarde dolara (Eckert i dr, 1990: 390-399). Međutim, koliko god da se govori o utjecaju vanjskih sila na razvoj južnokorejske ekonomije, trebaju se spomenuti i unutarnji faktori. Do japanske kolonizacije Korejom je vladala aristokracija koja je u kolonijalnom dobu lišena političke moći. Međutim, aristokracija i bogata elita zapravo su jačali i ulagali svoja sredstva u industrijski sektor. Neki od najvećih i najmoćnijih *chaebola*, primjerice *Samsung* i *Hyundai*, osnovani su od strane ljudi koji su svoje poduzetničke karijere započeli upravo u doba kolonijalizma. Početkom 1960-ih Južna Koreja već je imala najpotrebnije preduvjete za ekonomski razvoj: međunarodnu političku podršku, pristup stranom kapitalu i tehnologiji, skupine poduzetnika spremnih na ulaganje te obrazovane radnike (Eckert i dr, 1990: 399-407).

Južna Koreja uspjela si je osigurati i mjesto među četirima azijskim tigrovima koji su u periodu od 1960-ih do 1980-ih doživjeli značajan gospodarski uspon po uzoru na Japan. Te države usvojile su i prilagodile model razvojne države. Državna birokracija usmjeravala je korporacije i upravljala je razvojem trgovine, tehnološkim i kreditnim politikama i slično. Veliki novac ulagao se u razvoj tehnologije, a veliku ulogu u razvoju igrala je i društvena stabilnost, odnosno predanost građana radu i izgradnji nacije. Ekonomija bez resursa poput Južne Koreje preobrazila se u jednog od najkonkurentnijih proizvođača i izvoznika na svijetu što se označavalo terminom „Čudo na rijeci Han“. Za to su bili zaslužni najvažniji čimbenici ekonomskog razvoja: američka intervencija u Korejskom ratu, ekonomska i vojna pomoć, stvaranje ekonomskih konglomerata, visoka ulaganja u istraživanja i razvoj (transformacija industrijske proizvodnje, usvajanje naprednih tehnologija i slično), mobilizacija radne snage, strani kapital i multinacionalne kompanije te društveni razvoj (Eckert i dr, 1990: 407-418).

Društvo je u poslijeratnom razdoblju prošlo kroz velike promjene. Nakon oslobođenja od japanske okupacije, obje Koreje borile su se s novim izazovima koji su preoblikovali društvo. Čak i za vrijeme Drugog svjetskog rata utjecaj konfucijanske kulture *yangban* bio je još uvijek jak, pogotovo u ruralnim krajevima u Južnoj Koreji. Nasuprot tome, u Sjevernoj Koreji kršćanstvo se počelo sve brže razvijati. Uz to, sjeverno vodstvo pokrenulo je program za usađivanje socijalističkih vrijednosti, normi i ideala u stanovništvo što je tjeralo stanovništvo na bijeg u Južnu Koreju. Nekad etnički, jezično i ideološki homogen narod, sada je bilježio rast različitosti između obje države (Yim, 2002: 39). Veliki valovi migranata koji su dolazili na jug, oslabili su konfucijansku *yangban* kulturu. Isto tako, ubrzano je i širenje zapadnjačke urbane kulture, a zemljišne reforme samo su ubrzale društvene promjene. Korejski rat također je produbio podjelu između sjevera i juga, odnosno utjecao je na stvaranje međusobnog antagonizma. Obje strane međusobno su se smatrale neprijateljima, stoga su često kažnjavale stanovništvo one druge strane. U ruralnim područjima sukobi su bili još učestaliji. Osim ranijeg Rheejevog režima, socioekonomski sukobi povećali su se među zemljoposjednicima, poljoprivrednicima, zakupcima, osobljem kolonijalne vlade, policijom i drugim skupinama. Demografska promjena, koja je bila u tijeku nakon oslobođenja u Južnoj Koreji, se ubrzala. Nakon rata stopa fertiliteta počela je rasti iz godine u godinu, a porastao je i očekivani životni vijek osobe. U razdoblju između 1955. godine i 1960. godine, broj stanovnika u Južnoj Koreji narastao je s 21 milijuna na više od 25 milijuna ljudi (Park, 2022: 281-282).

Kako bi se poboljšao životni standard, unaprijedila tehnologija i motiviralo mlade, Rheejev režim proširio je korejski program 4-H koji je trebao pomoći pri povezivanju javnog školskog obrazovanja sa životom u ruralnim područjima. Iako je *hangul* stvoren u 15. stoljeću, tek se iza Drugog svjetskog rata počeo koristiti među višim staležima i visoko obrazovanim ljudima. Željni napredovanja u životu i bijega od siromaštva, mladi stanovnici Južne Koreje željeli su se obrazovati, stoga je program bio uspješan. Kako se javni pristup obrazovanju poboljšavao, povećao se broj srednjoškolskih i visokoškolskih ustanova što je za sobom povuklo i ubrzano povećanje pismenosti, napredak znanosti i tehnologije. Oni koji su stekli sveučilišno obrazovanje, a posebice oni pametni i bogati koji su se mogli školovati u SAD-u, počeli su formirati elitnu skupinu tehnokrata i poslovnih vođa koji će predvoditi južnokorejski gospodarski rast u sljedećem desetljeću. U sklopu Rheejeva plana za promicanje znanosti i tehnologije, država je financirala inozemno obrazovanje najperspektivnijih pojedinaca koji bi nakon završenog obrazovanja bili raspoređeni na ključne istraživačke pozicije (Park, 2022: 282).

Kada se govori o razvoju društva u poslijeratnoj Južnoj Koreji potrebno je spomenuti i položaj žena. Pravni položaj žena doživio je određeno poboljšanje. Novousvojena ustavna prava žena poput prava glasa, jednakih prava i mogućnosti i sl., postavila su zakonske temelje za njihovo aktivnije školovanje, rad i javni život. Obrazovane žene počele su se baviti ekonomskim aktivnostima, podučavanjem ili umjetnošću. Najveća promjena bila je vidljiva upravo u obrazovanju zato što su se svi fakulteti i sveučilišta, koji su bili rezervirani za muškarce, otvorili i za žene. Sljedeća promjena odnosila se na ideju o pravu žena da same biraju partnere umjesto da moraju prihvatiti onog partnera kojeg im izabere obitelj. Nadalje, službeno je zabranjena i javna prostitucija. Javili su se i mnogi feministički pokreti koji su često bili u sukobu s nacionalizmom, posebice kada su muški nacionalisti ozakonili patrijarhalne vrijednosti. Postojala su i nova pravila prilikom sklapanja brakova koja nisu dozvoljavala brak između muškarca i žene koji su imali isto prezime i sjedište predaka. Paralelno s feminizmom rastao je i šovinizam pa su tako šovinistički muški nacionalisti ženu i dalje percipirali kao majku i domaćicu koja je imala zadatak roditi i odgojiti sina koji će nastaviti lozu. Sukladno tome, inferiornija pozicija žena, kada se govorilo o nasljeđivanju, posjedovanju imovine, razvodu i skrbništvu nad djecom, ostala je nepromijenjena (Park, 2022: 284-285).

Kako je došlo do prijelaza iz autokratskog u demokratski sustav, stoljetne konfucijanske tradicije hijerarhijskog autoritarizma i kolektivismu postupno su ustupale mjesto egalitarizmu i individualizmu u društvenoj organizaciji. Kao dominantna politička ideologija, ali i sustav vrijednosti, konfucijanizam je oduvijek bio u srži svih korejskih političkih, ekonomskih i društvenih sfera. Međutim, kako se Južna Koreja razvijala u industrijsko društvo, konfucijanske vrijednosti zamijenjene su modernim ekonomskim vrijednostima poput racionalnosti i materijalizma. Kultura je u cjelini postala više orijentirana na potrošače, a vrijednosti i stavovi u zemlji su se uvelike promijenili (Kim, 2012: 544-547). Isto tako, u postkolonijalnoj Koreji nakon oslobođenja od Japana, kodeks pristojnosti postao je pitanje politike kako bi se olakšala kulturalna elegancija i društveni moral (Kim, 2021: 166).

8.3. Kultura i običaji Južne Koreje

Južna Koreja je nakon oslobođenja pokušavala iskorijeniti kolonijalno nasljeđe, no u tome se suočila s mnogim izazovima. Prilagodba i prihvaćanje zapadnih kultura pomogli su mnogim Korejcima da razumiju položaj koji je Koreja imala u svijetu. Budući da su mnogi obrazovani ljudi tijekom rata pobjegli iz Seula i drugih sjevernijih dijelova u ruralni jug, ubrzala se propast

tradicionalne kulture koja je bila oblikovana konfucijanizmom. Uz to, širenje američke popularne kulture oblikovalo je domaću južnokorejsku tendenciju da slijedi sve što je američko. Sredinom 1950-ih također su se počela gomilati znanja o korejskoj kulturi i povijesti pa su tako mnogi znanstvenici uspostavili empirijske temelje za korejske studije posebice u arheologiji, povijesti, jeziku i književnosti. Nacionalni institut za korejsku povijest osnovan je 1946. godine, Korejsko povijesno udruženje osnovano je 1952. godine, a Društvo korejskog jezika, koje je završilo izradu korejskog rječnika kojeg su kolonijalne vlasti zabranile, osnovano je 1956. godine (Park, 2022: 278).

Kada se govori o suvremenoj kulturi u smislu moralnih vrijednosti i pogleda na svijet, religija je također još jedan faktor koji se mora spomenuti. Iako većina stanovništva nije izjavila da je formalno privržena nekoj religiji, sve veći broj ljudi obratio se jednoj vjeri. Nakon podjele Koreje većina kršćana sa Sjevera pobjegla je na jug. Oni su u Južnoj Koreji bili shvaćeni kao predstavnici vjere koja je moderna i moćna. SAD je imao veliku ulogu u tome zato što su bili smatrani vođama ljudskog napretka, stoga su neki američki misionari služili i kao neformalni komunikacijski kanali između južnokorejske elite i američke vlade. Širenje kršćanstva, neovisno o tome radi li se o protestantizmu ili katolicizmu, ubrzalo se u ruralnim područjima gdje je i dalje bio vidljiv utjecaj budizma i šamanizma. U sekularnim područjima oblikovanju javnog diskursa doprinijeli su svi oblici medija: časopisi, novine, radio i televizijske emisije. Rhee je ubrzo uvidio sve veću moć medija, stoga je odlučio ograničiti slobodu tiska kroz cenzuru, zastrašivanje i prijetnje. Podjela lijevo-desno i sukobi koji su iz toga proizlazili prenošeni su kroz sve oblike medija što je utjecalo na kulturne krugove. Američka okupacija i Korejski rat također su utjecali na formiranje novih kulturnih obrazaca. Strana književnost privlačila je mnoge, a uvoz i širenje popularne kulture, prvenstveno filmova i pop glazbe, utjecalo je negativno na domaće izvođače koji su gubili na popularnosti (Park, 2022:287-288).

U poslijeratnoj Sjevernoj Koreji, država je promovirala kulturu većinom kako bi promovirala duh revolucije u masama. Književnost je imala značajno mjesto u sjevernokorejskoj kulturnoj politici, promovirale su se likovna umjetnost i izvedbene umjetnosti koje su bile usmjerene na inspiriranje stanovništva kako bi se izgradila socijalistička nacija. Režim je podržavao marksističko osuđivanje religije kao „opijuma za narod“. U političkom pogledu, Sjeverna Koreja sve više je gradila svoju ideologiju oko koncepta *Juche*, a ne oko „udžbeničkog“ komunizma (Park, 2022: 288). *Juche* je sjevernokorejska nacionalna ideologija koja se temelji

na načelu samodostatnosti, odnosno neovisnosti u politici, samopouzdanju u gospodarstvu i samoobrani u vojsci (north-korea-travel.com, 2023).

Dok je kulturni rat eskalirao, mnogi aspekti svakodnevnog života u dvjema Korejama ostali su slični. Jedna od sličnosti bila je narodna nošnja *hanbok*. Stanovništvo Južne Koreje napustilo je japanski stil odijevanja te su se vratili na nošenje *hanboka* ili su se okrenuli zapadnjačkoj odjeći. Što se tiče prehrane, ona se nije previše razlikovala od prehrane ranijih generacija, iako je vladala nestašica hrane radi brzog porasta stanovništva, Korejskog rata i poslijeratnog *baby booma*. U Južnoj Koreji, veliki dio viška poljoprivrednih proizvoda dobivenih kroz američku pomoć, koja je bila trenutna pomoć, a ne industrijsko ulaganje, bila je u obliku pšeničnog brašna što je potaknulo Rheeja da promovira dnevnu prehranu temeljenu na žitaricama, a ne tradicionalnoj riži. Južna Koreja se u tom razdoblju nosila i s nedostatkom stambenog prostora koji je ublažen novom izgradnjom. Usprkos novogradnji, većina ljudi i dalje je nastavila živjeti u stanovima različitih oblika i kućama sa slamnatim krovovima bez vode i struje što je bilo uobičajeno u ruralnim dijelovima. Čak su i nekretnine u vlasništvu Japanaca pretvorene u smještajne objekte za Korejce (Park, 2022: 288-290).

Veliku ulogu u običajima kod Južne Koreje imaju i slavlja. Dva su glavna praznika/blagdana u Južnoj Koreji: Nova godina i *Chuseok* znan i kao *hangawi* (osmi puni mjesec nakon zimskog solsticija). *Chuseok* je trodnevni blagdan koji se slavi petnaestog dana osmog lunarnog mjeseca kako bi se proslavila dobra poljoprivredna sezona i bogata žetva. Može se reći kako je taj blagdan ekvivalent američkom Danu zahvalnosti. Budući da su kroz povijest Korejci oduvijek bili primarno agrarna država, zemlja i slavljenje zemlje povezano sa šamanizmom, oduvijek je bilo u glavnom fokusu. Veliki društveni značaj u Južnoj Koreji ima tradicionalna kuhinja. Za razliku od Zapada gdje se hrana servira u nekoliko sljedova i nema skrivenu simboliku, korejski obroci oduvijek su simbolizirali i društvenu povezanost s obzirom na broj manira koji se mora poštivati prilikom konzumacije hrane u nečijem društvu (commisceo-global.com, 2023). Tradicionalna kuhinja temelji se na ogromnoj količini povrća, riže i rezanaca s mesom ili ribom u manjim količinama. Neka od najpoznatijih korejskih jela su *bulgogi*, *bibimbap*, *dakgalbi* i *kimchi*, dok se prilozi, nazvani *banchan*, rade u velikim količinama i serviraju uz glavno jelo. Tako na stolu može biti i 10-ak manjih zdjelica priloga uz jedno glavno jelo, a ukoliko se hrana konzumira u restoranima, prilozi se gotovo uvijek besplatno nadopunjuju. Južnokorejska kultura i dan danas temelji se na ljubaznosti i poštivanju starijih pa tako starije osobe prve sjedaju za stol, prve uzimaju hranu i prve započinju konzumaciju hrane. Za stolom svi moraju

jesti približno jednakom brzinom, a ukoliko se konzumira alkohol, osoba koja ga ispija dužna se prilikom ispijanja okrenuti leđima od svake starije osobe u znak poštovanja (commisceo-global.com, 2023).

Rukovanje je, za razliku od Zapada, dosta rjeđe u Južnoj Koreji zato što se ljudi prilikom upoznavanja jedni drugima blago naklone. Važnost među običajima ima i *kibun* (osjećaji), odnosno nešto na što su Korejci iznimno osjetljivi. To je skup osjećaja poput dostojanstva, ponosa, poštovanja i sličnih osjećaja koji stvaraju skladne odnose. Upravo se iz tog razloga Korejci prilikom pozdravljanja naklone što je ponekad popraćeno i rukovanjem. Kada se rukuju, da bi pokazali poštovanje, Korejci pružaju desnu ruku dok lijevom pridržavaju desnu podlakticu kao znak poštovanja prema osobi s kojom se rukuju. Prilikom prihvaćanja i davanja poklona, poklon se mora primiti ili pružiti s dvije ruke i nikako se ne smije otvarati dok osoba koja je dala poklon ne otiđe. Jedna bitna stvar na koju su Korejci posebno osjetljivi je korištenje crvene boje za pisanje. Naime, crvena boja je boja koja se veže uz smrt i kao takva koristi se samo na smrtovnicama, stoga je korištenje crvene boje prilikom pisanja pisma osobi znak tog osobi da joj želite smrt. Kada se govori o smrti, u Južnoj Koreji na dosta javnih mjesta može se vidjeti kako dizala nemaju brojku četiri. To se veže uz tetrafobiju, odnosno izbjegavanje korištenja broja četiri u javnim ustanovama poput bolnica zato što na kineskom broj četiri zvuči slično kao i riječ za smrt (commisceo-global.com, 2023; De Mente i Kingdon, 2018: 244-245).

Kada se govori o religiji, kršćanstvo, budizam i konfucijanizam su religije koje i danas prevladavaju u suvremenoj Južnoj Koreji. U ruralnim dijelovima još uvijek se mogu naći oni koji vjeruju u duhove predaka i razne oblike šamanizma. Za razliku od Zapadnog svijeta gdje se vlastito ime piše prvo, a zatim prezime, u Južnoj Koreji tradicija je da se prezime piše prvo, generacijsko ime (koje nose sve osobe u toj generaciji) drugo te vlastito ime treće po redu. Još jedan običaj, koji je dolaskom novog predsjednika na vlast u Južnoj Koreji nedavno ukinut, povezan je uz računanje ljudskih godina. Dok se u ostatku svijeta rođendani računaju od dana kada dijete navrší godinu dana, u Koreji je dijete staro godinu dana onog trenutka kada se rodi, a iza svake Nove godine nadodaje mu se jedna godina te još jedna godina na njegov stvarni rođendan. Međutim, ova je praksa nedavno ukinuta u Južnoj Koreji zato što se, između ostaloga, većinom nije ni koristila u službenim dokumentima (commisceo-global.com, 2023; Baker, 2016: 91-92).

Kako je Južna Koreja tijekom cijele svoje povijesti bila izložena utjecajima velikih svjetskih sila, to je ostavilo veliki utjecaj na brojne aspekte korejske kulture. Posljednjih godina, Južna Koreja je pod utjecajem zapadnih civilizacija uz čiju je pomoć ubrzana modernizacija promijenila načine na koji ljudi žive. Uz tradicionalnu korejsku kuhinju, Južna Koreja počela se otvarati drugim azijskim kuhinjama kao i zapadnoj brzoj hrani radi sve ubrzanijeg načina života. Uz utjecaj na prehranu, zapadne civilizacije engleskog govornog područja utjecale su na povezanost engleskog i korejskog jezika. Mnoge riječi u korejskom jeziku preuzete su iz engleskog jezika uz minimalnu, ili nikakvu, modifikaciju što se naziva *Konglish* (centers.ibs.re.kr, 2023). Primjerice, engleski povik kada se nekoga treba bodriti je „*fighting*“, a u korejskom je ta riječ „*hwaiting*“. Nadalje, tehnološka industrija Južnu Koreju stavlja rame uz rame najvećim svjetskim velesilama upravo zahvaljujući velikim *chaebolima* poput *LG-a* ili *Samsunga* koji je najveća konkurencija najvećim tehnološkim proizvođačima poput američkog *Applea* (koreanculture.org, 2023; investopedia.org, 2023).

U današnjem svijetu kada je tehnologija jedna od najvažnijih stvari u ljudskim životima, ne može se ne spomenuti veliki utjecaj online i offline video igara na južnokorejsku kulturu. E-sport preuzeo je toliko veliku ulogu u svakodnevnom životu do te mjere da ga je Međunarodni olimpijski odbor istraživao sa svrhom mogućeg uključenja u buduće Olimpijske igre. Južna Koreja je dakako najpoznatija država u online natjecanjima u video igrama koja daje najbolje svjetske igrače. Popularnost video igara pojavila se iza 1980-ih godina, a iza 2000. godine proširila se neviđenom brzinom. Utjecaj E-sporta u Južnoj Koreji toliko je velik da njihovoj ekonomiji pridonosi u milijardama wona svake godine. Igranje igrica u Koreji je veoma unosan posao čemu svjedoči činjenica da neki igrači zarađuju više novca od profesionalnih i međunarodno istaknutih sportaša. Budući da je to veoma razvijeno područje, kako bi osigurali ostajanje na najboljoj razini, tehnologija je nešto o čemu se mora voditi računa. S obzirom da je tehnologija individualcima veoma skupa, došlo je do razvijanja popularnih PC kafića koji su dodatno proširili popularnost E-sporta. Međutim, ta industrija ima i svoje negativne strane poput ovisnosti. Ovisnost o igricama postala je velik problem među mladima što je vlast natjeralo da donese tzv. Pepeljugin zakon koji djeci mlađoj od 16 godina ne dozvoljava igranje video igara između ponoći i šest sati ujutro (edition-m.cnn.com, 2018; sciencedirect.com, 2018; venturebeat-com.cdn.ampproject.org, 2018).

8.4. Popularna kultura: alat meke moći i element javne diplomacije

Kulturna industrija u 21. stoljeću zauzela je središnje mjesto u Južnoj Koreji uz sve veće priznanje da izvoz medijskih kulturnih proizvoda potiče gospodarstvo dok istovremeno širi kulturu i jača imidž nacije i državnu meku moć. Južnokorejska vanjska politika danas se uvelike oslanja na kulturnu diplomaciju gdje veliki naglasak stavlja na meku moć i Hallyu val kao glavni alat meke moći kojim južnokorejska vlada nastoji osigurati širenje južnokorejske kulture. Južna Koreja tako se koristi nekonvencionalnim sredstvima kroz meku moć kako bi stvorila pozitivan nacionalni imidž države, budući da jednim dijelom živi u sjeni sjevernokorejskog režima koji baca mrlju na Korejski poluotok, i osigurala konzumaciju produkata južnokorejske popularne kulture (mofa.go.kr, 2023).

Kulturna diplomacija počela se širiti tijekom Hladnoga rata djelomično zato što je dozvoljavala i poticala neslaganje. Mnogi smatraju kako je kulturna diplomacija zapravo jedno od najvažnijih dijelova javne diplomacije, a kako bi se maksimizirao utjecaj kulturne diplomacije, potrebno je shvatiti kako je kulturna diplomacija dugoročna, ne nadoknađuje nepopularne politike, mora biti fleksibilna i kreativna te mora biti u mogućnosti osigurati da se različite kulture i ljudi međusobno razumiju. Sukladno tome, mogu se navesti tri ključna područja u sklopu javne diplomacije koja mogu maksimizirati potencijal javne diplomacije: film, glazba i književnost (Schneider, 2006: 192-200). Sve tri od navedenih kategorija danas su najveći izvoznici južnokorejske kulture u svijet: filmovi poput *Parazita* i *Minarija*, K-drame, glazba u obliku K-popa te književnost u klasičnom smislu, ali i *manhwa* kategorija (korejski stripovi, ekvivalent *mangi* u Japanu) te *webtoonsi* (digitalnim stripovima).

Tijekom posljednjih nekoliko desetljeća, istraživanje popularne kulture povećano se proučavalo unutar međunarodnih odnosa gdje je naglasak bio stavljen na teme poput političkih karikatura, filmskih prikaza Hladnoga rata i slično. Uporaba popularne kulture može se povezati uz samu meku moć tim više što se često koristi kao alat meke moći. U ovom kontekstu govori se o mekoj moći kao dijelu trećeg lica moći i tome kako razumijemo ulogu popularne kulture, o geografskom širenju diskursa o mekoj moći, odnosno nadilaženju geografskih granica, odnosu meke i tvrde moći te pitanju može li se popularna kultura smatrati faktorom koji utječe na vanjsku politiku neke države (Otmazgin i Ben-Ari, 2012: 27-30). U južnokorejskom slučaju, popularna kultura izravno se miješa u korejsku vanjsku politiku. Jedan od tih primjera je južnokorejska grupa BTS koja je imenovana počasnim ambasadorima Južne

Koreje radi svojeg utjecaja na južnokorejsku kulturu i posebice ekonomiju budući da državi generira profit veći nego neki *chaeboli* zajedno (koreaherald.com, 2022). Grupa je također povezana s UNICEF-om i UN-om gdje su lansirali kampanju *Love Myself* kako bi pomogli mentalnom zdravlju mladih diljem svijeta što je posebice bitno u Južnoj Koreji gdje je pitanje mentalnog zdravlja velika tabu tema. Koliki utjecaj imaju na južnokorejsku kulturu govori i činjenica da su najmlađi dobitnici nagrade *The Order of Cultural Merit*, priznanja koje južnokorejski predsjednik dodjeljuje istaknutim osobama u području umjetnosti i kulture s ciljem promoviranja nacionalne kulture i razvoja iste na svjetskoj razini (forbes.com, 2018).

Južnokorejska javna diplomacija svoje diplomatske odnose promiče kroz dijeljene povijesti, kulture, umjetnosti i drugih vrijednosti putem komunikacije sa stranim državljanima. Njezina javna diplomacija u punom je zamahu od 2010. godine kada ju je južnokorejska vlada uspostavila jednom od triju glavnih osi koje upravljaju njihovim diplomatskim odnosima s drugim državama, zajedno s državnom i ekonomskom diplomacijom (mofa.go.kr, 2023; Lee, 2020). Mehanizmi kojima su se prilikom toga koristili uključivali su širenje kulturnih atrakcija, podizanje nacionalne slike kroz kulturna dobra, jačanje međusobne komunikacije kroz kulturnu razmjenu ili pak promociju jezika, povijesti, tradicija i slično. Postoje i dva pristupa koja utječu na oblikovanje kulturnih stavova: eksplicitne ili nominalne kulturne politike (10 simbola južnokorejske kulture) te implicitne ili učinkovite kulturne politike (primjerice gradnja domaćeg kulturnog sektora). Hallyu val jedan je od faktora koji ima pozitivan utjecaj na širenje južnokorejske kulture te ima veliki potencijal da južnokorejsku diplomaciju promovira kao dio pristupa meke moći i element javne diplomacije (Kang, 2015: 433).

Kada se govori o mekoj moći, javnoj i kulturnoj diplomaciji u Južnoj Koreji, mora se spomenuti i popularna geopolitika. Budući da popularna kultura u Južnoj Koreji uključuje masovnu potrošnju široke palete dobara poput filmova, glazbe, hrane, mode, književnosti, *webtoonsa*, *manhwae* i slično, popularna geopolitika razmatra sve navedene kategorije i mehanizme koji pridonose cirkulaciji geopolitičkih slika i prikaza samog teritorija, resursa i identiteta Južne Koreje. Geopolitička snaga medija ne leži samo u emitiranju, već i u načinu na koji su događaji, ljudi i mjesta, moglo bi se reći, 'uokvireni'. Dolazi do brisanja teritorijalnosti, odnosno granice prestaju postojati. Iako postoje neka ograničenja, meka moć mogla bi omogućiti Južnoj Koreji stvaranje i razvijanje diplomatskih i multilateralnih odnosa koji će postati još bitniji u postpandemijskom razdoblju u kojemu se nalazimo te istovremeno može poslužiti i kao put za širenje samog korejskog utjecaja u svijetu. Demokratizacijom države 1990-ih godina, otvorili

su se svi sektori južnokorejskog društva, a deregulacija i liberalizacija kulturnog sektora dovela je do oblikovanja institucionaliziranog razvoja koji se temeljio na kulturnoj diplomaciji (mofa.go.kr, 2021; Lee, 2020).

Iako je koncept javne diplomacije i meke moći doveo do razvoja industrijskih politika, istovremeno je postalo jasno kako južnokorejska vlada pruža potporu onim kulturnim sektorima koji su pokazali potencijal za značajni rast poput filma, glazbe, igrice i slično, dok su ostali kulturni sektori poput književnosti ostali u njihovoj sjeni. Daleko najbitniji alat kulturne diplomacije kojim se Južna Koreja koristi je Hallyu val, odnosno Korejski val koji se počeo širiti 1990-ih godina. Sam naziv Hallyu vala potječe iz kineskih medija gdje se počeo koristiti nakon brzog porasta popularnosti korejskih televizijskih drama, filmova, pop pjesama i njima povezanih slavni osoba u Aziji. Hallyu val smatra se ključnim dijelom južnokorejske javne diplomacije zato što doprinosi zanimanju za južnokorejsku kulturu diljem svijeta, stoga je i sama korejska vlada uključena u promicanje Hallyu vala kroz suradnju s mnogobrojnim nedržavnim akterima (Jin i Yoon, 2017: 3-5; Marinescu, 2016: 1-3).

Nakon što je kroz Hallyu val počela širiti svoj kulturni utjecaj u Kini, južnokorejska popularna kultura proširila se i na druge susjedne zemlje. Drame, filmovi i glazba nisu bili jedini produkti korejske kulture koji su se širili, tu su bili još i korejska tradicionalna hrana poput *kimchija* (začinjenog fermentiranog kupusa) ili *gochujanga* (paste od ljutih papričica), elektronički softveri, kozmetika, moda i mnoge druge kategorije. Regionalni uspjeh potaknuo je uvođenje i širenje južnokorejske kulture u drugim dijelovima svijeta. Iako se Hallyu kao poseban kulturni fenomen rijetko javljao u regijama koje nisu u jugoistočnoj ili istočnoj Aziji, rastuća popularnost korejske pop kulture u tim područjima osigurala mu je širenje nevjerojatnom brzinom, stoga je to postao koncept širokog opsega koji je u stalnom kretanju, a unatrag nekoliko godina, čak i na svjetskoj pozornici (Kim, 2012: 553).

Iako je povijesno Južna Koreja bila ta koja je bila pod utjecajem Kine i Japana, sada je ona ta koja je postala kulturni lider u Aziji. S rastom njezine demokracije i gospodarstva rastao je i njezin utjecaj na ostatak Azije te je stvorena dinamična popularna kultura. Slobodna od političkih i povijesnih opterećenja, južnokorejska popularna kultura u nekim se državama smatrala dobrom alternativom hegemonističkoj i imperijalističkoj zapadnoj i japanskoj popularnoj kulturi (Kim, 2012: 553-554).

9. ZAKLJUČAK

Koreja je do 19. stoljeća prošla kroz nekoliko velikih političkih reformi, preživjela velik broj vanjskih napada, ali i prošla kroz procese sociokulturne evolucije čiji je rezultat bilo stvaranje vlastita identiteta. U 19. stoljeću, Koreja je bila pred izazovom pronalaska odgovarajućeg načina prilagodbe svoje kulture modernom svijetu kojim je vladao Zapad (Seth, 2016: 51). Južnokorejskoj sociokulturnoj evoluciji doprinijeli su i čimbenici poput sve homogenijeg stanovništva, razvoja jedinstvenog pisma i jezika, kulturnog identiteta i zajedničkih vrijednosti i tradicija. Prilagodba Korejcima nije bila stran pojam s obzirom da su dugi niz stoljeća upijali kineske i japanske predodžbe o vlasti, vjeri, umjetnosti, glazbi, politici i drugim sferama koje su onda uspjeli, ili ukomponirati u vlastitu kulturu, ili iz njih izvesti vlastite oblike karakteristične za stvaranje svoje autohtone kulture s vlastitim tradicijama i običajima. Na taj način Južna Koreja uspjela si je osigurati status punopravnog sudionika, ali i zasebne komponente, unutar istočnoazijske civilizacije koja je svoje središte pronašla u Kini (Seth, 2016: 52)

Klasičan period Triju kraljevstava smatra se značajnim razdobljem u korejskoj povijesti koje je doživjelo pojavu, uspon i pad tri različita kraljevstva, Koguryo, Paekche i Silla, koja su bila aktivna tijekom 1. stoljeća prije Krista pa sve do 7. stoljeća nove ere. U tom vremenu sva tri kraljevstva uključila su se u međusobne sukobe koji su se vodili oko političke i kulturne dominacije na Korejskom poluotoku da bi na kraju tih sukoba Silla izašla kao pobjednik pod kojim se Korejski poluotok prvi puta ujedinio. To razdoblje također je bilo obilježeno važnim kulturnim dostignućima koja su obuhvaćala širenje budizma te stvaranje jednostavnih i unikatnih umjetničkih i arhitektonskih stilova najviše vidljivih u grobnicama i kamenim pagodama koje je podizao narod Paekche. Zahvaljujući kulturnim, političkim i ekonomskim promjenama koje su uspostavile temelje za daljnje razvijanje Korejske države, period Tri kraljevstva danas ostaje fascinantno dio korejske povijesti i sastavni dio njezine bogate kulturne baštine.

U postklasičnom Koryo periodu dolazi do novih kulturnih, političkih i ekonomskih promjena. To razdoblje bilo je razdoblje cvjetanja budističkog utjecaja što je dovelo do izgradnje mnogih hramova i samostana, ali i jakog redovničkog utjecaja. Taj period također je karakteriziran kao razdoblje u kojemu je došlo do uspona nove klase birokrata, učenjaka i trgovaca, ali i kao razdoblje u kojemu je došlo do kulturnog i društvenog cvjetanja obilježenog buđenjem želje za

korištenjem korejskog jezika, umjesto kineskog jezika koji se smatrao jezikom elita, u svim sferama života. Drugo ujedinjenje, ovoga puta većeg razmjera nego pod Sillom, donijelo je Korejskom poluotoku stabilnost koja je bila narušena utjecajem moćnih regionalnih gospodara, vojnim upravljanjem i mongolskim invazijama.

Unatoč političkim problemima u kojima se Koreja našla za vrijeme Koryo perioda, kasnim usponom neokonfucijanizma postavljeni su temelji dinastije Joseon. Kao što je prikazano u radu, razdoblje Joseona dijeli se na rano i kasno. Rani period Joseona obilježen je političkim i društvenim reformama koje su uključivale prihvaćanje konfucijanizma kao državne ideologije, implementaciju centraliziranog sustava vlasti te razradu ispita temeljenih na kineskom utjecaju za ulazak u državnu službu. Rano razdoblje još je iznimno bitno zato što je tada stvoreno jedinstveno korejsko pismo koje je označilo pokretanje promjene jednog od najvažnijih kulturnih običaja koje narod ima, vlastita jezika i pisma. Kasno razdoblje, međutim, bilo je karakterizirano pritiskom imperijalnih sila koje su Koreju natjerale na provedbu politike izolacionizma, invazijama vanjskih sila, razdobljima imperijalizma i kolonijalizma u kojemu je Koreja izgubila svoju neovisnost, a Joseon, više od 500 godina dugu, vlast nad Korejskim poluotokom.

Koreja se teško snašla u razdoblju imperijalizma i kolonijalizma zato što je stoljećima održavala svoju autonomiju unutar istočne Azije kojom je dominirala Kina. Njihova privrženost konfucijanskim vrijednostima i institucijama, izolacionistička politika i ograničeno iskustvo sa Zapadom nisu ih pripremili na izazove imperijalizma koji su se pojavili u kasnom 19. stoljeću. Proboj sa Zapada dogodio se iznenada, stoga Korejci nisu imali dovoljno vremena da se pripreme na izazove koji su s njima stigli. Razdoblje imperijalizma i kolonijalizma u kojemu je Koreja izgubila neovisnost Japanskom aneksijom 1910. godine, bilo je praćeno razdobljima u kojima je Japan ostavio veliki utjecaj na sve sfere južnokorejskog života, razdobljima u kojima je Koreja bila pod okupacijom SAD-a i SSSR-a te podjelom na dvije vlade koje su rezultirale konačnom podjelom na dvije korejske države: Republiku Koreju i Demokratsku Narodnu Republiku Koreju. Nakon uspostave dviju država pratilo se razdoblje poslijeratne rekonstrukcije u kojemu je Južna Koreja prošla nekoliko autoritarnih režima na putu do demokracije, ali i prošla kroz nekoliko uspona i padova u ekonomskom pogledu.

U posljednjem dijelu rada spominje se javna diplomacija koja južnokorejskoj vladi pomaže širiti južnokorejsku kulturu. Budući da se Južna Koreja već dugo nalazi u nezavidnom položaju

srednje snage u napetom susjedstvu geopolitičkih titana, Južna Koreja se s pravom pita može li joj javna diplomacija pomoći u nadilaženju geopolitičke sudbine koju joj je dala sjeveroistočna Azija. Iako meka moć ima svojstvena ograničenja, može poslužiti kao put za širenje južnokorejskog utjecaja na svjetskoj razini. Južna Koreja, kao novi kulturni lider Azije, pružila je ostatku azijskih država novi model kako može izgledati azijska država 21. stoljeća: napredna ekonomija koja je pomiješana s drevnom kulturom i koja je istovremeno nepovratno demokratska, tehnološki inovativna i kulturno životopisna. Svoje širenje kulture putem javne diplomacije, odnosno kulturne diplomacije i meke moći, Južna Koreja bazira na Hallyu valu putem kojega širi produkte svoje kulture (glazbu, film, hranu, običaje, jezik i sl.) na sve države koje su ju spremne primiti.

U ovome radu iskazana je detaljna i opširna povijest Korejskog poluotoka. Cilj rada bio je pokazati kako je Južna Koreja stekla elemente svoje kulture kroz prihvaćanje kulturnih obrazaca vanjskih sila koje su tijekom njezine povijesti nad njome imale velikog utjecaja. To prihvaćanje bilo je oboje, svojevoljno (korištenjem meke moći) i prisilno (korištenjem tvrde moći). Istočnoazijsku civilizaciju kojoj je Južna Koreja bila izložena, karakterizira bogato kulturno nasljeđe, komplicirani društveni odnosi te različiti ekonomski sustavi. Međutim, sve države unutar te civilizacije pronašle su neke zajedničke vrijednosti na temelju kojih su stvorile vlastite kulture.

Umjetnost, glazba, književnost, položaj religije, jezik i pismo, poštovanje autoriteta i hijerarhije, običaji, politika, društveno uređenje- neke su od mnogo zajedničkih vrijednosti na temelju kojih je svaka država istočne Azije stvorila vlastitu kulturu. Iako su kulturni obrasci u istočnoj Aziji većinom bili oblikovani pod kineskim utjecajem, na primjeru Južne Koreje može se vidjeti kako su kineski kulturni obrasci uzeti i, uz puno truda, preoblikovani te uklopljeni u južnokorejsku kulturu. Njena bogata povijest Južnu Koreju oblikovala je u ono što je ona danas, nacija usmjerena na razvoj i širenje vlastite kulture. Teza koja je bila zastupana u radu u konačnici je i potvrđena: Kina, Japan i druge države istočnoazijskog civilizacijskog kruga uvelike su utjecale na stvaranje južnokorejskih kulturnih obrazaca kroz navedena zajednička kulturna obilježja, međutim Južna Koreja je bila ta koja je te kulturne obrasce prilagodila svojim potrebama te je od njih, u konačnici, stvorila vlastitu kulturu. Ostaje nam jedino za vidjeti kako će svoju kulturu širiti na druge države budući da ulaže velike napore u razvoj javne diplomacije kojom svoju kulturu želi proširiti na globalnoj razini. Zemlja kojom je u političkom, ekonomskom i kulturnom pogledu vladalo mnoštvo naroda, sada se pretvorila u

zemlju koja je prepoznala moć kulturne razmjene za promicanje imidža vlastite države, jačanje i širenje svoje meke moći te, prije svega, kulturnog utjecaja na globalnoj razini.

10. POPIS LITERATURE

KNJIGE:

- Baker, Don (2016) *Religion in Twenty-First Century Korean Lives*. U: Kim, Youna (ur) *The Routledge Handbook of Korean Culture and Society* (str. 91-105). London i New York: Routledge.
- Burnett Tylor, Edward (2016) *Primitive Culture: Researches Into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Language, Art and Custom*. Mineola i New York: Dover Publications.
- Buzo, Adrian (2023) *The Making of Modern Korea*. London i New York: Routledge.
- Caprio, Mark E. (2009) *Japanese Assimilation Policies in Colonial Korea, 1910-1945*. Seattle i London: University of Washington Press.
- Cumings, Bruce (2005) *Korea's Place in the Sun: A Modern History*. New York i London: W. W. Norton & Company.
- De Mente, Boye Lafayette i Kingdon, Laura (2018) *The Korean Mind: Understanding Contemporary Korean Culture*. Tokyo, Rutland, Vermont i Singapur: Tuttle Publishing.
- Duus, Peter (1995) *The Abacus and the Sword: The Japanese Penetration of Korea, 1895-1910*. Berkeley, Los Angeles i London: University of California Press.
- Eckert, Carter J. i dr (1990) *Korea Old and New: A History*. Seoul: Ilchokak Publishers.
- Holcombe, Charles (2016) *A History of East Asia: From the Origins of Civilization to the Twenty-First Century*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Huntington, Samuel P. (2011) *Clash of Civilizations and Remaking of World Order*. New York, London, Toronto i Sydney: Simon & Schuster Paperbacks.
- Hwang, Kyung Moon (2021) *A History of Korea*. London: Red Globe Press.
- Jin, Dal Yong i Yoon, Tae-Jin (2017) *The Korean Wave: Evolution, Fandom, and Transnationality*. Lanham, Boulder, New York i London: Lexington Books.
- Kim, Eunseon (2021) *The Language of the "Nation of Propriety in the East"? The Ideological History of the Korean Culture of Politeness*. U: Jackson, Andrew David i

dr. (ur) *Invented Traditions in North and South Korea: Hawai'i Studies on Korea* (str. 149-175). Honolulu: University of Hawaii Press.

- Kim, Jinwung (2012) *A History of Korea: From "Land of the Morning Calm" to States in Conflict*. Bloomington i Indianapolis: Indiana University Press.
- Lee, Peter H. (1992) *Sourcebook of Korean Civilization: From Early Times to the Sixteenth Century*. New York: Columbia University Press.
- Library of Congress Federal Research Divison i dr. (1992) *South Korea: A Country Study (Area Handbook Series)*. Washington: Library of Congress Federal Research Divison.
- Marinescu, Valentina (2016) *The Global Impact of South Korean Popular Culture: Hallyu Unbound*. Lanham, Boulder, New York i London: Lexington Books.
- Nye, Joseph (2004) *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Oberdorfer, Don (2001) *The Two Koreas: Revised And Updated A Contemporary History*. New York: Basic Books.
- Otmazgin, Nissim i Ben-Ari, Eyal (2012) *Popular Culture and the State in East and Southeast Asia*. London i New York: Routledge.
- Park, Eugene Youngjin (2022) *Korea: A History*. Stanford: Stanford University Press.
- Seth, Michel J. (2016) *A Concise History of Korea: From Antiquity to the Present*. Lanham, Boulder, New York i London: Rowman & Littlefield.

ZNANSTVENI ČLANCI:

- Cho, Yun Young (2012) Public Diplomacy and South Korea's Strategies. *The Korean Journal of International Studies* 10(2): 275-296.
- Chung, Chien-peng (2003) Democratization in South Korea and Inter-Korean Relations. *Pacific Affairs* 76(1): 9-35.
- Haksoon, Yim (2002) Cultural identity and cultural policy in South Korea. *The International Journal of Cultural Policy* 8(1): 37-48.
- Kang, Hyungseok (2015) Contemporary cultural diplomacy in South Korea: explicit and implicit approaches. *International Journal of Cultural Policy* 21(4): 433-447.
- Nye, Joseph (1990) Soft power. *Foreign policy* 80 (1): 153-171.
- Nye, Joseph (2008) Public Diplomacy and Soft Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616(1): 94-109.

- Schneider, Cynthia (2006) Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It. *The Brown Journal of World Affairs* 13(1): 191-203.

DOKUMENTI:

- Lee, Chung Min (2020) Can Soft Power Enable South Korea to Overcome Geopolitics? <https://carnegieendowment.org/2020/12/15/can-soft-power-enable-south-korea-to-overcome-geopolitics-pub-83407> Pristupljeno 12. kolovoza 2023.
- Levi, Nicolas (2013) The Impact of Confucianism in South Korea and Japan. https://www.researchgate.net/publication/340102071_The_Impact_of_Confucianism_in_South_Korea_and_Japan Pristupljeno 8. kolovoza 2023.

MREŽNE STRANICE:

- Alchetron.com (2022) 105 Man Incident. <https://alchetron.com/105-Man-Incident> Pristupljeno 10. kolovoza 2023.
- Asianstudies.org (2012) The Korean War 101: Causes, Course, and Conclusion of the Conflict. <https://www.asianstudies.org/publications/ea/archives/the-korean-war-101-causes-course-and-conclusion-of-the-conflict/> Pristupljeno 8. kolovoza 2023.
- Britannica.com (2023) Korean War. <https://www.britannica.com/event/Korean-War> Pristupljeno 10. kolovoza 2023.
- Centers.ibs.re.kr (2023) Konglish Loanwords. https://centers.ibs.re.kr/html/living_en/overview/korean7.html Pristupljeno 12. kolovoza 2023.
- Commisceo-global.com (2023) (Hello) and Welcome to our Guide to South Korean Culture, Customs, Business Practices & Etiquette. <https://www.commisceo-global.com/resources/country-guides/south-korea-guide> Pristupljeno 12. kolovoza 2023.
- Courses.lumenlearning.com (2023) The Mandate of Heaven. <https://courses.lumenlearning.com/suny-hccc-worldcivilization/chapter/the-mandate-of-heaven/> Pristupljeno 1. kolovoza 2023.
- Edition-m.cnn.com (2018) What is eSports? A look at an explosive billion-dollar industry. <https://edition.cnn.com/2018/08/27/us/esports-what-is-video-game-professional-league-madden-trnd/index.html> Pristupljeno 12. kolovoza 2023

- [Europarl.europa.eu](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)733582) (2022) The political system of the Republic of Korea. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2022\)733582](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)733582) Pristupljeno 10. kolovoza 2023.
- [Forbes.com](https://www.forbes.com/sites/caitlinkelley/2018/10/27/bts-order-of-cultural-merit/#23e0e509e2d9) (2018) As Torchbearers Of Hallyu's Legacy, BTS Received The Order Of Cultural Merit. <https://www.forbes.com/sites/caitlinkelley/2018/10/27/bts-order-of-cultural-merit/#23e0e509e2d9> Pristupljeno 13. kolovoza 2023.
- [Investopedia.com](https://www.investopedia.com/articles/markets/030816/worlds-top-10-technology-companies-aapl-googl.asp) (2023) 10 Biggest Technology Companies. <https://www.investopedia.com/articles/markets/030816/worlds-top-10-technology-companies-aapl-googl.asp> Pristupljeno 12. kolovoza 2023.
- [Khanacademy.org](https://www.khanacademy.org/humanities/us-history/postwarera/1950s-america/a/the-korean-war) (2023) The Korean War. <https://www.khanacademy.org/humanities/us-history/postwarera/1950s-america/a/the-korean-war> Pristupljeno 10. kolovoza 2023.
- [Koreaherald.com](https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20220719000800) (2022) BTS officially appointed honorary ambassadors for 2030 Busan World Expo. <https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20220719000800> Pristupljeno 13. kolovoza 2023.
- [Koreanculture.org](https://www.koreanculture.org/korea-information-culture-and-the-arts) (2023) Korea Information – Culture and the Arts. <https://www.koreanculture.org/korea-information-culture-and-the-arts> Pristupljeno 12. kolovoza 2023.
- [Mofa.go.kr](https://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_22844/contents.do) (2023) Vision. https://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_22844/contents.do Pristupljeno 10. kolovoza 2023.
- [North-korea-travel.com](https://www.north-korea-travel.com/juche.html) (2023) The Juche Idea; Official Philosophy of North Korea <https://www.north-korea-travel.com/juche.html> Pristupljeno 10. kolovoza 2023.
- [Sciencedirect.com](https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1054139X17308637) (2018) Effect of the Online Game Shutdown Policy on Internet Use, Internet Addiction, and Sleeping Hours in Korean Adolescents. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1054139X17308637> Pristupljeno 12. kolovoza 2023.
- [Seoul.embassy.qa](https://seoul.embassy.qa/en/republic-of-korea/political-system) (2023) Political System. <https://seoul.embassy.qa/en/republic-of-korea/political-system> Pristupljeno 10. kolovoza 2023.
- [Venturebeat-com.cdn.ampproject.org](https://venturebeat.com/2018/01/11/esports-is-driving-the-south-korean-pc-gaming-market-to-new-heights/) (2018) Esports is driving the South Korean PC gaming market to new heights. <https://venturebeat.com/2018/01/11/esports-is-driving-the-south-korean-pc-gaming-market-to-new-heights/> Pristupljeno 12. kolovoza 2023.

11. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

SAŽETAK

Južna Koreja je država s bogatom i raznolikom kulturom koja se, kroz političku i kulturnu evoluciju, oblikovala i razvijala tisućama godina. Zahvaljujući svojem geografskom položaju, Južna Koreja je tijekom cijele svoje povijesti bila država koju su mnoge druge države i sile željele staviti pod vlastitu kontrolu. Jedinostveni identitet koji Južna Koreja danas ima stvoren je pod utjecajem vanjskih sila koje su Južnu Koreju upoznale s budizmom, konfucijanizmom, taoizmom i kršćanstvom. Vanjske sile poput Kine, Mongolije, Rusije i Japana oblikovale su južnokorejske političke, ekonomske i kulturne obrasce. Usprkos utjecaju vanjskih sila, Južna Koreja uspjela je te obrasce uklopiti i prilagoditi vlastitoj kulturi. Smatra se kako je kulturna industrija u 21. stoljeću zauzela središnje mjesto u Južnoj Koreji uz sve veće priznanje da izvoz medijskih kulturnih proizvoda potiče gospodarstvo, ali također širi kulturu i jača imidž nacije i državnu meku moć. Zahvaljujući mekoj moći, kulturnoj diplomaciji i razvijenoj javnoj diplomaciji, Južna Koreja u mogućnosti je dati svoj doprinos globalnoj kulturi i društvu.

Ključne riječi: Korejski poluotok, Korejski rat, javna diplomacija, povijest, kolonijalizam, aneksija, kultura

ABSTRACT

South Korea is a country with a rich and diverse culture that, through political and cultural evolution, has been shaped and developed over thousands of years. Thanks to its geographical location, South Korea has been a country throughout its history that many other countries and powers wanted to bring under their own control. The unique identity that South Korea has today was created under the influence of outside forces that introduced South Korea to Buddhism, Confucianism, Taoism and Christianity. Outside powers such as China, Mongolia, Russia, and Japan shaped South Korea's political, economic, and cultural patterns. Despite the influence of external forces, South Korea managed to incorporate and adapt these patterns to its own culture. The culture industry is considered to have taken center stage in South Korea in the 21st century with growing recognition that the export of media and cultural products boosts the economy, but also expands culture, strengthens the nation's image and the state's soft power. Thanks to soft power, cultural diplomacy and developed public diplomacy, South Korea is able to contribute to global culture and society.

Key words: Korean Peninsula, Korean War, public diplomacy, history, colonialism, annexation, culture